

Ett nationellt kunskapscentrum för arbetsmiljö – behov och förutsättningar

En skrift från Arbetsmiljöpolutiska kunskapsrådet

Stockholm 2011

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2011:60

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2011

ISBN 978-91-38-23621-5
ISSN 0375-250X

Arbetsmiljöpolutiska kunskapsrådet

I september 2008 beslöt regeringen att bilda ett Arbetsmiljöpolutiskt kunskapsråd. Ordförande i Kunskapsrådet är Eva Vingård, professor vid Uppsala universitet, och rådets sekreterare är Svend Erik Mathiassen, professor vid Högskolan i Gävle. Rådet var verksamt fram till och med augusti 2011.

Kunskapsrådet, som hade sin bas i Arbetsmarknadsdepartementet, hade enligt sitt direktiv¹ två huvudsakliga uppgifter:

- att lyfta fram och belysa viktig utvecklingstendenser inom arbetsmiljöområdet
- att bidra med kunskap som stöd för utformningen av arbetsmiljöpolutiken

Genom Kunskapsrådet önskade departementet att få bättre insyn i forskningen om de kopplingar som finns mellan en god arbetsmiljö och ett väl fungerande arbetsliv. Departementet vill öppna upp arbetslivet för grupper som annars har svårt att ta sig in och stanna kvar i arbete, i enlighet med den övergripande idén att alla som vill och kan arbeta ska kunna få göra det. Arbetsmiljöpolutiken ses som ett redskap att nå detta mål. Dessutom framhåller man att en god arbetsmiljö innebär en framgångspotential, t.ex. vad gäller produktivitet och kreativitet.

En klok arbetsmiljöpolutik som motsvarar dessa problem och möjligheter i arbetslivet tar hjälp av forskningen, samtidigt som att den verkar för att de kunskaper forskningen tar fram kommer till användning i arbetslivet där så är möjligt.

I Kunskapsrådet ingick därför förutom rådets ordförande och sekreterare sex välmeriterade forskare, som även de var politiskt obundna. Forskarna täckte tillsammans in en arbetsmiljökunskap som räckte från skademekanismer i musklerna till nationalekono-

---

¹ Kommittédirektiv 2008:101; http://www.sou.gov.se/kunskapsradet/pdf/dir2008_101.pdf

miska perspektiv på arbetsmarknaden. Dessutom var företrädare för fyra viktiga arbetslivsaktörer knutna till rådet.

För att nå en större publik gav Kunskapsrådet ut skrifter både i tryckt och elektroniskt format. Skrifterna kan laddas ner från Kunskapsrådets hemsida: <http://www.sou.gov.se/kunskapsradet/>.

Frågor om Rådet kan riktas till Rådets sekreterare, Svend Erik Mathiassen

I Kunskapsrådet ingick:

Eva Vingård, Arbets- och miljömedicin, Uppsala universitet (Rådets ordförande)

Svend Erik Mathiassen, Centrum för belastningsskadeforskning, Högskolan i Gävle (Rådets sekreterare)

Gunnar Ahlberg, Institutet för stressmedicin, Västra Götalandsregionen

Jörgen Eklund, Skolan för teknik och hälsa, KTH, Huddinge

Irene Jensen, Sektionen för folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet

Bengt Järholm, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet

Birgitta Södergren, Institutet för personal- och företagsutveckling, Uppsala

Eskil Wadensjö, Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Hans Augustson, AFA försäkring

Carin Håkansta, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

Jan Ottosson, Arbetsmiljöverket

Annika Zika-Viktorsson, Verket för innovationssystem (Vinnova)

Förord

Arbetsmarknadsdepartementets tankeram *Arbetsmiljön och utanförskapet* från 2008¹ lyfter särskilt fram två positiva effekter av en god arbetsmiljö: den bidrar till företagets konkurrenskraft genom att främja exempelvis produktivitet, kvalitet, närvaro och kreativitet, och den bidrar till att minska utanförskapet i arbetslivet genom att öppna för flera att kunna få ett jobb trots eventuella brister i arbetsförmåga.

Arbetsmiljöpolitiska kunskapsrådets skrift *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?*² tog sig an frågan om arbetsmiljöns betydelse för företagets välmående. I skriften *Inkluderande arbetsliv*³ ägnade sig Kunskapsrådet åt aspekter av den andra frågan: arbetsmiljöns grundläggande betydelse för om grupper som vanligtvis har svårt att få tillträde, stanna kvar eller återgå till arbetslivet kan lyckas med det.

I denna tredje skrift fokuserar Kunskapsrådet en avgörande förutsättning för att skapa en både lönsam och inkluderande arbetsmiljö: att den kunskap som forskare och praktiker utvecklar om arbetsmiljöfrågor bevakas, tas om hand och sprids på ett sätt som gör den tillgänglig för dem som kan och bör dra praktisk nytta av den i Sveriges företag och organisationer, på lärosätena och i politiken.

Behovet av kunskapsbevakning, kunskapsvård och kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet har uppmärksammats under många år, både av arbetsmarknadens parter, av politiskt aktiva på området och av arbetsmiljöforskarna själva. Arbetslivsinstitutet hade en viktig roll i denna diskussion. I och med Regeringens skrivelse *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*⁴ har frågan fått förnyad aktualitet. I skriften markerar Regeringen att insatser ska riktas mot fyra mål. Ett är: *Medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöfrågor ska öka i hela samhället*. I diskussionen av hur detta mål kan

---

¹ Ds 2008:16.

² SoU 2009:47.

³ SoU 2009:93.

⁴ Skr. 2009/10:248.

nås pekar Regeringen på att det är *svårt att följa och få grepp om aktuella forskningsrön*, trots att forskningen har stor betydelse för det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna. Därför vill Regeringen *närmare utreda behov och förutsättningar för en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet*.

Kunskapsrådet vill med denna skrift ge sin värdering av behov och förutsättningar för en sådan nationell aktör; ett Kunskapscentrum för arbetsmiljö. Skriften innehåller inledningsvis Kunskapsrådets sammanfattande synpunkter på ett Kunskapscentrums inriktning och verksamhet, mot bakgrund av att Kunskapsrådet anser att det finns ett nationellt behov för en aktör som kan säkra tillgänglighet och stödja implementering av arbetsmiljökunskap. En engelsk översättning av synpunkterna finns som Appendix C. Ett följande kapitel ger en grundligare diskussion och förklaring av de insatser Kunskapsrådet föreslår. Denna diskussion visar att insatserna inte bara rör kunskapsförmedling utan även bör innefatta långsiktig kunskapsbevakning och kunskapsvård som en bas för denna förmedling, och att målgrupperna för kunskapsfrämjande insatser måste vara samtliga de aktörer som färdas i och har inflytande på arbetsmiljön. I sin diskussion har Kunskapsrådet tagit intryck av ett stort antal intervjuer med aktörer inom arbetsmiljöforskning och arbetsmiljöpraktik (se Appendix A), vilka sammanfattas i skriftens tredje kapitel. Intervjuerna gjordes av Carin Håkansta och Bengt Rolfer på uppdrag av Kunskapsrådet; för sammanställningen svarar även Kunskapsrådets sekreterare Svend Erik Mathiassen. Kunskapsrådet vill gärna tacka samtliga aktörer för att generöst ha ägnat både tid och engagemang åt dessa intervjuer.

Stockholm i augusti 2011

Eva Vingård
Svend Erik Mathiassen
Gunnar Ahlborg
Jörgen Eklund
Irene Jensen
Bengt Järholm

Birgitta Södergren
Eskil Wadensjö
Hans Augustson
Carin Håkansta
Jan Ottosson
Annika Zika-Viktorsson

Innehåll

Arbetsmiljöpoltiska kunskapsrådet	3
Förord.....	5
1 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö syfte och verksamhet	9
Behov och förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö	9
Kunskapscentrets övergripande syfte, mål och signum.....	10
Kunskapscentrets verksamheter.....	11
Kunskapscentrets målgrupper	12
Kunskapscentrets organisation och hemvist	12
2 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö? Kunskapsrådets synpunkter på behov, förutsättningar, syfte och verksamhet	13
Arbetsmiljö, arbetsmiljökunskap, arbetsmiljöaktörer	14
Kunskapsförmedling, kunskapsvård	16
En nationell representant i arbetsmiljöfrågor.....	19
Förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum	19
Kunskapscentrets organisation och hemvist	20

3	Resultat från intervjuer med forskare och avnämare inom arbetsmiljöområdet	21
3.1	Sammanfattningar av intervjuvaren	24
3.2	Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning	28
3.3	Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning	34
3.4	Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet	36
3.5	Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet	38
3.6	Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet	40
3.7	Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön.....	43
3.8	Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar	45
3.9	Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor	47
3.10	Arrangera kunskapsmöten / workshops / konferenser / seminarier för avnämare i arbetslivet.....	50
3.11	Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet	53
3.12	Ytterligare förslag och kommentarer	55
	Appendix A.....	61
	Appendix B.....	65
	Appendix C.....	69

1 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö syfte och verksamhet

Texten nedan uttrycker i sammanfattning Kunskapsrådets synpunkter och förslag gällande en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet¹, eller med Kunskapsrådets formulering: ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö. Förslagen bygger på de diskussioner som förts i Kunskapsrådet, bl.a. mot bakgrund av den omfattande insamling av synpunkter från arbetsmiljöaktörer inom forskning och praktik som Kunskapsrådet genomförde under sensvåren 2011, och mot bakgrund av de politiska texter² som ligger till grund för Regeringens arbetsmiljöpolitiska handlingsplan³.

Behov och förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö

I sina tidigare skrifter har Kunskapsrådet visat att en god arbetsmiljö och ett klokt arbetsmiljöarbete är avgörande faktorer för organisationer och företags lönsamhet, effektivitet och konkurrenskraft⁴, och för att arbetslivet kan ta emot grupper som idag har svårt att ta sig in eller stanna kvar där⁵. Ett klokt och effektivt arbetsmiljöarbete förutsätter i sin tur att den aktuella arbetsmiljö-kunskap som finns bland forskare och praktiker når relevanta användare, och att insikten om arbetsmiljöns betydelse är förankrad hos dessa användare.

---

¹ cf. Skr. 2009/10:248.

² Särskilt Ds 2008:16.

³ Skr. 2009/10:248.

⁴ *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?* SOU 2009:47.

⁵ *Inkluderande arbetsliv.* SOU 2009:93.

Med stöd från ett flertal av de intervjuade arbetsmiljöaktörerna bland såväl parterna som arbetsmiljöpraktiker och forskare konstaterar Kunskapsrådet att detta kunskapsflöde inte fungerar tillfredsställande. Den förvisso omfattande kunskapsförmedling som flera aktörer bedriver sker mot bakgrund av dessa aktörers specifika intressen, och inte utifrån en övergripande nationell behovsanalys. I många fall finns ingen säker långsiktighet i vare sig engagemang, finansiering eller inriktning. En gedigen kunskapsförmedling på nationell nivå måste emellertid ha ett långsiktigt perspektiv, både vad gäller tillgång till information om arbetsmiljön och insikt om arbetsmiljöns utveckling. Kunskapsrådet anser därför att det finns ett nationellt behov av och ansvar för att stabilt och långsiktigt vårda, uppdatera och stödja den starka bas av kunskap om arbetsmiljöns beskaffenhet och möjligheter som finns i Sverige. Det finns även ett i dagsläget ouppfyllt behov av en svensk nationell representant i vissa internationella organ och nätverk på arbetsmiljöområdet.

Kunskapsrådet konstaterar också att det finns goda förutsättningar för att uppfylla dessa nationella behov. Regeringen har genom sin arbetsmiljöpolitiska handlingsplan markerat att arbetsmiljön är en nationell politisk angelägenhet, arbetsmarknadens parter prioriterar arbetsmiljöfrågor högt, och Sveriges arbetsmiljöforskning är fortfarande internationellt framstående även om Kunskapsrådet understryker den oro för dess framtid som tidigare framförts av andra aktörer⁶. Kunskapsrådet finner alltså att det finns en stark bas för att, i någon organisatorisk form, skapa en framstående och effektiv nationell aktör för förmedling och vård av arbetsmiljökunskap, i samförstånd och samverkan med befintliga aktörer.

Kunskapscentrets övergripande syfte, mål och signum

Kunskapscentret ska långsiktigt och ur ett nationellt perspektiv verka för att aktuell kunskap om arbetsmiljö är tillgänglig och användbar för relevanta aktörer i arbetslivet, utbildningssektorn och politiken.

Det långsiktiga målet med Kunskapscentrets verksamhet är att säkra att arbetsmiljöarbetet i Sveriges företag och organisationer bygger på gedigen och aktuell kunskap om arbetsmiljöns betydelse för hälsa, lönsamhet och välbefinnande.

---

⁶ *Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt*. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap 2009.

Kunskapscentrets verksamhet kännetecknas av trovärdighet, effektivitet och framsynthet.

Kunskapscentrets verksamheter

- *Omvärldsbevakning*
Kunskapscentret ska långsiktigt bevaka den nationella utvecklingen av arbetsmiljön, och i sin verksamhet ta hänsyn till vilka frågor som anses viktiga av dem som arbetar med arbetsmiljö i praktiken.
- *Kunskapsbevakning*
Kunskapscentret ska bevaka och förmedla arbetsmiljöforskningens aktuella resultat, särskilt i relation till de arbetsmiljöfrågor som identifierats som mest angelägna.
- *Tillgänglighet av kunskap*
Kunskapscentret ska underlätta för arbetsmiljöaktörer och forskare inom arbetsmiljö att nå varandra samt verka för att relevanta forskningsresultat kan nås och förstås av dem som arbetar med arbetsmiljö i praktiken
- *Kunskapsammansättning*
Kunskapscentret ska ansvara för sammanställningar av arbetsmiljökunskap på områden som anses angelägna ur ett nationellt perspektiv, och där ingen annan aktör bidrar. Detta kan inkludera både metodorienterade och tematiska frågor.
- *Nationell representation*
Kunskapscentret ska representera Sverige i vissa internationella organ och nätverk inom arbetsmiljöområdet och vara en remissinstans i internationella frågor på området.

På sikt kan Kunskapscentret möjligen ge sig in på ytterligare verksamhetsområden, exempelvis med inriktning mot långsiktig bevakning av arbetsmiljökunskapens infrastruktur (nationella register, återkommande arbetsmiljöundersökningar), eller med fokus på insatser inom arbetsmiljöutbildning och arbetsmiljödebatt. Kunskapsrådet anser dock att kärnområdena ovan vore en lämplig avgränsning i ett första skede.

Kunskapscentrets målgrupper

Kunskapscentrets målgrupper är de som antingen har en aktiv roll i hur arbetsmiljön formas eller som bidrar till att skapa och sprida arbetsmiljökunskap. Detta vill exempelvis säga politiska beslutsfattare på områden som direkt eller indirekt har konsekvenser för arbetsmiljön, arbetsmiljöaktörer i näringsliv och offentliga organisationer, lärare på arbetsmiljörelevanta utbildningar, forskare med intresse av att nå sina avnämare i arbetslivet och aktörer som utvecklar och förmedlar arbetsmiljöprodukter.

Kunskapscentrets organisation och hemvist

Kunskapsrådet anser att det är nödvändigt att fatta beslut om syfte och verksamhet för ett nationellt Kunskapscentrum innan frågor som volym, organisation och hemvist kan diskuteras annat än på en hypotetisk nivå.

2 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö? Kunskapsrådets synpunkter på behov, förutsättningar, syfte och verksamhet

Frågan om kunskapsbevakning, kunskapsvård och kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet har uppmärksammats under många år av arbetsmarknadens parter, av politiskt aktiva på området och av arbetsmiljöforskarna själva. En återkommande synpunkt som flertalet av dessa aktörer verkar dela är att den starka och relevanta forskning som görs både i Sverige och internationellt på arbetsmiljöområdet i en oförtjänt och olyckligt liten grad kommer till praktisk användning. Av olika skäl stannar många relevanta forskningsresultat inom forskarsamhället, i vetenskapliga artiklar och avhandlingar, och når endast i en otillräcklig omfattning dem som arbetar med arbetsmiljöfrågor i praktiken, exempelvis företagshälsovården, fackliga ombud, arbetsgivarrepresentanter, tekniker, chefer, politiska beslutsfattare och de som utvecklar kommersiella arbetsmiljöprodukter. En hel del av arbetsmiljöforskningen kan därför anses ineffektiv ur ett rent nyttoperspektiv, samtidigt som det är viktigt att förstå att det inte är all forskning med utgångspunkt i arbetsmiljöfrågor som kan eller ens är gjord för att tolkas i termer av praktisk handling på kort sikt.

I och med Regeringens skrivelse *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*¹ har frågan om forskningens tillgänglighet och användbarhet fått förnyad aktualitet. I skriften markerar Regeringen att insatser ska riktas mot fyra mål, varav ett är att *Medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöfrågor ska*

---

¹ Skr. 2009/10:248.

öka i hela samhället. I diskussionen av hur detta mål kan nås pekar Regeringen på att det är svårt att följa och få grepp om aktuella forskningsrön, trots att forskningen har stor betydelse för det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna. Därför vill Regeringen närmare utreda behov och förutsättningar för en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljö, arbetsmiljökunskap, arbetsmiljöaktörer

Vilka förhållanden och faktorer i arbetslivet som omfattas av begreppet *arbetsmiljö* är inte enkelt att definiera. Ett tecken på att begreppet är svårt att bemästra är att den svenska arbetsmiljölagen inte tydligt definierar vad arbetsmiljön är, utan ringar in den, som i 2 Kap *Arbetsmiljöns beskaffenhet*² :

1§. Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Vid fartygsarbete skall arbetsmiljön vara tillfredsställande också med hänsyn till sjösäkerhetens krav.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstid beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

Lagtexten beskriver alltså indirekt arbetsmiljön som de krav och villkor som den enskilde utsätts för och upplever i sitt arbete, och framhåller ett antal faktorer som påverkar dessa villkor. Arbetets organisation, innehåll och tekniska utformning anses vara just sådana faktorer som bestämmer individens belastningar. Den parts-

---

² <https://lagen.nu/1977:1160#K1P1>.

gemensamma föreningen Prevent ansluter sig till samma omfattande syn på vad arbetsmiljön är genom att på sin hemsida³ ställa frågan *Vad är arbetsmiljö?* och ge svaret:

Det är allt som påverkar människor på jobbet. Människan påverkas av såväl fysiska som psykosociala arbetsmiljöfaktorer. Det handlar om allt från luft, ljud, kemikalier och maskiner till arbetsmängd, arbetsinnehåll, stress och möjlighet till återhämtning.

Även de sociala behoven ingår som en del i arbetsmiljön: arbetet ger tillfälle till utveckling, ny kunskap och gemenskap med arbetskamrater.

Med så pass vida ramar för vad arbetsmiljön täcker in anser Kunskapsrådet att den "kunskap" som en eventuell *sammanhållande aktör* inriktas mot bör definieras av de områden och utfall där arbetsmiljön spelar en viktig roll, och/eller som har en väsentlig betydelse för hur arbetsmiljön ser ut. Det betyder att kunskapen inte får avgränsas till typiska individorienterade arbetsmiljöeffekter som hälsa och ohälsa, utan även måste innefatta arbetsmiljöns inflytande på exempelvis folkhälsa, på individers och organisationers utveckling, på lönsamhet, effektivitet och konkurrenskraft för företag samt på arbetsmarknadens struktur. Även kunskaper om hur arbetsmiljön kan utvecklas och förändras, både naturligt över tid och genom målmedvetna insatser, måste beaktas. Omvänt är även kunskap om faktorer som påverkar arbetsmiljön, men som kanske inte primärt är riktade ditåt, relevant. Ett exempel är effekten på psykiska och fysiska arbetsvillkor av rationaliseringar som genomdrivs av hänsyn till verksamhetens effektivitet och kvalitet. Arbetsmiljökunskap omfattar alltså både arbetsmiljöns resultat i vid mening och de faktorer som påverkar arbetsmiljön. Av denna vida beskrivning av arbetsmiljökunskap framgår att den berör kunskapsfält som inte vanligtvis förknippas med arbetsmiljöarbete, exempelvis företagsekonomi, produktionsutveckling, produktionsteknik och organisationspsykologi.

En annan konsekvens av att ge arbetsmiljöbegreppet vida ramar är att det inte enbart är de som direkt tar sig an frågor om exempelvis arbetarskydd och hälsofrämjande som är aktörer i arbetsmiljön. Varje anställd eller egenföretagare är en arbetsmiljöaktör, i så måtto att han eller hon är en del av sitt eget och oftast andras arbetsliv. Eftersom en god arbetsmiljö är en framgångsfaktor⁴, bör därför vem som helst som vill hjälpa sitt företag eller organisation till framgång ta sitt ansvar för arbetsmiljön. Samtidigt

³ <http://www.prevent.se/sv/Om-arbetsmiljo/> Avläst 15 juni 2011.

⁴ cf. Kunskapsrådets två tidigare skrifter, SOU 2009:47 och SOU 2009:93.

finns det naturligtvis aktörer i arbetslivet som har ett särskilt tydligt inflytande på arbetsmiljön; både de vars arbetsuppgifter definieras av arbetsmiljön, exempelvis skyddsombud, och de som beslutar om produktion och organisation, exempelvis chefer. Många av dessa aktörer är eller bör vara utbildade i arbetsmiljökunskap, och därför spelar även de som utbildar, exempelvis på universitet och högskolor eller genom parternas försorg, en central roll för vilken kunskap som så småningom speglas i praktisk handling.

Ett brett perspektiv på vad arbetsmiljökunskap innefattar och vem som är arbetsmiljöns viktiga aktörer stämmer mycket väl med intentionerna i arbetsmiljöpolitiken⁵, där Regeringen tydligt poängterar dels att arbetsmiljön spelar en viktig roll för folkhälsan – arbetets potential för att främja individens hälsa ska särskilt beaktas – dels att de företagsekonomiska framgångsfaktorerna i en god arbetsmiljö måste lyftas fram, och dels att det finns behov av att utveckla effektiva pedagogiska insatser för att främja arbetsmiljökunskaperna i arbetslivet hos alla de som har ett inflytande på arbetsmiljön.

Kunskapsförmedling, kunskapsvård

Regeringen talar alltså i sin skrivelse om ... *en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet* och påpekar att medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöns betydelse för individens hälsa och företagets framgång måste öka – det finns mycket intressant forskning, men den är svår att hitta och begripa för dem som ska dra nytta av den.

Kunskapsrådet tolkar ”kunskapsförmedling” i detta sammanhang som en aktivitet där tyngdpunkten ligger på att ta in information och kunskap, framför allt från arbetsmiljöforskningen, och på olika sätt föra ut den – eventuellt i en tolkad skepnad – till avnämare i arbetslivet och politiken. Kunskapsrådet är helt överens med Regeringens skrivelse om att detta är ett eftersatt behov i dag. Med den struktur och finansiering av (arbetsmiljö-) forskningen som gäller i dagsläget kan man inte förvänta sig att aktörer inom forskarleden i någon särskild omfattning lägger ett kunskapsförmedlande perspektiv på sin verksamhet. Flera forskningsfinansiärer anser inte att stöd till att praktiskt implementera forskningsresultat ingår i deras uppdrag, och de forskare som får projekt- och

---

⁵ Skr. 2009/10:248; se även Ds 2008:16.

programstöd motiveras därför inte att prioritera kunskapsförmedling till praktikfältet. Forskningspolitikens uttalade prioritering av forskningsmiljöer som är excellenta enligt inomvetenskapliga kvalitetskriterier driver också forskarna att fokusera på att vinna externa anslag och publicera sig i välrenommerade vetenskapliga tidskrifter. Denna prioritering förstärks ytterligare av att flertalet forskningsinstitutioner fördelar även sina interna forskningsmedel i konkurrens och då enligt likartade inomvetenskapliga principer. Genom att förstärka forskningens tillhörighet till universitet och högskolor, markera att inomvetenskaplig excellens bör vara det dominerande kriteriet för anslagsfördelning, och allokera betydande forskningsresurser till korta (2–4 år) projektanslag har alltså forskningspolitiken skapat en situation där forskarna i liten grad motiveras att ta steget till en långsiktig praktisk uttolkning och tillämpning av sina egna resultat och än mindre andras.

Kunskapsrådets intervjuundersökning bland arbetsmiljöaktörer i forskning och praktik visade att många av dessa aktörer ägnar sig åt kunskapsförmedling i någon form, både genom skrifter och information på webben, och genom olika typer av kursverksamhet. Inom forskningen handlar denna förmedling fram för allt om att visa upp resultat från den egna gruppen, och endast i mycket begränsad omfattning om att sammanställa kunskap eller tolka den för praktisk användning där så vore möjligt. Flera starka aktörer vid sidan om forskarsamhället har en sådan verksamhet, men den är naturligt nog styrd av respektive aktörs särskilda intressen, särskilda målgrupper eller specifika uppdrag. Kunskapsrådet saknar en kunskapsförmedling som formas utifrån övergripande värderingar av behov i arbetslivet, både vad gäller inriktning och målgrupper, men som naturligtvis samtidigt bejakar de omfattande insatser som redan görs av många aktörer. I det arbetet måste den nationella aktören visa upp framsynthet i så måtto att man tar sig an frågor som är aktuella och angelägna för målgrupperna, och ibland även framåtskådande mot vad som tros bli framtidens viktiga arbetsmiljöfrågor. Framsyntheten måste också ge sig uttryck i en verksamhet som bygger på den breda uppfattning om arbetsmiljö och arbetsmiljöfrågor som beskrivits ovan, inklusive synen på ett gediget arbetsmiljöarbete som en stark framgångsfaktor på organisations- och samhällsnivå. Framsynthet måste även prägla den pedagogik som används för att nå målgrupperna på arbetsmiljöområdet, både i termer av medier och kommunikationsform. De grupper som har en roll att spela inom arbetsmiljöns

vardag och utveckling är i olika grad vana vid att hitta och tolka information, och har olika preferenser vad gäller informationskällor. De behöver därför nås längs olika vägar.

Samtidigt anser Kunskapsrådet också att den avgränsning som bokstavligt ligger i ordet ”kunskapsförmedling” är för snäv, och att det finns ett behov av att diskutera en nationell aktör med ett vidare uppdrag än så – ett nationellt Kunskapscentrum. En effektiv, gedigen och kompetent kunskapsförmedling förutsätter inte bara en dagsaktuell insikt i forskningens framsteg utan även ett mera långsiktigt angreppssätt som inkluderar de delvis överlappande områdena kunskapsbevakning och kunskapsvård. Kunskapsbevakning innebär att ha tillgång till och vara uppdaterad på aktuell kunskap som tas fram av andra aktörer. Kunskapsvård innebär att bevara, bejaka och återanvända tidigare insamlad kunskap. I så måtto kan alltså ”aktuell” kunskap mycket väl vara gammal kunskap som trots sin relevans fallit i glömska, eller som behöver tolkas i ett nytt ljus. Kunskapsvård innefattar – för en aktör som inte själv ska bedriva primärforskning – att säkerställa långsiktig insamling av information som inte nödvändigtvis är direkt knuten till en konkret fråga inom forskning eller förmedling, men som är en oundgänglig basis för att få ett historiskt perspektiv på arbetsmiljöns utveckling.

Om Kunskapscentret ska axla sin nationella roll är det avgörande att dess produkter och resultat uppfattas som trovärdiga av målgrupperna. Trovärdighet måste i sin tur bygga på kompetens och professionellt agerande. Kunskapsrådet anser därför att det är mycket viktigt att Kunskapscentret har en stabil tillgång till den bäst möjliga expertisen i att följa, analysera, tolka och förmedla aktuell arbetsmiljöforskning. En ytterligare förutsättning för att Kunskapscentret ska nå en position som en accepterad och uppskattad aktör bland avnämarna är att verksamheten är effektiv. Kunskapscentret måste kunna ge tydliga och användbara svar på ställda och oställda frågor som motsvarar avnämarnas behov medan dessa frågor fortfarande är aktuella.

Kunskapsrådet anser alltså att det finns ett nationellt behov av ett ökat kunskapsflöde mellan forskare och arbetsmiljöaktörer, och även av en långsiktig, aktiv bevakning av arbetsmiljökunskap, mot bakgrund av specifika syften och frågor som definieras av forskare och avnämare utifrån nationella intressen. Att ge ett nationellt kunskapscentrum en vidare roll än kunskapsförmedling motsvarar

väl synpunkter i Regeringens *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*, exempelvis om nödvändigheten av att bevaka trender i arbetslivet, och behovet av en riktad kunskapsutveckling.

En nationell representant i arbetsmiljöfrågor

Eftersom ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö måste vila på just nationella intressen och ha nationell legitimitet – i motsats till flertalet av de arbetsmiljöaktörer som finns i Sverige i dag, som naturligtvis bevakar sina särintressen – vore det en uppenbar möjlighet att ge Kunskapscentret i uppdrag att representera Sverige i vissa nordiska, europeiska och internationella organ och nätverk där nationen i dag saknar representation, liksom att vara en av Sveriges nationella remissinstanser i frågor på arbetsmiljöområdet. Kunskapsrådet är av samma uppfattning som nästan samtliga de intervjuade aktörerna: Sverige måste kunna agera på den internationella scenen genom en nationell representant i arbetsmiljöfrågor. Kunskapsrådet anser också att detta är en förutsättning för att Sverige ska kunna bevara det anseende som föregångsland inom arbetsmiljökunskap och arbetsmiljöarbete som byggts upp under decennier.

Förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum

Av Kunskapsrådets intervjuundersökning framgår tydligt att Sverige erbjuder utmärkta förutsättningar på en rad avgörande områden för att uppfylla de nationella behov som beskrivits ovan. Regeringen har genom sin arbetsmiljöpolitiska handlingsplan markerat att arbetsmiljön är en nationell politisk angelägenhet, och att man är medveten om behovet av att göra en insats för att arbetsmiljöforskning i en högre grad görs tillgänglig och användbar för målgrupper i arbetslivet. Arbetsmarknadens parter delar ett stort intresse för arbetsmiljöfrågor, liksom synen på att en god arbetsmiljö är en framgångsfaktor för organisationer och företag, och ett etiskt imperativ i relation till individens arbetsvillkor. Svensk arbetsmiljöforskning har en lång och stark historia och är fortfarande internationellt framstående. Med nödvändiga insatser för att långsiktigt säkra finansiering och återväxt kan denna position i internationella frontlinjen

upprätthållas. Det finns alltså inom nationen en stark kunskapsbas och kompetens, och en insikt hos nyckelaktörer att arbetsmiljö-kunskap är ett nödvändigt verktyg för framgång, både på samhälls-organisations- och individnivå. Samtidigt finns det mycket kvar att utveckla och förbättra då det gäller förutsättningarna för en effektiv nationell insats för kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet. Ett exempel är arbetsmiljöpolitikens strikta knytning till Arbetsmarknadsdepartementet. Arbetsmiljön är, enligt Kunskapsrådets uppfattning, ett område som mycket tydligt har relevans även för andra politikområden; särskilt näringslivsutveckling och socialförsäkrings- och folkhälsofrågor.

Många av de aktörer som deltog i Kunskapsrådets intervjuundersökning bedriver kunskapsbevakning, kunskapsförmedling och kunskapsvård i olika former, även om det sker utifrån varje aktörs specifika syften. Det kommer att vara ett nödvändigt inledande uppdrag för ett nationellt Kunskapscentrum att placera sig rätt i det kunskaps pussel som redan finns på arbetsmiljöområdet, och göra så i nära samarbete med de befintliga aktörerna.

Kunskapscentrets organisation och hemvist

Kunskapsrådet anser att det inte är meningsfullt att diskutera frågor som volym, organisation och hemvist för Kunskapscentret innan beslut har fattats om dess syfte och verksamhet. Kunskapsrådet önskar därför inte i dagsläget ge några synpunkter i frågan, men vill peka på att det med de förutsättningar som Sverige erbjuder finns en mångfald tänkbara alternativ för både organisationsform och placering.

3 Resultat från intervjuer med forskare och avnämare inom arbetsmiljöområdet

Behoven av kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet tillgodoses i större eller mindre grad av aktörer som redan finns i Sveriges arbetsmiljölandskap. Insikten att aktörerna är många och landskapet svårt att överblicka motiverade Kunskapsrådet att söka upp ett brett urval av aktörer inom både forskningen och praktiken (Appendix A) för att avtäcka dess åsikter om kunskapsbevakning, kunskapsförmedling och kunskapsvård på arbetsmiljöområdet. Vilka är de viktigaste behoven? På vilka områden finns det redan en fungerande verksamhet i Sverige? Är den i så fall väl organiserad och effektiv? Skulle Sverige vinna på att inrätta ett nationellt kunskapscentrum, och i så fall med vilka uppdrag?

Som grund för intervjuerna ställde Kunskapsrådet samman en intervjuguide (Appendix B). Intervjuguiden innehöll 11 konkreta uppdrag inom kunskapsförmedling (i vid mening), och de intervjuade aktörerna fick för var och ett av dessa uttala sig om relevans, behov och befintliga aktiviteter. Dessutom fick aktörerna lägga fram egna idéer som inte var med på Kunskapsrådets lista.

Kunskapsrådet verkställde sin intervjuundersökning under april-juni 2011. Intervjuerna genomfördes och dokumenterades på Kunskapsrådets uppdrag av Carin Håkansta (organisationer inom arbetsmiljöpraktik och arbetsmiljöpolitik) och Bengt Rolfer (arbetsmiljöforskare). Från de olika avnämorganisationerna intervjuades i enstaka fall en person men oftast två eller flera. I några fall hade intervjuerna föregåtts av diskussioner inom organisationen, varför de intervjuade kunde presentera en tämligen representativ bild av den organisationens åsikter. I de flesta fall består emellertid svaren till stor del av de intervjuade personernas egna åsikter. Vi har i denna rapport utgått ifrån att de framlagda synpunkterna inte alltför mycket

avviker från organisationens åsikt och låter dem därför representera hela organisationens åsikt i respektive fråga.

Sammanlagt 54 personer deltog i intervjuerna, av vilka 15 var forskare knutna till olika lärosäten. De intervjuade representerar 26 avnämarrorganisationer och 11 lärosäten (Se Appendix A). Intervjuerna spelades in och transkriberades. Det som framställs i denna skrift är en tolkning som Arbetsmiljöpolutiska Kunskapsrådet gjort av de tankar och idéer som de intervjuade delat med sig av. Vi har strävat efter ett objektvt perspektiv i denna filtreringsprocess. Vår strävan att göra en text som är översiktlig och lättläst har med nödvändighet lett till att många enskilda tankar och idéer inte refereras.

Sammanfattningarna av intervjuerna presenteras för sex olika aktörsgrupper:

- *Fackliga organisationer* (4) Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska Metallindustriarbetareförbundet (IF Metall) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
- *Arbetsgivar- och branschorganisationer* (7) Almega, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Arbetsgivarverket, Teknikföretagen, Svenskt Näringsliv, Byggföretagen, Föreningen för svensk företagshälsovård
- *Statliga myndigheter och departement*¹ (4) Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan, Delegationen för kunskapsområdet företagshälsovård (FHV-delegationen).²
- *Informations- och utbildningsaktörer* (7) Metodicum AB, Nordiska Institutionen för Vidareutbildning inom Arbetsmiljöområdet/ Nordic Institute for Advanced Training in Occupational Health (NIVA), Prevent, Arbetsmiljöhögskolan, Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor/ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EURO-FOUND), Arbetilivsjournalisterna, Arbetsmiljöforum

---

¹ Även FAS, Vinnova och Svenska ESF-rådet är myndigheter men placerades i gruppen forskningsfinansierare eftersom de har en delvis annorlunda roll i det här sammanhanget än övriga myndigheter.

² FHV-delegationen är ingen myndighet men kontaktades ändå pga. företagshälsovårdens centrala roll inom arbetsmiljöområdet. Dess sekreterare, Professor Rune Åberg, är dessutom f.d. Huvudsekreterare för FAS med stor erfarenhet av de frågor som denna rapport rör.

- *Forskningsfinansiärer (4)* AFA Försäkring, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), Sveriges innovationsmyndighet (Vinnova), Svenska ESF-rådet. (European Social Fund)
- *Forskare* (sammanlagt fjorton personer vid tolv olika lärosäten)

Den eventuella framtida kunskapsorganisationen benämndes med olika namn i intervjuerna, exempelvis kunskapsaktör, kunskapscentrum, organisation, aktör. Vi har valt i denna redovisning att använda den beteckning som de intervjuade själva använde eftersom det i viss mån kan spegla dess syn på aktörens möjliga uppdrag.

Representanterna från arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna var i allmänhet arbetsmiljöexperter eller motsvarande på central organisationsnivå, vilket innebar att de inte kunde ge en fullständig bild av kunskapsbehovet i medlemsförbunden eller på lokal nivå³.

Under intervjuerna visade det sig att fråga 8 i intervjuguiden ("Ta fram och underhålla litteraturdatabaser med arbetsmiljörelevans") inte uppfattades på det sätt som Kunskapsrådet avsett. Frågan syftade på litteraturdatabaser i termer av exempelvis kvalitetsgranskade och sökbara kataloger över publicerade exponeringsdata i olika yrken, men uppfattades av nästan alla som en upprepning av fråga 5 ("Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet"). Fråga 8 är därför utelämnad i redovisningen nedan.

Här följer en sammanfattning av aktörernas svar på var och en av de tio kvarvarande delfrågorna, samt dess synpunkter på ytterligare behov. I avsnitten 3.2. till 3.12 följer därefter utförligare redovisningar av svaren.

---

³ På central nivå präglas kunskapsbehovet av de arbetsmiljöfrågor som drivs inom Arbetsmiljöverket, i olika regeringsdelegationer eller i det internationella arbetet med till exempel ILO, EU OSHA (Bilbao), EUROFOUND (Dublin) och EU-kommissionen i Bryssel och Luxemburg.

3.1 Sammanfattningar av intervjuvaren

Siffran efter de enskilda frågorna refererar till intervjuguiden (Appendix B).

Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljö forskning (1)

En bred, systematisk och långsiktig nyhetsbevakning ansågs av de flesta som en önskvärd kärnuppgift för en framtida kunskapsaktör. Behovet av sådan kunskap finns, menade de intervjuade, framför allt bland företagare, fackliga organisationer, skyddsombud och inom företagshälsovården. Den nyhetsbevakning som i dag pågår bl.a. på forskningsinstitutioner, arbets- och miljömedicinska kliniker, utbildningsföretag och forskningsfinansiärer ansågs sakna översiktlig och opartisk presentation av ny information.

På grund av aktörernas mångfald menade man att samordningen och presentationen av kunskapen måste hålla hög kvalitet för att kunna tillföra ett mervärde till den nyhetsspridning som redan sker.

Många påpekade att de saknar den kontakt med forskningsfronten som fanns tidigare genom Arbetslivsinstitutets forskare, bibliotek och informationsverksamhet. I dag verkar nyhetsbevakningen ske mer osystematiskt och ensidigt genom personliga kontakter med enstaka forskare eller organisationer.

Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning (2)

Med undantag från de fackliga organisationerna, som var positiva, rådde delade meningar om denna punkt. Internet och biblioteken verkar i ganska hög grad täcka de behov som finns av att söka kunskap från publikationer. Däremot framfördes att en kunskapsaktör skulle kunna underlätta tillgängligheten, framför allt för praktiker, till olika databaser och att det vore bra att kunna samla publicerade och opublicerade publikationer, så kallad ”grå litteratur”, på ett och samma ställe.

Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet (3)

De flesta ansåg att en sådan översikt skulle vara till nytta. Det vanligaste förslaget var att lägga ut existerande register samt beskrivningar av svenska forskargrupper på Internet men det fanns även förslag om en informationstjänst som skulle kunna besvara de förfrågningar som sedan nedläggningen av Arbetslivsinstitutet nu hamnar hos andra organisationer. De flesta såg nyttan av denna tjänst framför allt för praktiker och utländska intressenter eftersom forskarna i allmänhet känner till kollegorna inom det egna forskningsfältet.

Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet (4)

De flesta tillfrågade såg denna verksamhet som en naturlig del av en framtida kunskapsaktörs verksamhet. Eftersom ett stort antal webbsidor och länksamlingar redan finns inom arbetsmiljöområdet framfördes att mycket hög kvalitet krävs om portalen ska användas. Förslag framfördes bl.a. om att lägga ut verksamheten på en professionell aktör eller till högskoleinstitutioner som skulle få ansvaret att bevaka olika områden. Det föreslogs även att en ny portal borde skapa synergi med andra portaler och att en sökmotor skulle underlätta användningen.

Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet (5)

Samtliga tillfrågade fackliga organisationer var positiva. I övrigt rådde tveksamhet eller delade meningar om denna punkt. De positiva menade att ett bibliotek skulle underlätta för praktiker som har svårt att hitta information genom Internet. Andra menade att ett bibliotek skulle kunna ge tillgång till tidskrifter som är svåra att hitta på andra bibliotek, internationella standarder och opublicerad litteratur. De som var negativa menade att den fysiska varianten av bibliotek numera är överflödigt men att modernare typer av biblioteksservice vore en bra idé, till exempel ett virtuellt bibliotek eller en sökmotor. Några ansåg att den pågående återupplivningen av Arbetslivsinstitutets databas Arblin kommer att göra ett bibliotek överflödigt.

Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön (6)

De flesta tyckte att detta var en bra idé men inte av högsta prioritet. Några tyckte att man skulle samordna de databaser och register som finns och bättre utnyttja dem, till exempel genom Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst, Arbetsmiljöverket och Svensk Nationell Datatjänst. Vissa ansåg att kunskapsaktören, förutom att samordna registren, även borde identifiera och lyfta fram kunskapsluckor samt agera för kvalitetsförbättringar i nationella data.

Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar (7)

Åsikten i denna fråga berodde på den intervjuades åsikter om de undersökningar som nu görs av Arbetsmiljöverket och SCB. De som var positiva till dagens undersökningar tyckte inte att den nya aktören borde ägna sig åt detta. Från Arbetsmiljöverkets sida menade man att förslaget skulle uppfattas som en försvagning av verkets mandat och verka negativt på deras uppbyggnad av statistik och omvärldsanalys. Andra menade emellertid att en ny aktör skulle kunna samverka med Arbetsmiljöverket och SCB för att utveckla enkäterna och användningen av data. Bland forskarna efterlystes förbättrade nationella enkäter och kompletterande mätdata för att skapa objektiva indikatorer.

Ta fram kunskapsammansättningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor (9)

Nästan alla tillfrågade ansåg att denna funktion skulle vara relevant för en kunskapsaktör. Vid sidan av de sammansättningar som redan görs sporadiskt av FAS och mer regelbundet av framför allt AFA Försäkring och Arbetsmiljöverket, ansågs att regelbundna, översiktliga sammansättningar av kunskap om olika problemområden skulle berika arbetsmiljöområdet, framför allt för praktikerna.

*Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/
seminarier för avnämare i arbetslivet (10)*

De flesta ansåg att någon typ av konferenser skulle vara en naturlig del av ett kunskapscentrums aktiviteter men att de i så fall borde skilja sig från de kunskapsmöten som redan arrangeras i dag. Medan några efterlyste konferenser som är mer översiktliga och opartiska än de som arrangeras i dag, menade andra att sådana möten borde ingå i en medveten strategi att lyfta särskilt angelägna frågor.

Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet (11)

Nästan samtliga menade att en tydlig internationell kontaktpunkt skulle gynna Sverige och arbetsmiljöforskningen. Flera tyckte att en ny organisation skulle kunna stärka den svenska representationen i olika fora inom arbetsmiljöområdet. Ett av dessa är EUROFOUND, där en kunskapsaktör skulle möjliggöra större svenskt engagemang och inflytande. Vidare skulle aktören kunna fungera som stöd för de internationella kontakter och samarbeten som andra myndigheter och departement har inom området. Även forskare menade att de skulle avlastas i arbetet att svara på internationella förfrågningar som tidigare gick till Arbetslivsinstitutet.

Ytterligare kommentarer och förslag

Bland kommentarer om den nya kunskapsaktörens organisation framkom att många önskade en opartisk aktör. Även om några menade att den nya aktören kunde ligga på FAS, Arbetsmiljöverket eller på ett eller flera lärosäten, såg de flesta framför sig en ny och självständig konstruktion. Tveksamheterna kring FAS och Arbetsmiljöverket som hemvist gällde en upplevd risk att verksamhets- och ansvarsområden sammanblandas och att verksamheten då skulle bli mer sårbar vid eventuella omorganiseringar. Tveksamheter kring lärosäten som hemvist hängde samman med en rädsla för det revirtänkande som man menade präglar universitetsvärlden, vilket skulle kunna ha negativa konsekvenser för samverkan med andra lärosäten.

Flera ville att en ny aktör bygger vidare på redan existerande strukturer snarare än att skapa något helt nytt, till exempel de

bibliotek, forskarnätverk och informationsplattformar som redan finns och framför allt de som skapats efter ALI:s nedläggning.

Beträffande kunskapsaktörens aktiviteter framfördes framför allt önskan om en samlad informationspunkt där man kan lätt hitta forskningsresultat och aktiva forskargrupper. Starkast intresse fanns för forskning i bearbetad form, dvs. hellre kunskapssammanställningar och kunskapsmöten än databaser och register. Flera menade vidare att aktören gärna får vara mer aktiv än de elva förslag som presenterades i intervjun, t.ex. genom att identifiera forskningsbehov samt själv kunna beställa forskning och utvärderingar.

Många uttryckte oro för att det skulle skapas ännu ett i raden av organ vars möten lockar få personer och vars webbsida inte används. För att uppnå den bredd och den spetskompetens som behövs för verksamhet av hög kvalitet, föreslogs att aktören skulle lägga ut bevakningsuppdrag inom olika delområden på forskare och att professionella organisationer skulle få i uppdrag att hålla i möten och annan kunskapsspridning. Många såg möjligheten att skapa en organisation som fungerar bättre än Arbetslivsinstitutet gjorde, men att man då noga måste överväga aktörens utformning.

3.2 Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna var eniga om att nyhetsbevakning hör till en framtida kunskapsaktörs viktigaste uppgifter och att en sådan skulle användas av såväl facken som andra organisationer. Efter Arbetslivsinstitutets nedläggning uppgav de intervjuade att det har blivit svårare att följa utvecklingen inom arbetsmiljöforskningen. Flera var positiva till de kunskapssammanställningar som Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring utgivit under de senare åren men saknade den helhet och systematik som fanns tidigare. Förmedlingen av information under ALI:s tid skedde enligt de intervjuade bland annat i form av seminarier och publikationer, men även genom direktkontakt med ALI-anställda forskare och den, som man upplevde, kompetenta och hjälpsamma bibliotekspersonalen. I dag sker nyhetsbevakningen mer osystematiskt. Den oftast angivna källan av information var AFA Försäkring, via hem-

sidan eller deras seminarier, eller de personliga nätverken. Även FAS och Prevent nämndes som informationskällor som ibland används. Direktkontakter med forskare verkade ske mer sällan. IF Metall uppgav att de i så fall oftast kontaktar forskare knutna till Swerea IVF och IVL Svenska miljöinstitutet.

Ett återkommande tema var missnöjet med företagshälsovården. Detta framgick även i en debattartikel i Dagens Nyheter skriven av förbundsordförandena Hans Tilly, Byggnads, och Stefan Löfvén, IF Metall ("Vilka arbetare står på tur att dö under juni månad?", DN Debatt 110608, s.4). Facken framförde kunskapsbehoven i den kvalitetshöjning de önskar av företagshälsovården med tydligare inriktning på förebyggande insatser. I artikeln föreslås bland annat att Arbetslivsinstitutet eller en liknande myndighet återinrättas och att medlen för arbetslivsforskning ökar. I Kunskapsrådets intervju med IF Metall framkom att diskussioner pågår med arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen om att skapa kunskapscentrum i olika delar av landet. Dessa skulle samla forskningsrapporter, tillhandahålla information och delge kunskap om branschspecifika frågor och/eller frågor inom olika arbetsmiljöområden. Ur intervjun med IF Metall sades:

Vi måste bli bättre att ställa krav på företagshälsovården. Och kan de inte leva upp till dessa så går vi till någon annan. Om det skulle finnas ett kunskapscentrum där företagarna kan vända sig för att hämta kompetens, ett kompetenscenter som är branschinriktat till exempel, som den gamla branschhälsan som fanns tidigare. Eller om man tar det på andra ledden, att det är olika områden, kemi på något ställe, ergonomi på ett annat ställe. Såna skulle kunna finnas på olika universitet och högskolor, yrkesmedicinska klinikerna, som jag tycker vi använder alldeles för lite, och även IVF Swerea. Sånt pratar vi om med arbetsgivarna. Sedan blir det väl inte precis som ALI, det förstår ju vi också, men någon typ av light version.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

I likhet med de fackliga organisationerna tyckte de intervjuade att denna punkt var väsentlig för egen räkning och för Sverige. Där emot fanns en tydligare önskan än hos facken om effektiv samordning för att bättre möjliggöra tillämpningen av forskningsresultat, gärna i form av lättillgängliga instrument som kan användas av arbetsgivare vid behov. En av kommentarerna löd:

Någon form av funktion som tar till sig forskning, stimulerar forskning, gör forskningen tillämpbar, bevakar utvecklingen och sådant. Det ser vi att det finns ett behov av.

Några påpekade att de var särskilt intresserade av att följa forskning om ”nya” arbetsmiljörisker, till exempel av psykosocial art, friskfaktorer och behandlingsorienterad forskning. Tillgång till metoder och utvärderingar av metoder efterlystes av flera. De intervjuade meddelade att de framför allt vänder sig till Internet för sin nyhetsbevakning, antingen via sökmotorer eller hemsidor, exempelvis den som presenteras av Prevent (Arbetsmiljöupplysningen) eller Arbetsmiljöverket. Arbetsgivarverket genomför en del eget utredningsarbete och behovsanalyser i vilka samarbete med forskare förekommer. Teknikföretagen bedriver egen nyhetsbevakning på nationell och internationell nivå. Den sker bland annat genom de kontaktytor som deras utbildningsverksamhet genererar. Medan Svenskt Näringsliv endast sporadiskt kontaktar olika forskningscentrum, är Sveriges Bygginstrumenter mer aktiva i sin bevakning och informationsspridning till medlemmarna, även om ambitionsnivån är betydligt lägre än för ett par decennier sedan:

Jag gick ju direkt ifrån Bygghälsan över till Sveriges Bygginstrumenter och egentligen för att fortsätta den forskning och den sammanhållande verksamhet som Bygghälsan hade haft en gång i tiden. Men nu är det en person alltså som gör det. Vi har ju fortfarande kunskapssammansättningar, vi ger fortfarande ut skrifter och information till branschen, men naturligtvis inte i samma omfattning som det var en gång tidigare. Och jag har ju inga möjligheter alls till den överblick och den kunskapsinhämtning som man ändå hade med 450 anställda och ett nätverk som täckte i stort sett allt.

Liksom Teknikföretagen inhämtar Sveriges kommuner och landsting (SKL) kunskap genom sina olika funktioner och kontaktytor, till exempel i styrelsen för Stressforskningsinstitutet. SKL kommer också i kontakt med forskning genom den arbetslivsutveckling och forskningsfinansiering som sker i samarbete med AFA Försäkring. Resultat av dessa satsningar finns på webbsidan www.suntliv.nu

Statliga myndigheter och departement

Även statliga myndigheter och departement var positiva till denna punkt. På Arbetsmiljöverket bedrivs en alltmer medveten egen omvärldsbevakning som förutom forskning även omfattar institu-

tionsmodeller, effektivisering m.m. Alla medarbetare bidrar till omvärldsspaningen men det finns även en särskild analysavdelning. En ny kunskapsaktör skulle välkomnas eftersom Arbetsmiljöverket inte upplevde sig ha tillräckligt mycket tid och resurser för denna aktivitet. Tillsynsarbetet och EU-samarbetet är några av de kontaktytor som Arbetsmiljöverket använder för att hämta ny kunskap.

Informations- och utbildningsaktörer

De flesta informations- och utbildningsaktörer var positiva till nyhetsbevakning och några påpekade att de skulle kunna bidra till denna uppgift. Däremot menade flera att de bara skulle använda sig av en sådan tjänst om den var bättre än den kunskapsinhämtning som redan sker inom respektive organisation.

Projektet "Användbart" finansieras av AFA Försäkrings program "Från ord till handling" och drivs av journalistkollektivet Arbetslivsjournalisterna. Syftet med projektet är att förmedla forskningsresultat till praktiker inom tre olika branscher, vilket sker genom webbsidan Arbetsmiljöforskning.se och en tidning. Eftersom projektet är tidsbegränsat ansåg de ansvariga att en ny plattform för kunskapsförmedling skulle kunna vara en möjlighet att bygga vidare på det arbete de påbörjat.

Även Prevent, som ägs och främst riktar sig till parterna i det privata näringslivet, ägnar sig åt nyhetsbevakning. Prevent sprider kunskap genom tidningen Arbetsliv, webben, utbildningar och utbildningsmaterial som består av handböcker, faktaböcker och checklistor. Kunskapsupphämtningen sker främst i projektform i vilka parterna samarbetar och Prevent bidrar med förstudier. Särskilt till dessa förstudier skulle en kunskapsplattform vara användbar. Prevent ansåg att det har blivit svårare med kunskapsinhämtning sedan ALI lades ned men att nya kanaler har utvecklats. Bland annat samarbetar man nu tätare med AFA Försäkring, vilket upplevdes som positivt även om de såg viss risk att missa den forskning som inte finansieras av AFA Försäkring.

En av de intervjuade menade att det skulle behövas ett slags "spider" som söker av webben på nyheter inom området i Sverige och utlandet.

Metodicum AB, som säljer konferenser och utbildningar, utarbetar frågeformulär och driver förlag, har täta kontakter forskarvärlden. De bedriver en systematisk omvärldsbevakning vilket innebär att alla

anställda tar del av nyhetsbrev, media, fackpress, forskningskonferenser mm. Dessutom samlas kunskap in då de arbetar med medarbetarundersökningar, vilket görs i samarbete med forskare från Stressforskningsinstitutet. Så här sade man på Metodicum om sin konferensverksamhet:

Man kan väl säga att vi jobbar som att ha örat på rälsen, fångar upp signaler genom våra informella nätverk och kontakter och sökvägar och så sätter vi ihop ett program som vi tror är intressant och så hyr vi in expertkompetensen som föreläsare (...)

Arbetsmiljöforum bedriver liksom Prevent och Metodicum utbildning och ger även ut tidningen *Du och jobbet*. Liksom på Metodicum medverkar alla anställda i systematisk nyhetsbevakning som organiseras genom olika idéråd och redaktionsråd, i vilka forskare och arbetsmarknadens parter ingår. För att kunna bidra med något som inte redan finns menade Arbetsmiljöforum att en nationell kunskapaktör måste hålla hög kvalitet och helst köpa tjänster från professionella aktörer:

Vill man nå någonstans så kanske man måste ha fyra aktörer som är proffs på sin grej. Likaväl som man är proffs på att sortera och analysera så är det ett helt annat proffseri att komma ut med en information eller dra ihop tusen personer till ett seminarium eller på ett genomslagsmedia.

Arbetsmiljöhögskolan, som bedriver arbetsmiljöutbildningar i samverkan med forskare från olika lärosäten, var däremot kritisk till idén och menade att det vore bättre att ge stöd och vidareutveckla sådana aktiviteter som redan pågår:

(...) jag är inte säker på att det här ämnet ens mår bra av att det finns någon som pekar ut vad som är relevant arbetsmiljö- och arbetslivsforskning, utan det tycker jag ska ligga på universiteten.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var i allmänhet positiva till denna punkt. De bedriver inte nyhetsbevakning i någon större skala men kommer genom sin anslagsverksamhet i kontakt med den pågående forskningen, dels genom de ansökningar som kontinuerligt kommer in och bedöms, dels genom olika slags informationsaktiviteter knutna till forskningen de finansierar.

Svenska ESF-rådet bedriver man så många projekt (3 000–4 000 per projektperiod) att bevakning behövs av den egna verksamheten. För detta har man skapat fem temagrupper i samarbete med forskare på olika lärosäten som ska samla in kunskap från projekten och sprida den vidare. Dessutom finns processtöd till temagrupperna för att detta ska fungera bra.

AFA Försäkring bedriver omvärldsbevakning på uppdrag av parterna.

Från Vinnova uttrycktes tveksamhet till en alltför bred nyhetsbevakning eftersom den då skulle kunna riskera att bli för tunn och ointressant.

Forskare

Bland forskarna menade de flesta att nyhetsbevakning redan bedrivs av dem själva inom sina respektive fält. De uppgav att de håller sig uppdaterade genom Internet, till exempel PubMed, men även genom konferenser, nyhetsbrev, nätverk, handledning av doktorander bedömningar av forskningsprojekt och artiklar. Däremot bedömdes det som en viktig funktion för det övriga samhället, såväl praktiker som politiker. En av kommentarerna löd:

Så det är framför allt för regeringens del som det här skulle vara viktigt, inte för forskarna. Den forskare som inte själv håller koll är snabbt ute ur branschen.

Medan de flesta var positiva till samordning av bevakning och förmedling av strategiska områden gick ett par forskare ett steg längre och pekade på vikten av kompetenta mottagare:

Det krävs också folk på departementsnivå som kan ta till sig kunskapen och föra den vidare.

Flera betonade också vikten av långsiktig nyhetsbevakning. De arbets- och miljömedicinska klinikerna har försökt bygga nationella nätverk men upplever en osäker situation pga. den tillfälliga finansieringen. Forskare med närmare anknytning till forskningens praktiska tillämpning verkade mer positiva till nyhetsbevakning. En av dessa sa:

Ett kunskapscentrum skulle ha till uppgift att systematiskt gå igenom vetenskaplig litteratur och även ha en överblick över grå litteratur och hemsidor för att sedan förmedla detta under olika rubriker. Detta

skulle vara mycket värdefullt, inte minst för oss som arbetar i gränslandet mellan forskning och utveckling av verksamheter och som lämnar förslag på åtgärder till företagshälsovård och skyddsombud eller håller utbildningar i de här frågorna.

3.3 Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning

Fackliga organisationer

Representanterna som intervjuades var samtliga positiva till sådana databaser.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Arbetsgivar- och branschorganisationerna var inte emot publikationsdatabaser men påpekade att om sådan skall drivas av en framtida kunskapsaktör så bör organiseringen vara flexibel och kostnadseffektiv. Teknikföretagen menade att de borde upprättas i nära samarbete med biblioteken för att undvika dubbelarbete.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var något tveksamma till denna punkt eftersom sådan service redan tillhandahålls genom Internet och bibliotek.

Informations- och utbildningsaktörer

Med undantag av Arbetsmiljöhögskolan (se nedan i avsnitt 3.6.) var de intervjuade svagt positiva till förslaget men ansåg inte att det är ett högprioriterat område.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till att ha databaser och register samlade på ett ställe men inga starka åsikter om detaljerna. FAS menade att det vore viktigt om en framtida aktör kunde bidra till

att det blir enklare för forskare och andra att få tillgång till publikationsdatabaser.

Forskare

Bland forskarna fanns såväl negativa som positiva åsikter. De som var negativa menade att bra forskning går att hitta på Internet genom söktjänster som PubMed och eller Google. Vissa menade att det i så fall vore bättre att använda och utveckla de aktörer som redan finns i Sverige, exempelvis Sveriges Nationella Datatjänst (SND), sammanställningar som görs av de arbets- och miljömedicinska klinikerna, Arblin och tidskriften *Arbete och Hälsa*. Ytterligare andra ifrågasatte varför just arbetsmiljöforskningen skulle särbehandlas.

De forskare som var positiva till förslaget menade framför allt att en sådan databas skulle vara till nytta för praktiker, till exempel företagshälsovården, och vikten av att ha både publicerad och opublicerad, s.k. grå litteratur, samlat på ett ställe. Flera framhöll att en sökmotor som omfattar flera databaser skulle underlätta sökningar och att en nationell aktör skulle lösa den osäkra situation som i dag råder då varken Arblin eller de arbets- och miljömedicinska klinikerna har stabil framtida finansiering. Så här uttryckte sig en av forskarna:

Det är inte den mest högprioriterade uppgiften. Det mesta som publiceras och är av något värde ligger på nätet. Däremot skulle det kanske vara på plats att tillhandahålla någon form av sökhjälp, till exempel för företagshälsovården och skyddsombuden så att de kan få hjälp att hitta rätt. Som forskare har man tillgång till kommersiella tjänster som universitetsbiblioteken köper in, till exempel Web of Science, PubMed och Medline, men det är dyrt att prenumerera på dem. Google används ju också allt mer. För gemene man är det den viktigaste källan. Men där kan det vara svårt att avgöra vad som är seriös kunskap och vad som är mindre seriöst.

3.4 Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

De intervjuade fackliga representanterna var för ett sådant register, vilket skulle underlätta kontakter med forskare inom ett specifikt område vid behov.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Arbetsgivar- och branschorganisationerna såg ett värde i en översikt av forskargrupper men återigen med förbehållet att det borde ske på ett flexibelt och kostnadseffektivt sätt. I en sammanfattande PM som överlämnades till Kunskapsrådet från Teknikföretagen står följande:

Vi har svårt att överblicka vem som gör vad inom området, även om vissa kontaktnät naturligtvis finns. Via Högskoleverket har vi bl. a. försökt få en bild av var kurser och forskning kring arbetsmiljö och arbetsvetenskap bedrivs och vad de/den innehåller, men det har varit svåröverblickbart.

Statliga myndigheter och departement

De myndigheter och departement som intervjuades var positiva till en systematisk överblick över svenska forskargrupper men samtidigt tveksamma till genomförbarheten eftersom forskare ofta är verksamma inom flera olika forskningsfält och dessutom tenderar att röra på sig mellan olika forskningsmiljöer. En myndighet föreslog att den framtida kunskapsaktören skulle kunna hjälpa forskare och andra att hitta sådan information och även initiera forsknings-samarbeten mellan forskare och mellan forskare och praktiker.

Informations- och utbildningsaktörer

De flesta informations- och utbildningsaktörer såg detta som något angeläget. En av de intervjuade efterlyste även ett kalendarium där journalister och andra kan följa vad som händer i forskarvärlden, t.ex. konferenser. En annan föreslog att ett urval av de bästa

forskningsprojekten skulle kunna presenteras på kunskapsaktörens hemsida med möjlighet att gå in på de olika medverkande för att se vilken profil de har. En tredje aktör efterlyste en samlad bild av forskarna eftersom man upplevde svårigheter att bli insläppta i forskarnas egna nätverk och föreningar.

Nordiska Institutionen för Vidareutbildning inom Arbetsmiljöområdet (NIVA) menade att denna punkt skulle vara till stor hjälp i deras arbete. Antalet svenska kursdeltagare och NIVA-kurser organiserade i Sverige har sjunkit stort sedan ALI:s nedläggning, vilket enligt NIVA delvis kan förklaras med att deras svenska intressentregister med 7 000 svenska namn sedan ALI:s nedläggning inte längre uppdateras.

Arbetsmiljöhögskolan, vars arbete med uppdragsutbildning genererar automatiskt kunskap om aktiva forskargrupper, uttryckte tveksamhet till behovet av ett register eftersom det anser att det är relativt lätt att ta reda på vilka forskare som håller på med vad genom Internet.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till att en samlande punkt för databaser och register. FAS och Vinnova har egna intressentregister som kanske skulle kunna användas tillsammans med de uppgifter som finns hos AFA Försäkring. En av de intervjuade nämnde ett samarbete mellan forskningsfinansiärerna vid man forskning.nu där funktionen "expertsvar" för journalister ska möjliggöra kontakter med forskare inom ett speciellt ämne. Problemet med denna funktion, enligt personen, är att den inte har en tillräckligt stark identitet och därför inte används i den utsträckning som vore möjlig.

Forskare

Forskarna var nästan genomgående positiva. En av dem sa:

Det skulle vara väldigt bra att ha en sådan förteckning. Inom forskarvärlden är vi visserligen en ganska liten familj, men alla känner inte varann och dessutom finns det forskare inom områden som gränsar till arbetsmiljön som det kan vara bra att känna till. Ett sådant register skulle också vara bra för folk utanför forskarvärlden som journalister, myndigheter, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer och de som jobbar inom företagshälsovården.

Enligt en medlem av det FAS-finansierade nätverket för forskning om företagshälsovård är ett nationellt register under uppbyggnad men nätverket oroar sig för framtiden då anslaget tar slut.

Några ansåg att en internetportal vore bra som samlar de register som finns. Där skulle svenska forskargrupper kunna presenteras med länkar till deras hemsidor, något som framför allt skulle vara av nytta för avnämarna och utländska intressenter. Andra menade att det borde finnas en informationstjänst som kan besvara de förfrågningar som tidigare gick till Arbetslivsinstitutet och som nu framför allt skickas till Arbetsmiljöverket och de arbets- och miljömedicinska klinikerna.

Forskare som var tveksamma till förslaget menade att det skulle kräva mycket arbete att sköta ett sådant register och att det även kan vara komplicerat, vilket erfarenheter från Arbetslivsinstitutet visade då ett register över svenska arbetslivsforskare upprättades strax innan nedläggningen. Andra menade att forskare inom respektive forskningsfält känner till sina kollegor och i andra fall relativt lätt kan ta reda på det genom Internet, till exempel via www.fou.nu.

3.5 Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

Detta framhölls av de fackliga organisationerna som bra och nödvändigt.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De intervjuade var positiva till en webbportal men bara om den är av så hög kvalitet att den kan bidra med något utöver den information som finns att tillgå på de portaler som redan finns. Flera påpekade att de webbsidor som finns i dag inte används i någon stor utsträckning pga. alltför snäv inriktning och otillräcklig kvalitet. Almega påpekade att en sökportal, där man genom länkar kan söka informationen själv, kan vara bättre än en innehållsportal. En sådan skulle även vara enklare att administrera.

Statliga myndigheter och departement

De myndigheter och departement som intervjuades var positiva. Från Företagshälsovårdsdelegationen framhölls att deras hemsida är välbesökt och att många ringer, vilket tyder på att behovet finns.

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade informations- och utbildningsaktörerna har i allmänhet egna portaler eller hemsidor och var i varierande grad positiva till förslaget. Alla pekade på vikten av att portalen uppnår och lyckas hålla mycket hög kvalitet. Arbetslivsjournalisterna menade att synergieffekter skulle vara möjliga genom samarbete med och utbyggnad av Forskning.se, som är finansierad av ett antal myndigheter.

Metodicum såg behovet av en övergripande portal av hög klass men menade samtidigt att det kan vara svårt att hålla en sådan uppdaterad. Några föreslog att webbverksamheten skulle kunna läggas ut på entreprenad till en professionell firma. Ett annat förslag var att överlåta ansvaret till användarna genom att låta intresserade personer lägga upp sin forskning eller forskningsbehov på webben för att på så sätt skapa kontakter med andra forskare och användare.

Forskningsfinansiärer

Även forskningsfinansiärerna var positiva till förslaget. Den intervjuade personen från FAS framförde vikten av att underlätta för den som söker information genom att noga välja ut länkar och tillhandahålla en sökmotor:

Det tror jag är en bra funktion för en aktör. Länka och koppla vidare, men risken är att den blir en passiv anslagstavla med en lång lista av länkar, så det är viktigt att fånga upp och se vad som är relevant i olika sammanhang. Jag tror att alla i den här branschen lider av, om inte drunksingsdöd så i alla fall snorklingsyndrom. Man mäktar inte med. (...) Ska man ha en webbportal måste man även ha en enklare sökmotor för oftast om man följer en länk så kommer man till en ny hemsida och så måste man söka där. Jag tror även att de är bra att ha en slags anslagstavla som ger överblick, där man kan se vad som är på gång.

Forskare

I stort sett alla de intervjuade forskarna såg en webbportal som en naturlig del av den nya aktörens ansvarsområden där nyhetsbevakning, register, länksamling och annat presenteras för allmänheten:

Det saknas i dag och det vore jättebra om det fanns. Det vore utmärkt att ha en övergripande webbportal med sammanställningar av forskningsenheter, forskare och forskningsprojekt, men också utbildningsenheter och kurser, liksom konsulter och andra aktörer, så att man kan hitta allt på samma ställe.

Flera initiativ finns redan, till exempel de arbets- och miljömedicinska klinikernas hemsida och samarbetet kring företagshälsovårdsforskning, men situationen för dessa är osäker pga. tidsbegränsad finansiering. Flera påpekade vikten av kvalitetsgranskning och att en ny portal borde vara bättre och annorlunda än alla de portaler som redan existerar. Några föreslog att ansvaret för webbinnehållet skulle decentraliseras till olika högskoleinstitutioner som skulle utses som nationell expertresurs inom olika områden. Den mest tveksamme forskaren menade att de portaler som redan existerar, bland andra www.fhv.nu, fungerar bra både för forskare, media och andra brukare.

3.6 Erbjuder biblioteksservice på arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

Alla de fackliga organisationer som intervjuades var positiva till biblioteksservice, helst av den typ som fanns på Arbetslivsinstitutet. LO menade att många av deras medlemmar inte klarar av att hitta informationen via Internet och att det slags biblioteksfunktion som fanns på ALI, med en lättillgänglig samling samt kunnig och hjälpsam personal, borde finnas i den nya organisationen.

Arbetsgivare och branschorganisationer

Organisationerna som kontaktades var i allmänhet tveksamma till behovet av biblioteksservice. Almega menade att forskare i dag söker sin egen information och att ett särskilt bibliotek skulle vara

överflödigt. För egen del menade Almega att de varken har kunskap, tid eller resurser att söka information från bibliotek och att organisationens främsta intresse är tillämpningen av forskningen. SKL saknar ALI:s bibliotek och hade tidigare ett eget bibliotek, vilket även det är nedlagt. I intervjun med Svenska Byggindustrier sades följande:

Det är väl frågan om man ska ha det hos sig. Det finns ju universitetsbiblioteken i dag och det finns ju många sätt att sammanlänka bibliotek.

Även från Teknikföretagens sida saknades behovet av en särskild biblioteksservice:

Vi får tyvärr erkänna att vi i begränsad omfattning i dag använder den biblioteksservice som redan finns, bl. a. via universiteten och det gäller även Arbetslivsinstitutets bibliotek, som i dag ligger på Stockholm Universitets bibliotek

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet var tveksamma till denna punkt. Arbetsmarknadsdepartementet menade att ett särskilt bibliotek inte behövdes eftersom man kan söka på Internet och uppsöka vanliga bibliotek, särskilt i ljuset av att få specialområden har ett eget bibliotek i dag

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade aktörerna hade delade meningar om denna punkt. Arbetslivsjournalisterna menade att de saknar den hjälp och de kontakter de fick genom ALI:s bibliotek. Arbetsmiljöhögskolan, som tillsammans med Föreningen för arbetslivsforskning (FALF) numera organiserar ALI:s forskningsbibliotek Arblin, menar att det inte behövs ett bibliotek eftersom det redan har återuppstått, om än i annorlunda skepnad. Databasen har förts över till bibliotek på Lunds universitet och finns tillgänglig i samarbete med Libris som en nationell resurs på Kungliga Biblioteket. För att kunna låna böcker krävs emellertid medlemskap i FALF. Stockholms universitet har fortfarande en del av ALI-bibliotekets monografier, medan delar av litteraturen körts till Lund. Strategiska medel har skjutits till från Lunds universitet att köpa in ny litteratur och finansiera

delar av en bibliotekarietjänst. Nyinköpt litteratur består till största möjliga del av e-böcker och en viktig del av databasen består av s.k. ”grått material”, dvs. opublicerad litteratur som examensarbeten och rapporter.

Forskningsfinansiärer

Bland de tillfrågade forskningsfinansiärerna rådde delade meningar om ett arbetsmiljöbibliotek. ESF-rådet såg en möjlighet att kunna sprida de egna rapporterna genom ett sådant. På Vinnova uttrycktes tveksamhet då man inte upplevt att någon saknar ALI:s bibliotek. Från FAS föreslogs att ett existerande bibliotek kunde utses till att vara ansvarsbibliotek för arbetsmiljöfrågor, till exempel ett universitetsbibliotek, med uppgift att främja en positiv utveckling för bibliotek och IT-stöd:

Bibliotek är ju ett ganska gammaldags begrepp. Informationen flyter ju omkring överallt. Att ha en infrastruktur när det gäller IT, var det finns böcker, tidskrifter och hur man kommer åt dom. Däremot att ansvara för det själv kanske blir svårt. Inte ens vi har ju ett bibliotek, man hinner inte riktigt.

Forskare

I denna fråga skiljde sig forskarnas åsikter åt. Några enstaka menade att det inte är nödvändigt eftersom universitetsbiblioteken och Arblin fungerar väl:

Det känns mindre angeläget. Det mest digitaliseras i dag och finns tillgängligt på webben. Sitter man på universitet har man tillgång till nästan alla vetenskapliga tidskrifter i elektronisk form. Allt som kommer från universiteten egenpubliceras också där och kan hämtas gratis. Så det här sköter sig delvis av sig själv.

Några tyckte att ett stort arbetslivsbibliotek liknande det som fanns på Arbetslivsinstitutet borde inrättas med såväl publikationer som den opublicerade ”grå” litteraturen:

Det vore suveränt om ett kunskapscentrum skulle kunna ha denna service, speciellt för högskolor och mindre universitet som inte har råd med PubMed eller liknande databaser. Dessutom finns ett stort antal rapporter från universiteten som aldrig kommer ut där, men som det vore bra att hålla koll på, framför allt för praktikerna.

Majoriteten av de tillfrågade menade emellertid att en begränsad biblioteksresurs borde skapas, även om delade meningar rådde om hur den skulle begränsas. Flera menade att en fysisk lokal för biblioteket inte var nödvändig men att en sökmotor eller virtuellt webb-bibliotek skulle vara användbart. Någon efterlyste tillgång till sådana tidskrifter som inte finns på biblioteken. En annan efterlyste tillgång till standarder, vilket i dag är komplicerat och dyrt. Flera nämnde vikten av kunnig personal som skulle kunna ge vägledning eller beställa den litteratur som behövs, eventuellt genom en telefontjänst "on demand".

3.7 Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna menade att det vore bra att samla länkar till register och databaser på ett ställe.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De organisationer som tillfrågades menade att en sådan funktion skulle vara av nytta om den fanns samlad på ett ställe av en opartisk organisation som förmedlar information om var kunskap och resurser finns. Föreningen för svensk företagshälsovård håller på att bygga en egen databas: "Jobbhälsobarometern". Den bygger på data från årliga telefonintervjuer med 5 000 svenskar som genomförts sedan 2007 med frågor om hälsa, arbete och företagshälsovård. Arbetsgivarverket har en databas med goda exempel på arbetsmiljöarbete.

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet tyckte att denna funktion låg på gränsen till det nödvändiga för en ny aktör.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna uttryckte sig inte direkt negativt om en denna punkt men ansåg inte heller att det är ett högprioriterat område. Arbetsmiljöhögskolan har fått ett uppdrag genom företagshälsovårdsdelegationen satt bygga upp en case-databas där praktiker ska kunna bygga case för företagshälsovårdsutbildningar. Syftet med den är att skapa en pedagogisk databas som läggs i anslutning till Arblin.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till ökad överblick över vilka register som finns och hur de kan användas. Både FAS och Vinnova har intresse och ansvar för att sådana finns inom arbetsmiljöområdet.

AFA Försäkring skiljer sig från de andra finansiärerna genom sin arbetskadedatabas som ofta används den forskning som de finansierar.

FAS påpekade att det skulle vara intressant att tillhandahålla policyrelevant, evidensbaserad kunskap liknande den verksamhet som i dag bedrivs av Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU):

Då handlar det ju (...) om att utveckla metoder för mätanalyser och ge stöd till systematiska översikter och kartläggningar . Att ha databaser och register samlade på ett ställe. (...) Mycket går ju åt två spår. Det ena spåret handlar om att nyttiggöra forskning. Den förra modellen handlade mer om att komma ut i kapillärerna, till skyddsombuden. Spåret nu verkar mer gå åt hur ska politiken kunna använda kunskapen och fatta kloka beslut. Båda delarna är ju viktiga men inte bara databaser utan att göra kunskapsöversikter.

Forskare

Nästan alla forskare var positiva till denna samordning utom ett par som menade att funktionen redan finns och fungerar väl genom Arbetsmiljöverket och Sveriges Nationella Datatjänst (SND) i Göteborg:

Detta finns redan i viss mån på Arbetsmiljöverket och om det ska byggas ut bör det ligga där. Vi har bra databaser i dag men de används inte av forskarna. Det ser jag som det stora problemet. Det finns bra databaser här på SND i Göteborg, de arkiverar och bjuder tjänstvilligt ut av allt som finns. Jag ser ingen anledning till att just arbetsmiljön ska ha en speciell funktion för detta.

Några föreslog att aktören skulle kunna göra olika databaser tillgängliga på organisationens webbportal. Flera tyckte att aktören skulle kunna gå ytterligare ett steg genom att även kvalitetsgranska registren, agera som påtryckare och identifiera behov. Någon menade att organisationen borde förbättra indikatorerna i de offentliga register och undersökningar för att få en mer detaljerad bild av vad som händer i svenskt arbetsliv:

Den offentliga statistiken har ett fåtal indikatorer, till exempel sjuktal och antal anmälda arbetsskador. Dessa kan fördjupas betydligt. Om man tittar på EU:s arbetsmiljöbarometrar så utvecklas Sveriges arbetsmiljö inte på ett bra sätt, i synnerhet inte för kvinnor. Men enligt den svenska statistiken ser man inte motsvarande sak. Troligen mäter man inte samma sak. För att samhället ska veta var man ska sätta in sina insatser måste vi ha en gemensam bild av hur verkligheten ser ut. detta är inte främst ett behov för forskningen, utan för prioriteringen av samhällets insatser.

3.8 Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar

Fackliga organisationer

Från fackligt håll framhölls vikten av en avgränsning mellan Arbetsmiljöverkets roll som tillsynsmyndighet och den nya organisationens roll att ge service till forskare och kunskapsuppbyggnad. TCO och LO menade därför att denna uppgift även fortsättningsvis borde ligga på Arbetsmiljöverket men att en eventuell ny kunskapsaktör skulle kunna samarbeta med Arbetsmiljöverket och SCB för att utveckla och vårda den nationella

statistiken. LO föreslog vidare att den nya aktören skulle kunna bidra med en mer samordnad statistikbehandling av Arbetsmiljöverket och Arbetsgivarverket.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De tillfrågade organisationerna var tveksamma till att överlämna ansvaret från Arbetsmiljöverket/SCB utom Almega som menade att de olika aktörerna skulle kunna samarbeta. Svenskt Näringsliv och Sveriges Byggindustrier påpekade att det största problemet i dag är den sjunkande svarsfrekvensen, vilken ifrågasätter undersökningens relevans.

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet var negativa till att denna funktion skulle föras över från Arbetsmiljöverket eller delas. Departementet menade att arbetet måste utvecklas och göras bättre men att Arbetsmiljöverket bör ha det ansvaret. Arbetsmiljöverket menade att om de skulle förlora den uppgiften skulle det skicka fel signaler till omvärlden – att regeringen medvetet försökte försvaga verkets position. Dessutom utgör statistiken en stomme i det analysarbete som Arbetsmiljöverket nu försöker bygga upp och utöka.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna uttryckte sig inte direkt negativt om idén men ansåg det inte heller vara av hög prioritet.

Forskningsfinansiärer

FAS menade att SCB och Arbetsmiljöverket borde ha fortsatt ansvar för undersökningen men att en ny aktör skulle kunna ta initiativ till riktade analyser, fundera på hur man kan använda och utveckla de data som finns.

Forskare

Bland forskarna var drygt hälften positiva till denna fråga. De menade att ett nytt kunskapscentrum borde samarbeta med SCB och Arbetsmiljöverket för att förstärka den arbetsmiljöundersökning som finns liksom arbetsmiljödelarna i de existerande folkhälsoenkäterna. De som var negativa menade att funktionen borde förbli helt och hållet i SCB:s och Arbetsmiljöverkets regi. En person nämnde att rapporteringen över arbetsskador, det s.k. ISA-registret, borde förbättras och vara del av aktörens ansvar. En annan menade att undersökningarna borde breddas från dagens enkätform:

Det är viktigt, men inte bara i enkätform. Man behöver mäta annat också för att ha mer objektiva indikatorer. Det kan ske antingen via registerdata från annat håll eller att man gör återkommande mätprogram på vissa nycklexponeringar som damm och buller och annat som vi vet påverkar de anställdas hälsa. Det finns något som heter hälsorelaterad miljöövervakning som Naturvårdsverket stöder. Vi har föreslagit Arbetsmiljöverket att man ska ha hälsorelaterad arbetsmiljöövervakning.

3.9 Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor

Fackliga organisationer

Detta ansågs som mycket viktigt av de fackliga organisationerna. De var även positiva till det ökande antal initiativ som redan tas av Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Även arbetsgivar- och branschorganisationerna ansåg denna punkt mycket viktig. Dessa organisationer förmedlar aktuell information bl.a. via nyhetsbrev. Oftast handlar den emellertid snarare om nya föreskrifter och dylikt än nya forskningsrön vilket delvis beror på att resurser och tid saknas för att följa forskningen. Enligt de intervjuade personerna skulle regelbundna, uppdaterade kunskapssammanställningar inom olika problemområden och branscher,

med tyngdvikt på forskningens tillämpning, underlätta organisationernas informationsarbete och utbildning gentemot sina medlemmar.

Almega påpekade att kunskapssammanställningar även skulle kunna ligga som underlag för de bedömningar som görs av projekt finansierade av AFA Försäkring eller Prevent.

På Arbetsgivarverket genereras en del översikter av egna FoU-aktiviteter, till exempel de som bedrevs mellan 2002 och 2009 inom ramen för programmet Satsa friskt.

Även SKL förmedlar resultaten från den egna FoU-verksamheten, framför allt den som utförs och finansieras tillsammans med AFA Försäkring.

Teknikföretagen skriver i sitt underlag till Kunskapsrådet:

Att det finns kunskapssammanställningar om relevanta arbetsmiljöfrågor är angeläget. Det är en relativt splittrad bild i dag och svårt att överblicka allt som finns. Det är också en svårighet att värdera det som finns då utbudet inom vissa områden är stort. Arbetsmiljöverkets temasidor är uppskattade och lättillgängliga och eftersom de är en myndighet som står bakom känner många att de kan "lita på" att det som står är relevant och korrekt. De kunskapssammanställningar Arbetsmiljöverket tagit fram är ett bra initiativ och vi följer och bevakar utvecklingen av dessa.

Även Sveriges byggindustrier, men inte Svenskt Näringsliv, skapar egna kunskapsöversikter. Då rör det sig om förenklade skrifter på 4–8 sidor som sammanfattar vad som är viktigt att tänka på i en viss fråga

Statliga myndigheter och departement

Även de tillfrågade myndigheterna och departementet var positiva. Syftet med Arbetsmiljöverkets sammanställningar, enligt Arbetsmarknadsdepartementet, är framför allt att tillgodose Arbetsmiljöverkets egna kunskapsbehov medan syftet med den nya aktörens sammanställningar skulle vara att främja kunskapsspridning med flera målgrupper. Från FHV-delegationen föreslogs att regelbundna kunskapssammanställningar, kanske på årsbasis, skulle kunna sammanställas av den nya aktören. Även representanten från Försäkringskassan menade att kunskapssammanställningar, där olika kunskapsunderlag bearbetats, vore av stor vikt. Särskilt om de kommer från en neutral aktör.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var positiva till kunskaps-sammanställningar. Arbetslivsjournalisterna menade att Arbetsmiljöverkets sammanställningar är alltför specialiserade för att vara användbara för t.ex. skyddsombud. Prevent utarbetar egna kunskaps-sammanställningar i sina omvärldsanalyser och förstudier till projektverksamheten. Enligt Prevent har Arbetsmiljöverket fått något av en dubbel roll med tillsynsverksamhet å ena sidan och det utökade analysarbete å andra sidan. De intervjuade framhävde vikten av tydliga gränsdragningar mellan Arbetsmiljöverkets olika roller och mellan Arbetsmiljöverket och en eventuell ny myndighet.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna är själva spridare av forskningsresultat men med vissa begränsningar. För det första presenteras i allmänhet bara den forskning som finansieras av respektive finansiär. Undantag är sporadiska utvärderingar av vissa forskningsfält som gjorts av FAS och kunskapsöversikter framställda av Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring. För det andra presenteras sällan forskningen förrän projekten är avslutade, vilket kan vara år efter det att forskningsverksamheten startade.

Även om såväl AFA Försäkring, Arbetsmiljöverket och andra på senare år börjat producera kunskapsöversikter sågs mer övergripande och heltäckande sammanställningar som ett välkommet tillskott av finansiärerna.

Svenska ESF-rådet efterlyste analyser av problemområden. ESF-Rådets temagrupper genererar sammanställningar av forskning (se även ovan). Syftet med de kunskapsöversikter som AFA Försäkring framställer är bättre faktabakgrund för skaderegleringen men också en översiktsbild av pågående forskning. Även SBU kommer att göra kunskapsöversikter på uppdrag från Försäkringskassan.

Forskare

Alla var positiva till denna punkt utom en som menade att det vore bättre att förstärka de verksamheter som redan bedrivs, bl.a. genom Arbetsmiljöverket, tidskriften *Arbete och Hälsa* och andra vetenskapliga tidskrifter, och systematiska översikter, till exempel Cochrane Reviews.

De som var positiva menade att det är bra att flera aktörer numera ägnar sig åt kunskapsöversikter men att Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) präglas av ett alltför medicinskt tänkesätt och Arbetsmiljöverket av en alltför problemorienterad och tillsynsdominerad inriktning. De efterlyste en aktör med bred överblick över arbetsmiljöfältet som skulle kunna beställa kunskapsammansättningar utifrån frågan om hur den framtida arbetsmiljön ska se ut för att vara konkurrenskraftig:

Det finns ett påtagligt behov av detta och någon måste göra dem. Jag kan tänka mig att ett kunskapscentrum skulle kunna fungera som spindeln i nätet. Sådana här sammansättningar är värdefulla för samhället som helhet. Mängden litteratur är så stor och det är svårt för den som inte är insatt att förstå de kritiska frågeställningarna och vad som pågår just nu. Det kan handla om stress eller kemikalier eller olyckor i arbetslivet och var man hittar kunskap om detta.

Några önskade sig en positivare typ av kunskapsammansättningar som handlar om hur man gör rätt från början. Vidare föreslogs att framställningarna borde göras i akademiska miljöer, antingen i ett kunskapsråd som instiftas inom den nya organisationen, eller att uppdrag läggs ut på institutioner.

3.10 Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/seminarier för avnämare i arbetslivet

Fackliga organisationer

De intervjuade angav att de uppskattar kunskapsmöten anordnade av bland andra AFA Försäkring och FAS men att dessa oftast drar till sig samma grupp människor. En mer övergripande nivå än de oftast områdesspecifika möten som arrangeras i dag skulle enligt de intervjuade kunna dra till sig fler deltagare och en mer heterogen skara.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De intervjuade organisationerna var i allmänhet positiva till kunskapsspridande möten. Egen produktion av seminarier och kurser ingår i många arbetsgivarorganisationers verksamhet. Teknikföretagen skriver i sitt underlag:

Om en sammanhållande resurs skapas så måste den naturligtvis också använda alla medel och vägar att sprida och förmedla sitt arbete. En väg kan vara via seminarier/workshops och konferenser.

Det framhölls att många organiserar detta slags aktiviteter i dag och att det är viktigt att ytterligare möten bidrar med något som inte redan finns. Flera nämnde den nya mötesplats som AFA Försäkring och Prevent vill skapa för forskare och praktiker diskussioner om aktuella forskningsområden, framtidens arbetsplatser, forskningsbehov och hur forskningsresultaten ska omvandlas i praktisk tillämpning. Tanken är att mötesplatsen ska organiseras vartannat år.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var försiktigt positiva till seminarieverksamhet men gav inte högsta prioritet med tanke på den mångfald aktiviteter som redan finns.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var i princip positiva till denna punkt men flera menade att aktiviteterna helst borde organiseras av professionella organisatörer för att kunna tillföra något utöver de mötesverksamheter som redan pågår.

De flesta av dessa organisationer arrangerar själva konferenser och utbildningar inom arbetsmiljöområdet, även om ägarformerna och målgrupperna skiljer sig åt. Metodicum menade att den nya aktören skulle kunna bidra till samma mål som de själva strävar mot, dvs. att vara en aktör mellan forskningen och näringslivet. En idé som Metodicum vill utveckla är ett virtuellt forum med en expertpanel som deltagare kan kommunicera med via Internet vid särskilda tidpunkter. Detta skulle underlätta kunskapsspridning utanför storstäderna, där de flesta konferenser hålls i dag.

NIVA organiserar nordisk eller internationell utbildning inom arbetsmiljöområdet. Forskare tar själva initiativet till att hålla en kurs men kan inte räkna med någon hög lön. Detta har efter ALI:s nedläggning lett till att få svenska forskare har råd att lägga sin tid på dessa kurser. Enligt NIVA skulle synergieffekter med en eventuell ny aktör i Sverige kunna verka positivt i framtiden.

Arbetsmiljöhögskolan menade att FALF har en växande betydelse som samlade kraft bland arbetslivsforskare i Sverige och att detta nätverk borde ses som en del av den nya lösningen.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna, framför allt AFA Försäkring, organiserar konferenser och seminarier för att presentera och diskutera aktuell forskning. AFA Försäkring planerar nu även regionala konferenser. Dessutom diskuteras "Mötesplats ny arbetsmiljö" som ny arena där forskare och praktiker kan mötas (se ovan under Arbetsgivar- och branschorganisationer). FAS menade att en ny aktör skulle kunna bidra till synergi och gemensamma satsningar mellan olika organisationer:

Det finns ett antal aktörer som gör ett viktigt program och tar ganska bra betalt. Man skulle kunna hitta en samverkan mellan arbetsmarknadens parter, finansiärer, Socialfonden och andra för att göra större gemensamma satsningar. Nu på arbetsmiljöområdet förekommer ett antal återkommande konferenser så man får inte dubblera det som är på gång.

Forskare

Bland forskarna rådde delade meningar. De positiva menade att det skulle vara naturligt för ett kunskapscentrum att kommunicera det man kommit fram till och att konferenser är nödvändiga mötesplatser mellan forskare och brukare. Liksom flera avnämare menade forskarna att en medveten kommunikationsstrategi är viktig för att skilja sig från den verksamhet som kommersiella aktörer bedriver:

Ja det är viktigt, framför allt ur ett avnämarperspektiv. Det måste finnas möjlighet till kommunikation om de här frågorna. I dag anordnas mycket av privata aktörer, men det blir ofta lite populistiskt. Vissa ämnen är gångbara, andra inte. Jag tror att det behövs någon som kan fånga upp vad som händer och ha en strategi för vad man behöver

sprida kunskap om och det tror jag inte marknaden klarar. Det behövs en kvalitetshöjning och då krävs långsiktiga statliga medel till detta, det är jag övertygad om. Det kanske inte ska ligga i kunskapscentret, men det är heller inget som kommer att komma av sig själv. Statliga medel behövs för att stötta verksamheten.

Vidare framhölls att ett kunskapscentrum borde komplettera den existerande debatten genom att lyfta utvalda arbetsmiljöproblem. Det ansågs viktigt att våga ta upp frågor som ligger i framtiden och som är av vikt för landet och beslutsfattarna.

De som var negativa till idén menade att det redan finns så många arrangörer av konferenser, till exempel Elmia, och att forskarna inte hinner gå på allt som finns.

3.11 Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna menade att detta är viktigt och flera, inklusive TCO, menade att en eventuell ny aktör borde ta över ansvaret som svensk kontaktpunkt för EUROFOUND från det konsultföretag (Oxford Research) som har det i dag

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De organisationer som tillfrågades ansåg att detta var väsentligt. Sveriges byggindustrier menade emellertid att arbetet är omfattande och kräver en hel del resurser.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var i allmänhet positiva. Arbetsmiljöverket menade att en sådan funktion skulle avlasta deras eget internationella arbete.

Arbetsmarknadsdepartementet, som i dag får många av de internationella förfrågningar som tidigare gick till ALI, menade att en sådan funktion skulle underlätta även deras arbete. Departementet sa vidare att den svenska representationen i EU OSHA även i framtiden kommer att skötas av Arbetsmiljöverket men att en

kunskapsaktör skulle möjliggöra större svenskt engagemang i EUROFOUND:s arbete, inte minst i dess rådgivande kommittéer.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var positiva men såg inte detta som högsta prioritet, med undantag för den person som tidigare arbetade för EUROFOUND. Hon menade att en kunskapsaktör skulle göra det möjligt för svenska forskare att marknadsföra sig internationellt och för svenska forskare att hitta internationella forskare. NIVA var positiva till samarbete på den här punkten (se även ovan under avsnitt 3.10).

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva och såg en sådan aktivitet som en naturlig del av den nya organisationens arbete. Svenska ESF-rådet utgör själva en del av en internationell organisation, medan såväl FAS som Vinnova arbetar i olika internationella samarbetsprojekt och nätverk, vilket skulle skapa naturliga band med en ny aktör.

Forskare

Samtliga forskare var positiva till denna verksamhet utom en person som menade att den borde läggas på Arbetsmiljöverket eller de arbets- och miljömedicinska klinikerna. Flera forskare använde ordet "pinsamt" för att beskriva Sveriges situation utan central myndighet som kan representera landet i EU-organ, WHO, det europeiska nätverket för arbetsmiljöforskning (PEROSH) och svara på förfrågningar från utlandet:

Ja det behövs. Alla våra internationella kontakter försvann nästan när Arbetslivsinstitutet lades ner och många samarbetsprojekt gick om intet. Detta har mottagits med stor förvåning och förvirring utomlands och i dag möts svensk arbetsmiljöforskning med större skepsis. Man vet inte vem som representerar Sverige för ingen har det uppdraget i dag.

Flera menade även att kontakter med internationella forskare försvårats och att Sverige missar gemensamma EU-satsningar. Vidare menade man att Sverige tappat i anseende och inflytande pga. avsaknaden av en naturlig aktör som kan agera på europeisk nivå och hävda Sveriges uppfattning till exempel då ramprogrammen formuleras eller då lobbyarbete behövs för att driva arbetsmiljön som en viktig folkhälsofråga.

3.12 Ytterligare förslag och kommentarer

Fackliga organisationer

Flera förespråkade en ny myndighet som helst skulle vara departementsövergripande för att undvika problemen med ”stuprör” mellan de olika departementen, framför allt Arbetsmarknads-, Social-, Närings-, och Utbildningsdepartementet.

Några förordade att ett eller flera kunskapscentrum skapas med kompetens inom olika branscher eller områden.

Flera ville att en ny aktör övertar samordningen av företagshälsovården efter nedläggningen av FHV-delegationen 2012 med uppgift att samordna utbildningar, utforma forskningsprioriteringar, insamla och sprida kunskap. Många ville även att aktören samordnar andra utbildningar inom arbetsmiljöområdet, till exempel för fackligt förtroendevalda, och för ut forskningsresultat till företagsläkare som inte längre befinner sig i utbildning. Vidare förslags följande aktiviteter:

- Identifiera forskningsbehov inom arbetsmiljöområdet på basis av kunskapssammanställningar och arbetsmiljöundersökningar.
- Agera som rådgivande beredningsorgan till regeringen i frågor om arbetsmiljöforskningens inriktning och omfattning för att bidra till att forskningsprioriteringar bättre svarar på arbetslivets behov. Viss styrning av forskningen ansågs nödvändig pga. signalerna om problem i arbetslivet är för svaga för att nå forskarna i rimlig tid, eftersom de i sin tur måste omformulera problemen och söka forskningsmedel efter det.
- Tillhandahålla statliga medel för att hyra in forskare som hjälper de fackliga medlemmarna att formulera forskningsproblem.

- Göra upphandlingar i områden där kunskap saknas för att få fram den information som behövs för att tillfredsställa olika slags avnämare.
- Öka forskning om ekonomiska drivkrafter för att förbättra arbetsmiljön och förhindra olyckor.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Följande förslag nämndes i intervjuerna:

- Större krav på forskare att deras resultat ska vara tillämpbara och kunna kommuniceras.
- Mer förmedling av forskning om tjänstesektorns problem, t.ex. organisationsfrågor och delaktighet.
- Förmedling av evidensbaserade metodarsenaler, både för rehabilitering och förebyggande arbetsmiljöarbete.
- Mer salutogena aspekter och mindre av den problemorienterade syn som ofta förekommer på t.ex. Arbetsmiljöverket.
- Evidensbaserade resultat.
- Bättre utnyttjande av branschforskningsinstituterna och de yrkesmedicinska klinikerna som brygga mellan forskare och praktiker.
- Bättre utnyttjande av de data som inrapporteras till Arbetsmiljöverket.
- Att kunskapscentrum lägger ut uppdrag till organisationer och forskare om att bevaka ett visst forskningsområde.
- Förmedling av rapportserie med årliga aktuella sammanställningar av olika arbetsmiljöområden.
- Kunskapsframställning för företagshälsovården och nationellt ansvar för utbildningarna och kunskapsspridning till dess yrkeskårer.

Statliga myndigheter och departement

Flera ansåg att aktörens aktiviteter inte borde sluta vid att presentera forskningsresultat utan även bearbeta informationen till en användbar form, exempelvis i kunskapssammanställningar eller årsrapporter. Arbetsmarknadsdepartementet:

(...) hur ser kunskapsläget ut inom stressområdet, finns det något nytt framtaget? Eller vi har de här eller de där problemen. Så det är det vi ser, den här möjligheten att hitta information, att samla informationen på ett ställe men också där det finns en aktivitet att också fånga upp och sprida den informationen. Inte bara en passiv databank så att säga, utan någonting som man också självklart själv arbetar med på olika sätt och höjer kunskapen inom området.

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade föreslog att en framtida aktör:

- Tillhandahåller ett kalendarium över forskningsrelaterade händelser av typen konferenser.
- Har fokus på framtiden.
- Möjliggör en mötesplats eller nätverk av människor som arbetar med arbetsmiljö.
- Själv utför forskning och utvärderingar av olika arbetsmiljöinsatser, liksom identifierar områden som skulle behöva beforskas.
- Skapar kontinuitet, vilket saknas i de excellenscentra som skapats för arbetslivsforskningen på vissa lärosäten.

Forskningsfinansiärer

De intervjuade föreslog att en framtida aktör skulle kunna:

- Ge initieringsmedel till nya initiativ för att stimulera forskning i första steget.
- Bidra med tvärvetenskapliga mötesplatser som omfattar dialog, arenor och policyutveckling.
- Hålla i den internationella bevakningen av arbetsmiljöområdet gentemot EU och världen, vilket även skulle kunna omfatta ILO-frågorna.

- Ansvara för översikter och sammanställningar som en mindre version av SBU.
- Se på behov för arbetslivet i dag, i framtiden och i världen.
- Undersöka kunskapsutnyttjande i praktiken, vilket även omfattar hur systemet fungerar samt vilka aktörer och möjligheter som finns.

Forskare

De flesta menade att en ny kunskapsaktör inom arbetsmiljöområdet är viktigt:

Arbetsmiljön är ett kunskapsintensivt område där kunskaperna ständigt förnyas och förändras. Det har hänt enormt mycket sedan 1970-talet. Fältet är så vitt att ingen människa kan ha en total överblick. Det är också ett kunskapsområde som många i samhället vill ta del av på olika avancerad nivå. Arbetsmiljön röner stor medial och politisk uppmärksamhet, samtidigt som arbetsmarknadens parter är aktiva. Många behöver någon form av digererad kunskap på det här området. Det är alltså ett centralt forskningsområde för samhället och det finns ett stort behov av att vidmakthålla och vårda de här kunskaperna, men i dag finns det ingen aktör som gör detta. Sverige har kommit ganska långt på det här området. Vill vi ha kvar den positionen kan vi inte luta oss tillbaka, utan se till att hålla kunskaperna vid liv.

Några var emellertid tveksamma till att gå tillbaka till en organisation som liknar Arbetslivsinstitutet:

Ett nytt kunskapscentrum behövs av många olika skäl, men glöm tanken på ett nytt institut. Det går inte att gräva upp liket, det är politiskt omöjligt. Men någon form av offentligt stödd funktion som tar fram och sprider kunskap om arbetslivet är nödvändig. Jobben är den politiska huvuduppgiften och om arbetsmiljön påverkar hälsan på ett negativt sätt så innebär det enorma kostnader. I teorin ska chefer och arbetsgivare själva se till att produktionen fungerar smidigt och att man inte skadar de anställdas hälsa och därmed arbetsförmåga. Men det gör de inte och därför är det värt ganska mycket pengar för samhället att stötta det.

En forskare var helt negativ till att bilda en ny organisation och menade att det redan finns resurser i landet som tillgodoser behoven:

Det finns kunskapsförmedling vid universitet och högskolor och därmed goda möjligheter att få fram kunskap, inte minst vid de arbets- och miljömedicinska klinikerna. Dessutom finns Arbetsmiljöverket

och dess regionala kontor. Prevent är också en väsentlig aktör här. Därför tycker jag inte att det behövs en ny central aktör på det här området. Jag tror att det är bra med den här spridningen. (...) Arbetslivsinstitutet var väldigt Stockholmscentrerat och det som gjordes ute i landet negligerades ofta. Möjligen kunde det behövas en samordnande funktion, men den kunde ligga på Arbetsmiljöverket. Dessutom kan Sverige behöva en nationell representant i sådana här sammanhang och då tycker jag man kan ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att utse personer med lämplig erfarenhet till det.

Följande informationsrelaterade aktiviteter föreslogs av olika forskare: ta över och höja kvaliteten på de existerande tidskrifterna *Arbete och hälsa* samt *Arbetsliv i omvandling*; ge ut ett nyhetsbrev, bland annat med skyddsombuden som målgrupp; skapa en gemensam projektdatabas med arbetsmiljöprojekt finansierade av AFA, FAS, Vinnova och andra.

Vidare föreslogs att organisationen borde följa utvecklingen av svenska arbetsmiljöutbildningar, undersöka behovet av förbättringar av existerande utbildningar och skapa nya. Det föreslogs även att aktören skulle kunna bevaka tillväxten av forskare genom att finansiera en forskarskola samt postdoc- och doktorandtjänster.

Som del i aktörens samhällsservice föreslogs dels en rådgivningsfunktion under ledning av kunnig personal, dels översikter av svensk arbetsmiljö för att olika aktörer ska kunna identifiera problem och kunskapsluckor. Somliga menade att personalen borde ha forskarkompetens:

Sedan är det en annan sak var ett sådant kunskapscentrum ska ligga och hur det ska organiseras. Jag har väldigt svårt att se hur de här kunskapsförmedlande uppgifterna ska ske från en aktör som är helt frikopplad från forskning. Det blir sällan bra kunskapsförmedling om man inte håller på med forskning också. På ALI hade vi ett fantastiskt bibliotek med närhet till forskarna och som hela världen hade kontakt med. Det går inte att bygga upp igen, men många som söker kunskaper vill vända sig direkt till källan, det vill säga forskarna.

Några forskare menade att ett framtida kunskapscentrum måste ha bra resurser och vara pådrivande och utvecklande genom att föra en bred debatt om arbetsmiljö om strategier för en förbättrad arbetsmiljö. En del menade att en nära koppling är önskvärd mellan organisationen och politikerna så att inriktningen på arbetet leder till kunskap som är av nytta för regering och riksdag:

Tillsyn och inspektion är en sak, men kunskapspridning behövs också. Jag vill se en central funktion för normbildning och för att

presentera konkreta lösningar, men också föra att hålla koll på vad vi vet och vad vi inte vet. Det vore ett mycket effektivt sätt att använda skattepengar och ett viktigt inslag i arbetslinjen.

På det internationella planet förslogs att aktören borde fungera som lobbyist inom EU samt att man borde återupprätta arbetsmiljöattachéerna och skicka ut dem i världen. Vidare föreslogs att man borde vidareutveckla det utvecklingsarbete som Sverige länge bedrivit i låg- och medelinkomstländer och som nu, i mindre skala, sker genom de arbets- och miljömedicinska klinikerna

Till slut påpekades vikten av ett "helikopterperspektiv" och att stödja tvärvetenskaplig forskning. Det framfördes även att organisationen borde bidra till att mer forskning kommer till nytta genom att minska avståndet mellan forskning och praktik samt omformulera praktikernas problem till frågor som går att forska på.

Appendix A

Intervjuade aktörer

Följande aktörer intervjuades under perioden april–juni 2011 av Carin Håkansta och Bengt Rolfer enligt en intervjuguide som återfinns i Appendix B.

Organisationer inom arbetsmiljöpraktik och arbetsmiljöpolitik (intervjuade av Carin Håkansta)

Svenskt Näringsliv
Bodil Mellblom

Teknikföretagen
Björn Hammar

Byggföretagen
Björn Samuelsson

Almega
Marie Silfverstolpe, Jan Johansson

SKL
Ned Carter

Arbetsgivarverket
Gunnar Sundqvist, Elisabet Sundén Ingeström

LO
Sven Bergström, Sten Gellerstedt

TCO

Jana Fromm, Mats Essemyr

IF Metall

Stefan Wiberg

SACO

Åke Zettermark

Arbetsmiljöverket

Mikael Sjöberg, Magnus Falk

Arbetsmarknadsdepartementet

Per Nyström, Marie Åkhagen

Vinnova

Lars Wärngård

Försäkringskassan

Lars-Åke Brattlund

NIVA

Mia Latta

Föreningen för svensk företagshälsovård

Lars Hjalmarson

FHV-delegationen

Rune Åberg

Svenska ESF-rådet

Sven Jansson

Eurofound

Elisabeth Lagerlöf (f.d. anställd)

Prevent

Maria Schönefeld, Marie Antman, Robert Jakobsson

AFA försäkring
Hans Augustsson, Anita Johansson, Anette Westlander, Eva Berkeryd

Arbetsmiljöforum
Carina Lindvall

Arbetslivsjournalisterna
Mats Utbult, Eva Ekelöf

Arbetsmiljöhögskolan
Måns Svensson

Metodicum AB
Veronica Österdahl, Jonas Gustafsson, Jenny Forsling,

Arbetsmiljöforskare (intervjuade av Bengt Rolfer)

Umeå universitet, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin
Bengt Järvholm

Högskolan i Gävle, Centrum för belastningsskadeforskning
Svend Erik Mathiassen

Uppsala universitet, Arbets- och miljömedicin
Eva Vingård

Mälardalens högskola, Avdelningen för samhällsvetenskap, Västerås
Kaj Frick

Stockholm Stress Center
Torbjörn Åkerstedt

Karolinska institutet, Avdelningen för arbets- och miljömedicin
Magnus Svartengren

KTH, Skolan för teknik och hälsa
Jörgen Eklund

Örebro universitet, Hälsoakademin
Lars-Gunnar Gunnarsson, Håkan Westberg, Lars-Erik Warg

Göteborgs universitet, Institutionen för arbetsvetenskap
Annika Härenstam

Göteborgs universitet, Arbets- och miljömedicin
Mats Hagberg

Linnéuniversitetet, Centrum för arbetslivsvetenskap
Bo Hagström

Lunds universitet / Lunds Tekniska Högskola, Metalund
Maria Albin, Mats Bohgard

Appendix B

För intervjuerna användes följande intervjuguide

Bakgrunden

Kunskapsrådets överväganden om inriktningen för en nationell aktör:

Kunskapsrådet anser att den ”kunskap” som avses definieras av de områden/utfall där vi vet att arbetsmiljön har en väsentlig betydelse. Det betyder att kunskapen inte är avgränsad till typiska arbetsmiljöresultat som hälsa och ohälsa i arbetslivet, utan även innefattar kunskap om arbetsmiljöns betydelse för exempelvis produktion och kvalitet, lönsamhet och framgång för företag, individens och organisationens utveckling, och folkhälsan. Även kunskaper om hur arbetsmiljön kan utvecklas, både naturligt över tid och genom målmedvetna insatser, ingår.

Kunskapsrådet anser dessutom att en nationell aktör bör ha en inriktning som sträcker sig vidare än ”kunskapsförmedling” i betydelsen att ta in information, fram för allt från arbetsmiljöforskningen, och på olika sätt föra ut den – eventuellt i en tolkad skepnad – till avnämare i arbetslivet, politiken eller FoU-sektorn. Ytterligare eftersatta behov är långsiktig kunskapsbevakning och kunskapsvård. Kunskapsbevakning innebär att ha tillgång till och vara uppdaterat på aktuell kunskap som tas fram av andra aktörer, kunskapsvård innebär att bejaka och bevara tidigare insamlad kunskap.

Intervjun

För var och en av 11 nedan stående uppdrag/aktiviteter/intresseområden ställs frågor om följande (utom för aktivitet 11, för vilken endast C-frågan är relevant):

- A. Hur väsentlig tycker du att aktiviteten är ur ditt eget avnämarperspektiv (hur mycket använder / skulle du själv eller din organisation använda den?).
- B. Hur väsentlig tycker du att aktiviteten är för Sverige i en vidare mening, dvs. bortom de specifika behov som din egen organisation har?
- C. Vilka är dina befintliga källor om du vill få fram just denna typ av information (där frågan är relevant)?
- D. Hur tycker du att aktiviteten/uppdraget/området sköts i Sverige? Vad gör din egen institution/organisation?
  1. Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning.
  2. Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning.
  3. Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet.
  4. Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet.
  5. Erbjuder biblioteksservice på arbetsmiljöområdet
  6. Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön.
  7. Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar.
  8. Ta fram och underhålla litteraturdatabaser med arbetsmiljörelevans.
  9. Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor
  10. Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/seminarier för avnämare i arbetslivet.

11. Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet.

Efter genomgången av de 11 aktiviteter ovan ställs frågor som rör eventuella ytterligare aktiviteter:

Anser du att det finns ytterligare aktiviteter som en sammanhållande nationell aktör för kunskapsförmedling, kunskapsvård och kunskapsbevakning inom arbetsmiljöområdet borde ägna sig åt?

Är detta i så fall aktiviteter som redan finns i Sverige, men i en ineffektiv/okoordinerad form, eller finns de inte alls?

Appendix C

A National Knowledge Centre for the Work Environment – Objectives and Activities (English translation of chapter 1)

The following text gives a summary of the viewpoints and suggestions of the Scientific Advisory Committee for the Work Environment Policy (Arbetsmiljöpoltiska kunskapsrådet) regarding a coordinating agent for the dissemination of work environment knowledge¹ or, in the words of the Advisory Committee, a *National Knowledge Centre for the Work Environment*. The Advisory Committee has developed these suggestions with due consideration to the opinions of a multitude of stakeholders in work environment practice and research as interviewed by the Advisory Committee in late spring 2011, and with consideration to policy documents² behind the Government's 2010 action plan³ for the work environment policy.

Needs and opportunities for a National Knowledge Centre for the Work Environment

In earlier reports the Advisory Committee has shown that a good work environment and wise routines for managing the work environment are decisive factors for profitability, efficiency, and competitive power in both business and public organisations⁴, and for increasing the feasibility for groups with demonstrated diffi-

---

¹ cf. Skr. 2009/10:248.

² In particular Ds. 2008:16.

³ Skr. 2009/10:248.

⁴ *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?* SOU 2009:47 (in Swedish with summaries in English).

culties in attaining or retaining a job to be part of working life⁵. A wise and effective work environment management requires that up-to-date knowledge from researchers and practitioners is appropriately disseminated, and that those receiving the information recognize the importance of work environment issues.

The Advisory Committee has concluded that the current level of dissemination of knowledge is dissatisfactory, a view supported by a majority of the interviewed stakeholders who represent worker representatives and employers, practitioners and researchers. Several stakeholders did, indeed, demonstrate knowledge dissemination, but did so from their own standpoint to meet specific commissions rather than in response to a recognized national need. In many cases, these endeavours lacked long-term stability in commitment, economy and focus. A solid dissemination of knowledge at a national level requires a long-term perspective regarding access to information on the work environment as well as an understanding of the long-term development of the work environment. The Advisory Committee is therefore of the opinion that there is both a need and a responsibility at the national level to develop, manage, update and support a strong centralized knowledge base concerning work environment conditions and effective development strategies for the work environment, and to do so with a stable, long-term commitment. The Advisory Committee also emphasizes the fact that Sweden needs an official representation in certain international bodies and networks in the work environment sector.

The Advisory Committee believes there are currently favourable conditions for realizing these national needs. The Swedish government has stressed that the work environment is a national concern through its action plan for the work environment policy, and the worker representatives and employers prioritize work environment issues. Also, the high standard of Swedish work environment research continues to be reputed internationally, although the Advisory Committee underscores their anxiety for its future, as expressed in reports by other authorities⁶. Thus, the Advisory Committee concludes that there is a strong base for creating – in some organisational form – an eminent and effective national centre for the dissemination and preservation of work environment

---

⁵ *Inkluderande arbetsliv*. SOU 2009:93 (in Swedish with summaries in English).

⁶ *Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt*. In Swedish; Swedish Council for Working Life and Social research, 2009.

knowledge, in co-operation and agreement with present stakeholders.

Superior aims, goals and marks of the Knowledge Centre

The National Knowledge Centre shall, from a long-term and national perspective, work to make present knowledge about the work environment accessible and useful for relevant stakeholders in working life, education and politics.

The long-term goal of the Knowledge Centre's activities shall be to ensure that work environment management in Swedish enterprises and organisations is based on solid and up-to-date knowledge on the effects of the work environment on health, profitability and prosperity.

The activities of the Knowledge Centre shall be characterized by credibility, effectiveness and foresight.

Activities of the Knowledge Centre

- *Watch the work environment*
The Knowledge Centre shall, with a long-term perspective, follow developments of the work environment, and focus its activities on issues considered important by practitioners dealing with the work environment.
- *Follow knowledge developments*
The Knowledge Centre shall keep track of and disseminate recent results from work environment research, in particular within the issues identified as the most important.
- *Make knowledge accessible*
The Knowledge Centre shall facilitate contacts between work environment practitioners and researchers, and act to make relevant results from research accessible and useful for work environment practitioners.
- *Review knowledge*
The Knowledge Centre shall be responsible for reviews of work environment knowledge in areas considered important from a national perspective, and where no other stakeholder acts. This can include methodological as well as thematic issues.

- *Be a national representative*

The Knowledge Centre shall represent Sweden in certain international work environment bodies and networks, and act as a national reviewer on international matters within its area.

In the long run, additional activities may be appropriate for the Knowledge Centre, including: initiatives towards the development of infrastructure to facilitate long-term follow-up on issues concerning the work environment, for example, national registers, and recurrent work environment surveys; and initiatives towards engagement in work environment education and debate. However, the Advisory Committee believes that the core activities outlined above represent a reasonable initial portfolio.

Target groups of the Knowledge Centre

The target groups for the Knowledge Centre are those with either an active role in the formation of the work environment, or those who contribute to creating and disseminating work environment knowledge. This would include, but is not limited to: political decision makers on issues that directly or indirectly have a bearing on the work environment; work environment practitioners in enterprises and public organisations; teachers in education programmes related to the work environment; researchers interested in reaching practitioners in working life; and people who develop and mediate work environment products.

Organisation and location of the Knowledge Centre

The Advisory Committee considers it necessary to decide about the aims and activities of a National Knowledge Centre before discussions on issues such as resources, organisation, and location are relevant at anything more than a hypothetical level.

Arbetsmiljöpolutiska kunskapsrådet

I september 2008 beslöt regeringen att bilda ett Arbetsmiljöpolutiskt kunskapsråd. Ordförande i Kunskapsrådet är Eva Vingård, professor vid Uppsala universitet, och rådets sekreterare är Svend Erik Mathiassen, professor vid Högskolan i Gävle. Rådet var verksamt fram till och med augusti 2011.

Kunskapsrådet, som hade sin bas i Arbetsmarknadsdepartementet, hade enligt sitt direktiv¹ två huvudsakliga uppgifter:

- att lyfta fram och belysa viktig utvecklingstendenser inom arbetsmiljöområdet
- att bidra med kunskap som stöd för utformningen av arbetsmiljöpolutiken

Genom Kunskapsrådet önskade departementet att få bättre insyn i forskningen om de kopplingar som finns mellan en god arbetsmiljö och ett väl fungerande arbetsliv. Departementet vill öppna upp arbetslivet för grupper som annars har svårt att ta sig in och stanna kvar i arbete, i enlighet med den övergripande idén att alla som vill och kan arbeta ska kunna få göra det. Arbetsmiljöpolutiken ses som ett redskap att nå detta mål. Dessutom framhåller man att en god arbetsmiljö innebär en framgångspotential, t.ex. vad gäller produktivitet och kreativitet.

En klok arbetsmiljöpolutik som motsvarar dessa problem och möjligheter i arbetslivet tar hjälp av forskningen, samtidigt som att den verkar för att de kunskaper forskningen tar fram kommer till användning i arbetslivet där så är möjligt.

I Kunskapsrådet ingick därför förutom rådets ordförande och sekreterare sex välmeriterade forskare, som även de var politiskt obundna. Forskarna täckte tillsammans in en arbetsmiljökunskap som räckte från skademekanismer i musklerna till nationalekono-

---

¹ Kommittédirektiv 2008:101; http://www.sou.gov.se/kunskapsradet/pdf/dir2008_101.pdf

miska perspektiv på arbetsmarknaden. Dessutom var företrädare för fyra viktiga arbetslivsaktörer knutna till rådet.

För att nå en större publik gav Kunskapsrådet ut skrifter både i tryckt och elektroniskt format. Skrifterna kan laddas ner från Kunskapsrådets hemsida: <http://www.sou.gov.se/kunskapsradet/>.

Frågor om Rådet kan riktas till Rådets sekreterare, Svend Erik Mathiassen

I Kunskapsrådet ingick:

Eva Vingård, Arbets- och miljömedicin, Uppsala universitet (Rådets ordförande)

Svend Erik Mathiassen, Centrum för belastningsskadeforskning, Högskolan i Gävle (Rådets sekreterare)

Gunnar Ahlberg, Institutet för stressmedicin, Västra Götalandsregionen

Jörgen Eklund, Skolan för teknik och hälsa, KTH, Huddinge

Irene Jensen, Sektionen för folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet

Bengt Järholm, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet

Birgitta Södergren, Institutet för personal- och företagsutveckling, Uppsala

Eskil Wadensjö, Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Hans Augustson, AFA försäkring

Carin Håkansta, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

Jan Ottosson, Arbetsmiljöverket

Annika Zika-Viktorsson, Verket för innovationssystem (Vinnova)

Förord

Arbetsmarknadsdepartementets tankeram *Arbetsmiljön och utanförskapet* från 2008¹ lyfter särskilt fram två positiva effekter av en god arbetsmiljö: den bidrar till företagets konkurrenskraft genom att främja exempelvis produktivitet, kvalitet, närvaro och kreativitet, och den bidrar till att minska utanförskapet i arbetslivet genom att öppna för flera att kunna få ett jobb trots eventuella brister i arbetsförmåga.

Arbetsmiljöpolitiska kunskapsrådets skrift *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?*² tog sig an frågan om arbetsmiljöns betydelse för företagets välmående. I skriften *Inkluderande arbetsliv*³ ägnade sig Kunskapsrådet åt aspekter av den andra frågan: arbetsmiljöns grundläggande betydelse för om grupper som vanligtvis har svårt att få tillträde, stanna kvar eller återgå till arbetslivet kan lyckas med det.

I denna tredje skrift fokuserar Kunskapsrådet en avgörande förutsättning för att skapa en både lönsam och inkluderande arbetsmiljö: att den kunskap som forskare och praktiker utvecklar om arbetsmiljöfrågor bevakas, tas om hand och sprids på ett sätt som gör den tillgänglig för dem som kan och bör dra praktisk nytta av den i Sveriges företag och organisationer, på lärosätena och i politiken.

Behovet av kunskapsbevakning, kunskapsvård och kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet har uppmärksammats under många år, både av arbetsmarknadens parter, av politiskt aktiva på området och av arbetsmiljöforskarna själva. Arbetslivsinstitutet hade en viktig roll i denna diskussion. I och med Regeringens skrivelse *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*⁴ har frågan fått förnyad aktualitet. I skriften markerar Regeringen att insatser ska riktas mot fyra mål. Ett är: *Medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöfrågor ska öka i hela samhället*. I diskussionen av hur detta

---

¹ Ds 2008:16.

² SoU 2009:47.

³ SoU 2009:93.

⁴ Skr. 2009/10:248.

mål kan nås pekar Regeringen på att det är *svårt att följa och få grepp om aktuella forskningsrön*, trots att forskningen har stor betydelse för det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna. Därför vill Regeringen *närmare utreda behov och förutsättningar för en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet*.

Kunskapsrådet vill med denna skrift ge sin värdering av behov och förutsättningar för en sådan nationell aktör; ett Kunskapscentrum för arbetsmiljö. Skriften innehåller inledningsvis Kunskapsrådets sammanfattande synpunkter på ett Kunskapscentrums inriktning och verksamhet, mot bakgrund av att Kunskapsrådet anser att det finns ett nationellt behov för en aktör som kan säkra tillgänglighet och stödja implementering av arbetsmiljökunskap. En engelsk översättning av synpunkterna finns som Appendix C. Ett följande kapitel ger en grundligare diskussion och förklaring av de insatser Kunskapsrådet föreslår. Denna diskussion visar att insatserna inte bara rör kunskapsförmedling utan även bör innefatta långsiktig kunskapsbevakning och kunskapsvård som en bas för denna förmedling, och att målgrupperna för kunskapsfrämjande insatser måste vara samtliga de aktörer som färdas i och har inflytande på arbetsmiljön. I sin diskussion har Kunskapsrådet tagit intryck av ett stort antal intervjuer med aktörer inom arbetsmiljöforskning och arbetsmiljöpraktik (se Appendix A), vilka sammanfattas i skriftens tredje kapitel. Intervjuerna gjordes av Carin Håkansta och Bengt Rolfer på uppdrag av Kunskapsrådet; för sammanställningen svarar även Kunskapsrådets sekreterare Svend Erik Mathiassen. Kunskapsrådet vill gärna tacka samtliga aktörer för att generöst ha ägnat både tid och engagemang åt dessa intervjuer.

Stockholm i augusti 2011

Eva Vingård
Svend Erik Mathiassen
Gunnar Ahlborg
Jörgen Eklund
Irene Jensen
Bengt Järholm

Birgitta Södergren
Eskil Wadensjö
Hans Augustson
Carin Håkansta
Jan Ottosson
Annika Zika-Viktorsson

Innehåll

Arbetsmiljöpoltiska kunskapsrådet	3
Förord.....	5
1 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö syfte och verksamhet	9
Behov och förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö	9
Kunskapscentrets övergripande syfte, mål och signum.....	10
Kunskapscentrets verksamheter.....	11
Kunskapscentrets målgrupper	12
Kunskapscentrets organisation och hemvist	12
2 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö? Kunskapsrådets synpunkter på behov, förutsättningar, syfte och verksamhet	13
Arbetsmiljö, arbetsmiljökunskap, arbetsmiljöaktörer	14
Kunskapsförmedling, kunskapsvård	16
En nationell representant i arbetsmiljöfrågor.....	19
Förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum	19
Kunskapscentrets organisation och hemvist	20

3	Resultat från intervjuer med forskare och avnämare inom arbetsmiljöområdet	21
3.1	Sammanfattningar av intervjusvaren	24
3.2	Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning	28
3.3	Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning	34
3.4	Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet	36
3.5	Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet	38
3.6	Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet	40
3.7	Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön.....	43
3.8	Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar	45
3.9	Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor	47
3.10	Arrangera kunskapsmöten / workshops / konferenser / seminarier för avnämare i arbetslivet.....	50
3.11	Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet	53
3.12	Ytterligare förslag och kommentarer	55
	Appendix A.....	61
	Appendix B.....	65
	Appendix C.....	69

1 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö syfte och verksamhet

Texten nedan uttrycker i sammanfattning Kunskapsrådets synpunkter och förslag gällande en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet¹, eller med Kunskapsrådets formulering: ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö. Förslagen bygger på de diskussioner som förts i Kunskapsrådet, bl.a. mot bakgrund av den omfattande insamling av synpunkter från arbetsmiljöaktörer inom forskning och praktik som Kunskapsrådet genomförde under sensvåren 2011, och mot bakgrund av de politiska texter² som ligger till grund för Regeringens arbetsmiljöpolitiska handlingsplan³.

Behov och förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö

I sina tidigare skrifter har Kunskapsrådet visat att en god arbetsmiljö och ett klokt arbetsmiljöarbete är avgörande faktorer för organisationer och företags lönsamhet, effektivitet och konkurrenskraft⁴, och för att arbetslivet kan ta emot grupper som idag har svårt att ta sig in eller stanna kvar där⁵. Ett klokt och effektivt arbetsmiljöarbete förutsätter i sin tur att den aktuella arbetsmiljö-kunskap som finns bland forskare och praktiker når relevanta användare, och att insikten om arbetsmiljöns betydelse är förankrad hos dessa användare.

---

¹ cf. Skr. 2009/10:248.

² Särskilt Ds 2008:16.

³ Skr. 2009/10:248.

⁴ *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?* SOU 2009:47.

⁵ *Inkluderande arbetsliv.* SOU 2009:93.

Med stöd från ett flertal av de intervjuade arbetsmiljöaktörerna bland såväl parterna som arbetsmiljöpraktiker och forskare konstaterar Kunskapsrådet att detta kunskapsflöde inte fungerar tillfredsställande. Den förvisso omfattande kunskapsförmedling som flera aktörer bedriver sker mot bakgrund av dessa aktörers specifika intressen, och inte utifrån en övergripande nationell behovsanalys. I många fall finns ingen säker långsiktighet i vare sig engagemang, finansiering eller inriktning. En gedigen kunskapsförmedling på nationell nivå måste emellertid ha ett långsiktigt perspektiv, både vad gäller tillgång till information om arbetsmiljön och insikt om arbetsmiljöns utveckling. Kunskapsrådet anser därför att det finns ett nationellt behov av och ansvar för att stabilt och långsiktigt vårda, uppdatera och stödja den starka bas av kunskap om arbetsmiljöns beskaffenhet och möjligheter som finns i Sverige. Det finns även ett i dagsläget ouppfyllt behov av en svensk nationell representant i vissa internationella organ och nätverk på arbetsmiljöområdet.

Kunskapsrådet konstaterar också att det finns goda förutsättningar för att uppfylla dessa nationella behov. Regeringen har genom sin arbetsmiljöpolitiska handlingsplan markerat att arbetsmiljön är en nationell politisk angelägenhet, arbetsmarknadens parter prioriterar arbetsmiljöfrågor högt, och Sveriges arbetsmiljöforskning är fortfarande internationellt framstående även om Kunskapsrådet understryker den oro för dess framtid som tidigare framförts av andra aktörer⁶. Kunskapsrådet finner alltså att det finns en stark bas för att, i någon organisatorisk form, skapa en framstående och effektiv nationell aktör för förmedling och vård av arbetsmiljökunskap, i samförstånd och samverkan med befintliga aktörer.

Kunskapscentrets övergripande syfte, mål och signum

Kunskapscentret ska långsiktigt och ur ett nationellt perspektiv verka för att aktuell kunskap om arbetsmiljö är tillgänglig och användbar för relevanta aktörer i arbetslivet, utbildningssektorn och politiken.

Det långsiktiga målet med Kunskapscentrets verksamhet är att säkra att arbetsmiljöarbetet i Sveriges företag och organisationer bygger på gedigen och aktuell kunskap om arbetsmiljöns betydelse för hälsa, lönsamhet och välbefinnande.

---

⁶ *Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt*. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap 2009.

Kunskapscentrets verksamhet kännetecknas av trovärdighet, effektivitet och framsynthet.

Kunskapscentrets verksamheter

- *Omvärldsbevakning*
Kunskapscentret ska långsiktigt bevaka den nationella utvecklingen av arbetsmiljön, och i sin verksamhet ta hänsyn till vilka frågor som anses viktiga av dem som arbetar med arbetsmiljö i praktiken.
- *Kunskapsbevakning*
Kunskapscentret ska bevaka och förmedla arbetsmiljöforskningens aktuella resultat, särskilt i relation till de arbetsmiljöfrågor som identifierats som mest angelägna.
- *Tillgänglighet av kunskap*
Kunskapscentret ska underlätta för arbetsmiljöaktörer och forskare inom arbetsmiljö att nå varandra samt verka för att relevanta forskningsresultat kan nås och förstås av dem som arbetar med arbetsmiljö i praktiken
- *Kunskapsammansättning*
Kunskapscentret ska ansvara för sammanställningar av arbetsmiljökunskap på områden som anses angelägna ur ett nationellt perspektiv, och där ingen annan aktör bidrar. Detta kan inkludera både metodorienterade och tematiska frågor.
- *Nationell representation*
Kunskapscentret ska representera Sverige i vissa internationella organ och nätverk inom arbetsmiljöområdet och vara en remissinstans i internationella frågor på området.

På sikt kan Kunskapscentret möjligen ge sig in på ytterligare verksamhetsområden, exempelvis med inriktning mot långsiktig bevakning av arbetsmiljökunskapens infrastruktur (nationella register, återkommande arbetsmiljöundersökningar), eller med fokus på insatser inom arbetsmiljöutbildning och arbetsmiljödebatt. Kunskapsrådet anser dock att kärnområdena ovan vore en lämplig avgränsning i ett första skede.

Kunskapscentrets målgrupper

Kunskapscentrets målgrupper är de som antingen har en aktiv roll i hur arbetsmiljön formas eller som bidrar till att skapa och sprida arbetsmiljökunskap. Detta vill exempelvis säga politiska beslutsfattare på områden som direkt eller indirekt har konsekvenser för arbetsmiljön, arbetsmiljöaktörer i näringsliv och offentliga organisationer, lärare på arbetsmiljörelevanta utbildningar, forskare med intresse av att nå sina avnämare i arbetslivet och aktörer som utvecklar och förmedlar arbetsmiljöprodukter.

Kunskapscentrets organisation och hemvist

Kunskapsrådet anser att det är nödvändigt att fatta beslut om syfte och verksamhet för ett nationellt Kunskapscentrum innan frågor som volym, organisation och hemvist kan diskuteras annat än på en hypotetisk nivå.

2 Ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö? Kunskapsrådets synpunkter på behov, förutsättningar, syfte och verksamhet

Frågan om kunskapsbevakning, kunskapsvård och kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet har uppmärksammats under många år av arbetsmarknadens parter, av politiskt aktiva på området och av arbetsmiljöforskarna själva. En återkommande synpunkt som flertalet av dessa aktörer verkar dela är att den starka och relevanta forskningen som görs både i Sverige och internationellt på arbetsmiljöområdet i en oförtjänt och olyckligt liten grad kommer till praktisk användning. Av olika skäl stannar många relevanta forskningsresultat inom forskarsamhället, i vetenskapliga artiklar och avhandlingar, och når endast i en otillräcklig omfattning dem som arbetar med arbetsmiljöfrågor i praktiken, exempelvis företagshälsovården, fackliga ombud, arbetsgivarrepresentanter, tekniker, chefer, politiska beslutsfattare och de som utvecklar kommersiella arbetsmiljöprodukter. En hel del av arbetsmiljöforskningen kan därför anses ineffektiv ur ett rent nyttoperspektiv, samtidigt som det är viktigt att förstå att det inte är all forskning med utgångspunkt i arbetsmiljöfrågor som kan eller ens är gjord för att tolkas i termer av praktisk handling på kort sikt.

I och med Regeringens skrivelse *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*¹ har frågan om forskningens tillgänglighet och användbarhet fått förnyad aktualitet. I skriften markerar Regeringen att insatser ska riktas mot fyra mål, varav ett är att *Medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöfrågor ska*

---

¹ Skr. 2009/10:248.

öka i hela samhället. I diskussionen av hur detta mål kan nås pekar Regeringen på att det är svårt att följa och få grepp om aktuella forskningsrön, trots att forskningen har stor betydelse för det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna. Därför vill Regeringen närmare utreda behov och förutsättningar för en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljö, arbetsmiljökunskap, arbetsmiljöaktörer

Vilka förhållanden och faktorer i arbetslivet som omfattas av begreppet *arbetsmiljö* är inte enkelt att definiera. Ett tecken på att begreppet är svårt att bemästra är att den svenska arbetsmiljölagen inte tydligt definierar vad arbetsmiljön är, utan ringar in den, som i 2 Kap *Arbetsmiljöns beskaffenhet*² :

1§. Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Vid fartygsarbete skall arbetsmiljön vara tillfredsställande också med hänsyn till sjösäkerhetens krav.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstid beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

Lagtexten beskriver alltså indirekt arbetsmiljön som de krav och villkor som den enskilde utsätts för och upplever i sitt arbete, och framhåller ett antal faktorer som påverkar dessa villkor. Arbetets organisation, innehåll och tekniska utformning anses vara just sådana faktorer som bestämmer individens belastningar. Den parts-gemensamma föreningen Prevent ansluter sig till samma

---

² <https://lagen.nu/1977:1160#K1P1>.

omfattande syn på vad arbetsmiljön är genom att på sin hemsida³ ställa frågan *Vad är arbetsmiljö?* och ge svaret:

Det är allt som påverkar människor på jobbet. Människan påverkas av såväl fysiska som psykosociala arbetsmiljöfaktorer. Det handlar om allt från luft, ljud, kemikalier och maskiner till arbetsmängd, arbetsinnehåll, stress och möjlighet till återhämtning.

Även de sociala behoven ingår som en del i arbetsmiljön: arbetet ger tillfälle till utveckling, ny kunskap och gemenskap med arbetskamrater.

Med så pass vida ramar för vad arbetsmiljön täcker in anser Kunskapsrådet att den "kunskap" som en eventuell *sammanhållande aktör* inriktas mot bör definieras av de områden och utfall där arbetsmiljön spelar en viktig roll, och/eller som har en väsentlig betydelse för hur arbetsmiljön ser ut. Det betyder att kunskapen inte får avgränsas till typiska individorienterade arbetsmiljöeffekter som hälsa och ohälsa, utan även måste innefatta arbetsmiljöns inflytande på exempelvis folkhälsa, på individers och organisationers utveckling, på lönsamhet, effektivitet och konkurrenskraft för företag samt på arbetsmarknadens struktur. Även kunskaper om hur arbetsmiljön kan utvecklas och förändras, både naturligt över tid och genom målmedvetna insatser, måste beaktas. Omvänt är även kunskap om faktorer som påverkar arbetsmiljön, men som kanske inte primärt är riktade ditåt, relevant. Ett exempel är effekten på psykiska och fysiska arbetsvillkor av rationaliseringar som genomdrivs av hänsyn till verksamhetens effektivitet och kvalitet. Arbetsmiljökunskap omfattar alltså både arbetsmiljöns resultat i vid mening och de faktorer som påverkar arbetsmiljön. Av denna vida beskrivning av arbetsmiljökunskap framgår att den berör kunskapsfält som inte vanligtvis förknippas med arbetsmiljöarbete, exempelvis företagsekonomi, produktionsutveckling, produktionsteknik och organisationspsykologi.

En annan konsekvens av att ge arbetsmiljöbegreppet vida ramar är att det inte enbart är de som direkt tar sig an frågor om exempelvis arbetarskydd och hälsofrämjande som är aktörer i arbetsmiljön. Varje anställd eller egenföretagare är en arbetsmiljöaktör, i så måtto att han eller hon är en del av sitt eget och oftast andras arbetsliv. Eftersom en god arbetsmiljö är en framgångsfaktor⁴, bör därför vem som helst som vill hjälpa sitt företag eller organisation till framgång ta sitt ansvar för arbetsmiljön. Samtidigt finns det naturligtvis aktörer i arbetslivet som har ett särskilt

³ <http://www.prevent.se/sv/Om-arbetsmiljo/> Avläst 15 juni 2011.

⁴ cf. Kunskapsrådets två tidigare skrifter, SOU 2009:47 och SOU 2009:93.

tydligt inflytande på arbetsmiljön; både de vars arbetsuppgifter definieras av arbetsmiljön, exempelvis skyddsombud, och de som beslutar om produktion och organisation, exempelvis chefer. Många av dessa aktörer är eller bör vara utbildade i arbetsmiljökunskap, och därför spelar även de som utbildar, exempelvis på universitet och högskolor eller genom parternas försorg, en central roll för vilken kunskap som så småningom speglas i praktisk handling.

Ett brett perspektiv på vad arbetsmiljökunskap innefattar och vem som är arbetsmiljöns viktiga aktörer stämmer mycket väl med intentionerna i arbetsmiljöpolitiken⁵, där Regeringen tydligt poängterar dels att arbetsmiljön spelar en viktig roll för folkhälsan – arbetets potential för att främja individens hälsa ska särskilt beaktas – dels att de företagsekonomiska framgångsfaktorerna i en god arbetsmiljö måste lyftas fram, och dels att det finns behov av att utveckla effektiva pedagogiska insatser för att främja arbetsmiljökunskaperna i arbetslivet hos alla de som har ett inflytande på arbetsmiljön.

Kunskapsförmedling, kunskapsvård

Regeringen talar alltså i sin skrivelse om ... *en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet* och påpekar att medvetenhet och kunskap om arbetsmiljöns betydelse för individens hälsa och företagets framgång måste öka – det finns mycket intressant forskning, men den är svår att hitta och begripa för dem som ska dra nytta av den.

Kunskapsrådet tolkar ”kunskapsförmedling” i detta sammanhang som en aktivitet där tyngdpunkten ligger på att ta in information och kunskap, framför allt från arbetsmiljöforskningen, och på olika sätt föra ut den – eventuellt i en tolkad skepnad – till avnämare i arbetslivet och politiken. Kunskapsrådet är helt överens med Regeringens skrivelse om att detta är ett eftersatt behov i dag. Med den struktur och finansiering av (arbetsmiljö-) forskningen som gäller i dagsläget kan man inte förvänta sig att aktörer inom forskarleden i någon särskild omfattning lägger ett kunskapsförmedlande perspektiv på sin verksamhet. Flera forskningsfinansiärer anser inte att stöd till att praktiskt implementera forskningsresultat ingår i deras uppdrag, och de forskare som får projekt- och programstöd motiveras därför inte att prioritera kunskapsförmedling till praktikfältet. Forskningspolitikens uttalade prioriter-

---

⁵ Skr. 2009/10:248; se även Ds 2008:16.

ing av forskningsmiljöer som är excellenta enligt inomvetenskapliga kvalitetskriterier driver också forskarna att fokusera på att vinna externa anslag och publicera sig i välrenommerade vetenskapliga tidskrifter. Denna prioritering förstärks ytterligare av att flertalet forskningsinstitutioner fördelar även sina interna forskningsmedel i konkurrens och då enligt likartade inomvetenskapliga principer. Genom att förstärka forskningens tillhörighet till universitet och högskolor, markera att inomvetenskaplig excellens bör vara det dominerande kriteriet för anslagsfördelning, och allokera betydande forskningsresurser till korta (2–4 år) projektanslag har alltså forskningspolitiken skapat en situation där forskarna i liten grad motiveras att ta steget till en långsiktig praktisk uttolkning och tillämpning av sina egna resultat och än mindre andras.

Kunskapsrådets intervjuundersökning bland arbetsmiljöaktörer i forskning och praktik visade att många av dessa aktörer ägnar sig åt kunskapsförmedling i någon form, både genom skrifter och information på webben, och genom olika typer av kursverksamhet. Inom forskningen handlar denna förmedling fram för allt om att visa upp resultat från den egna gruppen, och endast i mycket begränsad omfattning om att sammanställa kunskap eller tolka den för praktisk användning där så vore möjligt. Flera starka aktörer vid sidan om forskarsamhället har en sådan verksamhet, men den är naturligt nog styrd av respektive aktörs särskilda intressen, särskilda målgrupper eller specifika uppdrag. Kunskapsrådet saknar en kunskapsförmedling som formas utifrån övergripande värderingar av behov i arbetslivet, både vad gäller inriktning och målgrupper, men som naturligtvis samtidigt bejakar de omfattande insatser som redan görs av många aktörer. I det arbetet måste den nationella aktören visa upp framsynthet i så måtto att man tar sig an frågor som är aktuella och angelägna för målgrupperna, och ibland även framåtskådande mot vad som tros bli framtidens viktiga arbetsmiljöfrågor. Framsyntheten måste också ge sig uttryck i en verksamhet som bygger på den breda uppfattning om arbetsmiljö och arbetsmiljöfrågor som beskrivits ovan, inklusive synen på ett gediget arbetsmiljöarbete som en stark framgångsfaktor på organisations- och samhällsnivå. Framsynthet måste även präglade pedagogik som används för att nå målgrupperna på arbetsmiljöområdet, både i termer av medier och kommunikationsform. De grupper som har en roll att spela inom arbetsmiljöns vardag och utveckling är i olika grad vana vid att hitta och tolka

information, och har olika preferenser vad gäller informationskällor. De behöver därför nås längs olika vägar.

Samtidigt anser Kunskapsrådet också att den avgränsning som bokstavigt ligger i ordet ”kunskapsförmedling” är för snäv, och att det finns ett behov av att diskutera en nationell aktör med ett vidare uppdrag än så – ett nationellt Kunskapscentrum. En effektiv, gedigen och kompetent kunskapsförmedling förutsätter inte bara en dagsaktuell insikt i forskningens framsteg utan även ett mera långsiktigt angreppssätt som inkluderar de delvis överlappande områdena kunskapsbevakning och kunskapsvård. Kunskapsbevakning innebär att ha tillgång till och vara uppdaterad på aktuell kunskap som tas fram av andra aktörer. Kunskapsvård innebär att bevara, bejaka och återanvända tidigare insamlad kunskap. I så måtto kan alltså ”aktuell” kunskap mycket väl vara gammal kunskap som trots sin relevans fallit i glömska, eller som behöver tolkas i ett nytt ljus. Kunskapsvård innefattar – för en aktör som inte själv ska bedriva primärforskning – att säkerställa långsiktig insamling av information som inte nödvändigtvis är direkt knuten till en konkret fråga inom forskning eller förmedling, men som är en oundgänglig basis för att få ett historiskt perspektiv på arbetsmiljöns utveckling.

Om Kunskapscentret ska axla sin nationella roll är det avgörande att dess produkter och resultat uppfattas som trovärdiga av målgrupperna. Trovärdighet måste i sin tur bygga på kompetens och professionellt agerande. Kunskapsrådet anser därför att det är mycket viktigt att Kunskapscentret har en stabil tillgång till den bäst möjliga expertisen i att följa, analysera, tolka och förmedla aktuell arbetsmiljöforskning. En ytterligare förutsättning för att Kunskapscentret ska nå en position som en accepterad och uppskattad aktör bland avnämarna är att verksamheten är effektiv. Kunskapscentret måste kunna ge tydliga och användbara svar på ställda och oställda frågor som motsvarar avnämarnas behov medan dessa frågor fortfarande är aktuella.

Kunskapsrådet anser alltså att det finns ett nationellt behov av ett ökat kunskapsflöde mellan forskare och arbetsmiljöaktörer, och även av en långsiktig, aktiv bevakning av arbetsmiljökunskap, mot bakgrund av specifika syften och frågor som definieras av forskare och avnämare utifrån nationella intressen. Att ge ett nationellt kunskapscentrum en vidare roll än kunskapsförmedling motsvarar väl synpunkter i Regeringens *En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015*, exempelvis om nödvändigheten

av att bevaka trender i arbetslivet, och behovet av en riktad kunskapsutveckling.

En nationell representant i arbetsmiljöfrågor

Eftersom ett nationellt Kunskapscentrum för arbetsmiljö måste vila på just nationella intressen och ha nationell legitimitet – i motsats till flertalet av de arbetsmiljöaktörer som finns i Sverige i dag, som naturligtvis bevakar sina särintressen – vore det en uppenbar möjlighet att ge Kunskapscentret i uppdrag att representera Sverige i vissa nordiska, europeiska och internationella organ och nätverk där nationen i dag saknar representation, liksom att vara en av Sveriges nationella remissinstanser i frågor på arbetsmiljöområdet. Kunskapsrådet är av samma uppfattning som nästan samtliga de intervjuade aktörerna: Sverige måste kunna agera på den internationella scenen genom en nationell representant i arbetsmiljöfrågor. Kunskapsrådet anser också att detta är en förutsättning för att Sverige ska kunna bevara det anseende som föregångsland inom arbetsmiljökunskap och arbetsmiljöarbete som byggts upp under decennier.

Förutsättningar för ett nationellt Kunskapscentrum

Av Kunskapsrådets intervjuundersökning framgår tydligt att Sverige erbjuder utmärkta förutsättningar på en rad avgörande områden för att uppfylla de nationella behov som beskrivits ovan. Regeringen har genom sin arbetsmiljöpolitiska handlingsplan markerat att arbetsmiljön är en nationell politisk angelägenhet, och att man är medveten om behovet av att göra en insats för att arbetsmiljöforskning i en högre grad görs tillgänglig och användbar för målgrupper i arbetslivet. Arbetsmarknadens parter delar ett stort intresse för arbetsmiljöfrågor, liksom synen på att en god arbetsmiljö är en framgångsfaktor för organisationer och företag, och ett etiskt imperativ i relation till individens arbetsvillkor. Svensk arbetsmiljöforskning har en lång och stark historia och är fortfarande internationellt framstående. Med nödvändiga insatser för att långsiktigt säkra finansiering och återväxt kan denna position i internationella frontlinjen upprätthållas. Det finns alltså inom nationen en stark kunskapsbas och kompetens, och en insikt hos nyckelaktörer att arbetsmiljö-

kunskap är ett nödvändigt verktyg för framgång, både på samhälls- organisations- och individnivå. Samtidigt finns det mycket kvar att utveckla och förbättra då det gäller förutsättningarna för en effektiv nationell insats för kunskapsförmedling på arbetsmiljöområdet. Ett exempel är arbetsmiljöpolitikens strikta knytning till Arbetsmarknadsdepartementet. Arbetsmiljön är, enligt Kunskapsrådets uppfattning, ett område som mycket tydligt har relevans även för andra politikområden; särskilt näringslivsutveckling och socialförsäkrings- och folkhälsofrågor.

Många av de aktörer som deltog i Kunskapsrådets intervjuundersökning bedriver kunskapsbevakning, kunskapsförmedling och kunskapsvård i olika former, även om det sker utifrån varje aktörs specifika syften. Det kommer att vara ett nödvändigt inledande uppdrag för ett nationellt Kunskapscentrum att placera sig rätt i det kunskapspussel som redan finns på arbetsmiljöområdet, och göra så i nära samarbete med de befintliga aktörerna.

Kunskapscentrets organisation och hemvist

Kunskapsrådet anser att det inte är meningsfullt att diskutera frågor som volym, organisation och hemvist för Kunskapscentret innan beslut har fattats om dess syfte och verksamhet. Kunskapsrådet önskar därför inte i dagsläget ge några synpunkter i frågan, men vill peka på att det med de förutsättningar som Sverige erbjuder finns en mångfald tänkbara alternativ för både organisationsform och placering.

3 Resultat från intervjuer med forskare och avnämare inom arbetsmiljöområdet

Behoven av kunskapsförmedling inom arbetsmiljöområdet tillgodoses i större eller mindre grad av aktörer som redan finns i Sveriges arbetsmiljölandskap. Insikten att aktörerna är många och landskapet svårt att överblicka motiverade Kunskapsrådet att söka upp ett brett urval av aktörer inom både forskningen och praktiken (Appendix A) för att avtäcka dess åsikter om kunskapsbevakning, kunskapsförmedling och kunskapsvård på arbetsmiljöområdet. Vilka är de viktigaste behoven? På vilka områden finns det redan en fungerande verksamhet i Sverige? Är den i så fall väl organiserad och effektiv? Skulle Sverige vinna på att inrätta ett nationellt kunskapscentrum, och i så fall med vilka uppdrag?

Som grund för intervjuerna ställde Kunskapsrådet samman en intervjuguide (Appendix B). Intervjuguiden innehöll 11 konkreta uppdrag inom kunskapsförmedling (i vid mening), och de intervjuade aktörerna fick för var och ett av dessa uttala sig om relevans, behov och befintliga aktiviteter. Dessutom fick aktörerna lägga fram egna idéer som inte var med på Kunskapsrådets lista.

Kunskapsrådet verkställde sin intervjuundersökning under april-juni 2011. Intervjuerna genomfördes och dokumenterades på Kunskapsrådets uppdrag av Carin Håkansta (organisationer inom arbetsmiljöpraktik och arbetsmiljöpolitik) och Bengt Rolfer (arbetsmiljöforskare). Från de olika avnämorganisationerna intervjuades i enstaka fall en person men oftast två eller flera. I några fall hade intervjuerna föregåtts av diskussioner inom organisationen, varför de intervjuade kunde presentera en tämligen representativ bild av den organisationens åsikter. I de flesta fall består emellertid svaren till stor del av de intervjuade personernas egna åsikter. Vi har i denna rapport utgått ifrån att de framlagda synpunkterna inte alltför mycket

avviker från organisationens åsikt och låter dem därför representera hela organisationens åsikt i respektive fråga.

Sammanlagt 54 personer deltog i intervjuerna, av vilka 15 var forskare knutna till olika lärosäten. De intervjuade representerar 26 avnämningorganisationer och 11 lärosäten (Se Appendix A). Intervjuerna spelades in och transkriberades. Det som framställs i denna skrift är en tolkning som Arbetsmiljöpoliciska Kunskapsrådet gjort av de tankar och idéer som de intervjuade delat med sig av. Vi har strävat efter ett objektiva perspektiv i denna filtreringsprocess. Vår strävan att göra en text som är översiktlig och lättläst har med nödvändighet lett till att många enskilda tankar och idéer inte refereras.

Sammanfattningarna av intervjuerna presenteras för sex olika aktörgrupper:

- *Fackliga organisationer* (4) Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska Metallindustriarbetareförbundet (IF Metall) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
- *Arbetsgivar- och branschorganisationer* (7) Almega, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Arbetsgivarverket, Teknikföretagen, Svenskt Näringsliv, Byggföretagen, Föreningen för svensk företagshälsovård
- *Statliga myndigheter och departement*¹ (4) Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan, Delegationen för kunskapsområdet företagshälsovård (FHV-delegationen).²
- *Informations- och utbildningsaktörer* (7) Metodicum AB, Nordiska Institutionen för Vidareutbildning inom Arbetsmiljöområdet/ Nordic Institute for Advanced Training in Occupational Health (NIVA), Prevent, Arbetsmiljöhögskolan, Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor/ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EURO-FOUND), Arbetilivsjournalisterna, Arbetsmiljöforum

---

¹ Även FAS, Vinnova och Svenska ESF-rådet är myndigheter men placerades i gruppen forskningsfinansierare eftersom de har en delvis annorlunda roll i det här sammanhanget än övriga myndigheter.

² FHV-delegationen är ingen myndighet men kontaktades ändå pga. företagshälsovårdens centrala roll inom arbetsmiljöområdet. Dess sekreterare, Professor Rune Åberg, är dessutom f.d. Huvudsekreterare för FAS med stor erfarenhet av de frågor som denna rapport rör.

- *Forskningsfinansiärer (4)* AFA Försäkring, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), Sveriges innovationsmyndighet (Vinnova), Svenska ESF-rådet. (European Social Fund)
- *Forskare* (sammanlagt fjorton personer vid tolv olika lärosäten)

Den eventuella framtida kunskapsorganisationen benämndes med olika namn i intervjuerna, exempelvis kunskapsaktör, kunskapscentrum, organisation, aktör. Vi har valt i denna redovisning att använda den beteckning som de intervjuade själva använde eftersom det i viss mån kan spegla dess syn på aktörens möjliga uppdrag.

Representanterna från arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna var i allmänhet arbetsmiljöexperter eller motsvarande på central organisationsnivå, vilket innebar att de inte kunde ge en fullständig bild av kunskapsbehovet i medlemsförbunden eller på lokal nivå³.

Under intervjuerna visade det sig att fråga 8 i intervjuguiden ("Ta fram och underhålla litteraturdatabaser med arbetsmiljörelevans") inte uppfattades på det sätt som Kunskapsrådet avsett. Frågan syftade på litteraturdatabaser i termer av exempelvis kvalitetsgranskade och sökbara kataloger över publicerade exponeringsdata i olika yrken, men uppfattades av nästan alla som en upprepning av fråga 5 ("Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet"). Fråga 8 är därför utelämnad i redovisningen nedan.

Här följer en sammanfattning av aktörernas svar på var och en av de tio kvarvarande delfrågorna, samt dess synpunkter på ytterligare behov. I avsnitten 3.2. till 3.12 följer därefter utförligare redovisningar av svaren.

---

³ På central nivå präglas kunskapsbehovet av de arbetsmiljöfrågor som drivs inom Arbetsmiljöverket, i olika regeringsdelegationer eller i det internationella arbetet med till exempel ILO, EU OSHA (Bilbao), EUROFOUND (Dublin) och EU-kommissionen i Bryssel och Luxemburg.

3.1 Sammanfattningar av intervjuvaren

Siffran efter de enskilda frågorna refererar till intervjuguiden (Appendix B).

Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljö forskning (1)

En bred, systematisk och långsiktig nyhetsbevakning ansågs av de flesta som en önskvärd kärnuppgift för en framtida kunskapsaktör. Behovet av sådan kunskap finns, menade de intervjuade, framför allt bland företagare, fackliga organisationer, skyddsombud och inom företagshälsovården. Den nyhetsbevakning som i dag pågår bl.a. på forskningsinstitutioner, arbets- och miljömedicinska kliniker, utbildningsföretag och forskningsfinansiärer ansågs sakna översiktlig och opartisk presentation av ny information.

På grund av aktörernas mångfald menade man att samordningen och presentationen av kunskapen måste hålla hög kvalitet för att kunna tillföra ett mervärde till den nyhetsspridning som redan sker.

Många påpekade att de saknar den kontakt med forskningsfronten som fanns tidigare genom Arbetslivsinstitutets forskare, bibliotek och informationsverksamhet. I dag verkar nyhetsbevakningen ske mer osystematiskt och ensidigt genom personliga kontakter med enstaka forskare eller organisationer.

Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning (2)

Med undantag från de fackliga organisationerna, som var positiva, rådde delade meningar om denna punkt. Internet och biblioteken verkar i ganska hög grad täcka de behov som finns av att söka kunskap från publikationer. Däremot framfördes att en kunskapsaktör skulle kunna underlätta tillgängligheten, framför allt för praktiker, till olika databaser och att det vore bra att kunna samla publicerade och opublicerade publikationer, så kallad ”grå litteratur”, på ett och samma ställe.

Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet (3)

De flesta ansåg att en sådan översikt skulle vara till nytta. Det vanligaste förslaget var att lägga ut existerande register samt beskrivningar av svenska forskargrupper på Internet men det fanns även förslag om en informationstjänst som skulle kunna besvara de förfrågningar som sedan nedläggningen av Arbetslivsinstitutet nu hamnar hos andra organisationer. De flesta såg nyttan av denna tjänst framför allt för praktiker och utländska intressenter eftersom forskarna i allmänhet känner till kollegorna inom det egna forskningsfältet.

Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet (4)

De flesta tillfrågade såg denna verksamhet som en naturlig del av en framtida kunskapsaktörs verksamhet. Eftersom ett stort antal webbsidor och länksamlingar redan finns inom arbetsmiljöområdet framfördes att mycket hög kvalitet krävs om portalen ska användas. Förslag framfördes bl.a. om att lägga ut verksamheten på en professionell aktör eller till högskoleinstitutioner som skulle få ansvaret att bevaka olika områden. Det föreslogs även att en ny portal borde skapa synergi med andra portaler och att en sökmotor skulle underlätta användningen.

Erbjuda biblioteksservice på arbetsmiljöområdet (5)

Samtliga tillfrågade fackliga organisationer var positiva. I övrigt rådde tveksamhet eller delade meningar om denna punkt. De positiva menade att ett bibliotek skulle underlätta för praktiker som har svårt att hitta information genom Internet. Andra menade att ett bibliotek skulle kunna ge tillgång till tidskrifter som är svåra att hitta på andra bibliotek, internationella standarder och opublicerad litteratur. De som var negativa menade att den fysiska varianten av bibliotek numera är överflödig men att modernare typer av biblioteksservice vore en bra idé, till exempel ett virtuellt bibliotek eller en sökmotor. Några ansåg att den pågående återupplivningen av Arbetslivsinstitutets databas Arblin kommer att göra ett bibliotek överflödigt.

Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön (6)

De flesta tyckte att detta var en bra idé men inte av högsta prioritet. Några tyckte att man skulle samordna de databaser och register som finns och bättre utnyttja dem, till exempel genom Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst, Arbetsmiljöverket och Svensk Nationell Datatjänst. Vissa ansåg att kunskapsaktören, förutom att samordna registren, även borde identifiera och lyfta fram kunskapsluckor samt agera för kvalitetsförbättringar i nationella data.

Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar (7)

Åsikten i denna fråga berodde på den intervjuades åsikter om de undersökningar som nu görs av Arbetsmiljöverket och SCB. De som var positiva till dagens undersökningar tyckte inte att den nya aktören borde ägna sig åt detta. Från Arbetsmiljöverkets sida menade man att förslaget skulle uppfattas som en försvagning av verkets mandat och verka negativt på deras uppbyggnad av statistik och omvärldsanalys. Andra menade emellertid att en ny aktör skulle kunna samverka med Arbetsmiljöverket och SCB för att utveckla enkäterna och användningen av data. Bland forskarna efterlystes förbättrade nationella enkäter och kompletterande mätdata för att skapa objektiva indikatorer.

Ta fram kunskapsammansättningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor (9)

Nästan alla tillfrågade ansåg att denna funktion skulle vara relevant för en kunskapsaktör. Vid sidan av de sammansättningar som redan görs sporadiskt av FAS och mer regelbundet av framför allt AFA Försäkring och Arbetsmiljöverket, ansågs att regelbundna, översiktliga sammansättningar av kunskap om olika problemområden skulle berika arbetsmiljöområdet, framför allt för praktikerna.

*Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/
seminarier för avnämare i arbetslivet (10)*

De flesta ansåg att någon typ av konferenser skulle vara en naturlig del av ett kunskapscentrums aktiviteter men att de i så fall borde skilja sig från de kunskapsmöten som redan arrangeras i dag. Medan några efterlyste konferenser som är mer översiktliga och opartiska än de som arrangeras i dag, menade andra att sådana möten borde ingå i en medveten strategi att lyfta särskilt angelägna frågor.

Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet (11)

Nästan samtliga menade att en tydlig internationell kontaktpunkt skulle gynna Sverige och arbetsmiljöforskningen. Flera tyckte att en ny organisation skulle kunna stärka den svenska representationen i olika fora inom arbetsmiljöområdet. Ett av dessa är EUROFOUND, där en kunskapsaktör skulle möjliggöra större svenskt engagemang och inflytande. Vidare skulle aktören kunna fungera som stöd för de internationella kontakter och samarbeten som andra myndigheter och departement har inom området. Även forskare menade att de skulle avlastas i arbetet att svara på internationella förfrågningar som tidigare gick till Arbetslivsinstitutet.

Ytterligare kommentarer och förslag

Bland kommentarer om den nya kunskapsaktörens organisation framkom att många önskade en opartisk aktör. Även om några menade att den nya aktören kunde ligga på FAS, Arbetsmiljöverket eller på ett eller flera lärosäten, såg de flesta framför sig en ny och självständig konstruktion. Tveksamheterna kring FAS och Arbetsmiljöverket som hemvist gällde en upplevd risk att verksamhets- och ansvarsområden sammanblandas och att verksamheten då skulle bli mer sårbar vid eventuella omorganiseringar. Tveksamheter kring lärosäten som hemvist hängde samman med en rädsla för det revirtänkande som man menade präglar universitetsvärlden, vilket skulle kunna ha negativa konsekvenser för samverkan med andra lärosäten.

Flera ville att en ny aktör bygger vidare på redan existerande strukturer snarare än att skapa något helt nytt, till exempel de

bibliotek, forskarnätverk och informationsplattformar som redan finns och framför allt de som skapats efter ALI:s nedläggning.

Beträffande kunskapsaktörens aktiviteter framfördes framför allt önskan om en samlad informationspunkt där man kan lätt hitta forskningsresultat och aktiva forskargrupper. Starkast intresse fanns för forskning i bearbetad form, dvs. hellre kunskapssammanställningar och kunskapsmöten än databaser och register. Flera menade vidare att aktören gärna får vara mer aktiv än de elva förslag som presenterades i intervjun, t.ex. genom att identifiera forskningsbehov samt själv kunna beställa forskning och utvärderingar.

Många uttryckte oro för att det skulle skapas ännu ett i raden av organ vars möten lockar få personer och vars webbsida inte används. För att uppnå den bredd och den spetskompetens som behövs för verksamhet av hög kvalitet, föreslogs att aktören skulle lägga ut bevakningsuppdrag inom olika delområden på forskare och att professionella organisationer skulle få i uppdrag att hålla i möten och annan kunskapsspridning. Många såg möjligheten att skapa en organisation som fungerar bättre än Arbetslivsinstitutet gjorde, men att man då noga måste överväga aktörens utformning.

3.2 Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna var eniga om att nyhetsbevakning hör till en framtida kunskapsaktörs viktigaste uppgifter och att en sådan skulle användas av såväl facken som andra organisationer. Efter Arbetslivsinstitutets nedläggning uppgav de intervjuade att det har blivit svårare att följa utvecklingen inom arbetsmiljöforskningen. Flera var positiva till de kunskapssammanställningar som Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring utgivit under de senare åren men saknade den helhet och systematik som fanns tidigare. Förmedlingen av information under ALI:s tid skedde enligt de intervjuade bland annat i form av seminarier och publikationer, men även genom direktkontakt med ALI-anställda forskare och den, som man upplevde, kompetenta och hjälpsamma bibliotekspersonalen. I dag sker nyhetsbevakningen mer osystematiskt. Den oftast angivna källan av information var AFA Försäkring, via hem-

sidan eller deras seminarier, eller de personliga nätverken. Även FAS och Prevent nämndes som informationskällor som ibland används. Direktkontakter med forskare verkade ske mer sällan. IF Metall uppgav att de i så fall oftast kontaktar forskare knutna till Swerea IVF och IVL Svenska miljöinstitutet.

Ett återkommande tema var missnöjet med företagshälsovården. Detta framgick även i en debattartikel i Dagens Nyheter skriven av förbundsordförandena Hans Tilly, Byggnads, och Stefan Löfvén, IF Metall ("Vilka arbetare står på tur att dö under juni månad?", DN Debatt 110608, s.4). Facken framförde kunskapsbehoven i den kvalitetshöjning de önskar av företagshälsovården med tydligare inriktning på förebyggande insatser. I artikeln föreslås bland annat att Arbetslivsinstitutet eller en liknande myndighet återinrättas och att medlen för arbetslivsforskning ökar. I Kunskapsrådets intervju med IF Metall framkom att diskussioner pågår med arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen om att skapa kunskapscentrum i olika delar av landet. Dessa skulle samla forskningsrapporter, tillhandahålla information och delge kunskap om branschspecifika frågor och/eller frågor inom olika arbetsmiljöområden. Ur intervjun med IF Metall sades:

Vi måste bli bättre att ställa krav på företagshälsovården. Och kan de inte leva upp till dessa så går vi till någon annan. Om det skulle finnas ett kunskapscentrum där företagarna kan vända sig för att hämta kompetens, ett kompetenscenter som är branschinriktat till exempel, som den gamla branschhälsan som fanns tidigare. Eller om man tar det på andra ledden, att det är olika områden, kemi på något ställe, ergonomi på ett annat ställe. Såna skulle kunna finnas på olika universitet och högskolor, yrkesmedicinska klinikerna, som jag tycker vi använder alldeles för lite, och även IVF Swerea. Sånt pratar vi om med arbetsgivarna. Sedan blir det väl inte precis som ALI, det förstår ju vi också, men någon typ av light version.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

I likhet med de fackliga organisationerna tyckte de intervjuade att denna punkt var väsentlig för egen räkning och för Sverige. Där emot fanns en tydligare önskan än hos facken om effektiv samordning för att bättre möjliggöra tillämpningen av forskningsresultat, gärna i form av lättillgängliga instrument som kan användas av arbetsgivare vid behov. En av kommentarerna lød:

Någon form av funktion som tar till sig forskning, stimulerar forskning, gör forskningen tillämpbar, bevakar utvecklingen och sådant. Det ser vi att det finns ett behov av.

Några påpekade att de var särskilt intresserade av att följa forskning om "nya" arbetsmiljörisker, till exempel av psykosocial art, friskfaktorer och behandlingsorienterad forskning. Tillgång till metoder och utvärderingar av metoder efterlystes av flera. De intervjuade meddelade att de framför allt vänder sig till Internet för sin nyhetsbevakning, antingen via sökmotorer eller hemsidor, exempelvis den som presenteras av Prevent (Arbetsmiljöupplysningen) eller Arbetsmiljöverket. Arbetsgivarverket genomför en del eget utredningsarbete och behovsanalyser i vilka samarbete med forskare förekommer. Teknikföretagen bedriver egen nyhetsbevakning på nationell och internationell nivå. Den sker bland annat genom de kontaktytor som deras utbildningsverksamhet genererar. Medan Svenskt Näringsliv endast sporadiskt kontaktar olika forskningscentrum, är Sveriges Bygginstrumenter mer aktiva i sin bevakning och informationsspridning till medlemmarna, även om ambitionsnivån är betydligt lägre än för ett par decennier sedan:

Jag gick ju direkt ifrån Bygghälsan över till Sveriges Bygginstrumenter och egentligen för att fortsätta den forskning och den sammanhållande verksamhet som Bygghälsan hade haft en gång i tiden. Men nu är det en person alltså som gör det. Vi har ju fortfarande kunskapssammansättningar, vi ger fortfarande ut skrifter och information till branschen, men naturligtvis inte i samma omfattning som det var en gång tidigare. Och jag har ju inga möjligheter alls till den överblick och den kunskapsinhämtning som man ändå hade med 450 anställda och ett nätverk som täckte i stort sett allt.

Liksom Teknikföretagen inhämtar Sveriges kommuner och landsting (SKL) kunskap genom sina olika funktioner och kontaktytor, till exempel i styrelsen för Stressforskningsinstitutet. SKL kommer också i kontakt med forskning genom den arbetslivsutveckling och forskningsfinansiering som sker i samarbete med AFA Försäkring. Resultat av dessa satsningar finns på webbsidan www.suntliv.nu

Statliga myndigheter och departement

Även statliga myndigheter och departement var positiva till denna punkt. På Arbetsmiljöverket bedrivs en alltmer medveten egen omvärldsbevakning som förutom forskning även omfattar institu-

tionsmodeller, effektivisering m.m. Alla medarbetare bidrar till omvärldsspaningen men det finns även en särskild analysavdelning. En ny kunskapsaktör skulle välkomnas eftersom Arbetsmiljöverket inte upplevde sig ha tillräckligt mycket tid och resurser för denna aktivitet. Tillsynsarbetet och EU-samarbetet är några av de kontaktytor som Arbetsmiljöverket använder för att hämta ny kunskap.

Informations- och utbildningsaktörer

De flesta informations- och utbildningsaktörer var positiva till nyhetsbevakning och några påpekade att de skulle kunna bidra till denna uppgift. Däremot menade flera att de bara skulle använda sig av en sådan tjänst om den var bättre än den kunskapsinhämtning som redan sker inom respektive organisation.

Projektet "Användbart" finansieras av AFA Försäkrings program "Från ord till handling" och drivs av journalistkollektivet Arbetslivsjournalisterna. Syftet med projektet är att förmedla forskningsresultat till praktiker inom tre olika branscher, vilket sker genom webbsidan Arbetsmiljöforskning.se och en tidning. Eftersom projektet är tidsbegränsat ansåg de ansvariga att en ny plattform för kunskapsförmedling skulle kunna vara en möjlighet att bygga vidare på det arbete de påbörjat.

Även Prevent, som ägs och främst riktar sig till parterna i det privata näringslivet, ägnar sig åt nyhetsbevakning. Prevent sprider kunskap genom tidningen Arbetsliv, webben, utbildningar och utbildningsmaterial som består av handböcker, faktaböcker och checklistor. Kunskapsupphämtningen sker främst i projektform i vilka parterna samarbetar och Prevent bidrar med förstudier. Särskilt till dessa förstudier skulle en kunskapsplattform vara användbar. Prevent ansåg att det har blivit svårare med kunskapsinhämtning sedan ALI lades ned men att nya kanaler har utvecklats. Bland annat samarbetar man nu tätare med AFA Försäkring, vilket upplevdes som positivt även om de såg viss risk att missa den forskning som inte finansieras av AFA Försäkring.

En av de intervjuade menade att det skulle behövas ett slags "spider" som söker av webben på nyheter inom området i Sverige och utlandet.

Metodicum AB, som säljer konferenser och utbildningar, utarbetar frågeformulär och driver förlag, har täta kontakter forskarvärlden. De bedriver en systematisk omvärldsbevakning vilket innebär att alla

anställda tar del av nyhetsbrev, media, fackpress, forskningskonferenser mm. Dessutom samlas kunskap in då de arbetar med medarbetarundersökningar, vilket görs i samarbete med forskare från Stressforskningsinstitutet. Så här sade man på Metodicum om sin konferensverksamhet:

Man kan väl säga att vi jobbar som att ha örat på rälsen, fångar upp signaler genom våra informella nätverk och kontakter och sökvägar och så sätter vi ihop ett program som vi tror är intressant och så hyr vi in expertkompetensen som föreläsare (...)

Arbetsmiljöforum bedriver liksom Prevent och Metodicum utbildning och ger även ut tidningen *Du och jobbet*. Liksom på Metodicum medverkar alla anställda i systematisk nyhetsbevakning som organiseras genom olika idéråd och redaktionsråd, i vilka forskare och arbetsmarknadens parter ingår. För att kunna bidra med något som inte redan finns menade Arbetsmiljöforum att en nationell kunskapaktör måste hålla hög kvalitet och helst köpa tjänster från professionella aktörer:

Vill man nå någonstans så kanske man måste ha fyra aktörer som är proffs på sin grej. Likaväl som man är proffs på att sortera och analysera så är det ett helt annat proffseri att komma ut med en information eller dra ihop tusen personer till ett seminarium eller på ett genomslagsmedia.

Arbetsmiljöhögskolan, som bedriver arbetsmiljöutbildningar i samverkan med forskare från olika lärosäten, var däremot kritisk till idén och menade att det vore bättre att ge stöd och vidareutveckla sådana aktiviteter som redan pågår:

(...) jag är inte säker på att det här ämnet ens mår bra av att det finns någon som pekar ut vad som är relevant arbetsmiljö- och arbetslivsforskning, utan det tycker jag ska ligga på universiteten.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var i allmänhet positiva till denna punkt. De bedriver inte nyhetsbevakning i någon större skala men kommer genom sin anslagsverksamhet i kontakt med den pågående forskningen, dels genom de ansökningar som kontinuerligt kommer in och bedöms, dels genom olika slags informationsaktiviteter knutna till forskningen de finansierar.

Svenska ESF-rådet bedriver man så många projekt (3 000–4 000 per projektperiod) att bevakning behövs av den egna verksamheten. För detta har man skapat fem temagrupper i samarbete med forskare på olika lärosäten som ska samla in kunskap från projekten och sprida den vidare. Dessutom finns processtöd till temagrupperna för att detta ska fungera bra.

AFA Försäkring bedriver omvärldsbevakning på uppdrag av parterna.

Från Vinnova uttrycktes tveksamhet till en alltför bred nyhetsbevakning eftersom den då skulle kunna riskera att bli för tunn och ointressant.

Forskare

Bland forskarna menade de flesta att nyhetsbevakning redan bedrivs av dem själva inom sina respektive fält. De uppgav att de håller sig uppdaterade genom Internet, till exempel PubMed, men även genom konferenser, nyhetsbrev, nätverk, handledning av doktorander bedömningar av forskningsprojekt och artiklar. Däremot bedömdes det som en viktig funktion för det övriga samhället, såväl praktiker som politiker. En av kommentarerna löd:

Så det är framför allt för regeringens del som det här skulle vara viktigt, inte för forskarna. Den forskare som inte själv håller koll är snabbt ute ur branschen.

Medan de flesta var positiva till samordning av bevakning och förmedling av strategiska områden gick ett par forskare ett steg längre och pekade på vikten av kompetenta mottagare:

Det krävs också folk på departementsnivå som kan ta till sig kunskapen och föra den vidare.

Flera betonade också vikten av långsiktig nyhetsbevakning. De arbets- och miljömedicinska klinikerna har försökt bygga nationella nätverk men upplever en osäker situation pga. den tillfälliga finansieringen. Forskare med närmare anknytning till forskningens praktiska tillämpning verkade mer positiva till nyhetsbevakning. En av dessa sa:

Ett kunskapscentrum skulle ha till uppgift att systematiskt gå igenom vetenskaplig litteratur och även ha en överblick över grå litteratur och hemsidor för att sedan förmedla detta under olika rubriker. Detta

skulle vara mycket värdefullt, inte minst för oss som arbetar i gränslandet mellan forskning och utveckling av verksamheter och som lämnar förslag på åtgärder till företagshälsovård och skyddsombud eller håller utbildningar i de här frågorna.

3.3 Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning

Fackliga organisationer

Representanterna som intervjuades var samtliga positiva till sådana databaser.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Arbetsgivar- och branschorganisationerna var inte emot publikationsdatabaser men påpekade att om sådan skall drivas av en framtida kunskapsaktör så bör organiseringen vara flexibel och kostnadseffektiv. Teknikföretagen menade att de borde upprättas i nära samarbete med biblioteken för att undvika dubbelarbete.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var något tveksamma till denna punkt eftersom sådan service redan tillhandahålls genom Internet och bibliotek.

Informations- och utbildningsaktörer

Med undantag av Arbetsmiljöhögskolan (se nedan i avsnitt 3.6.) var de intervjuade svagt positiva till förslaget men ansåg inte att det är ett högprioriterat område.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till att ha databaser och register samlade på ett ställe men inga starka åsikter om detaljerna. FAS menade att det vore viktigt om en framtida aktör kunde bidra till

att det blir enklare för forskare och andra att få tillgång till publikationsdatabaser.

Forskare

Bland forskarna fanns såväl negativa som positiva åsikter. De som var negativa menade att bra forskning går att hitta på Internet genom söktjänster som PubMed och eller Google. Vissa menade att det i så fall vore bättre att använda och utveckla de aktörer som redan finns i Sverige, exempelvis Sveriges Nationella Datatjänst (SND), sammanställningar som görs av de arbets- och miljömedicinska klinikerna, Arblin och tidskriften *Arbete och Hälsa*. Ytterligare andra ifrågasatte varför just arbetsmiljöforskningen skulle särbehandlas.

De forskare som var positiva till förslaget menade framför allt att en sådan databas skulle vara till nytta för praktiker, till exempel företagshälsovården, och vikten av att ha både publicerad och opublicerad, s.k. grå litteratur, samlat på ett ställe. Flera framhöll att en sökmotor som omfattar flera databaser skulle underlätta sökningar och att en nationell aktör skulle lösa den osäkra situation som i dag råder då varken Arblin eller de arbets- och miljömedicinska klinikerna har stabil framtida finansiering. Så här uttryckte sig en av forskarna:

Det är inte den mest högprioriterade uppgiften. Det mesta som publiceras och är av något värde ligger på nätet. Däremot skulle det kanske vara på plats att tillhandahålla någon form av sökhjälp, till exempel för företagshälsovården och skyddsombuden så att de kan få hjälp att hitta rätt. Som forskare har man tillgång till kommersiella tjänster som universitetsbiblioteken köper in, till exempel Web of Science, PubMed och Medline, men det är dyrt att prenumerera på dem. Google används ju också allt mer. För gemene man är det den viktigaste källan. Men där kan det vara svårt att avgöra vad som är seriös kunskap och vad som är mindre seriöst.

3.4 Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

De intervjuade fackliga representanterna var för ett sådant register, vilket skulle underlätta kontakter med forskare inom ett specifikt område vid behov.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Arbetsgivar- och branschorganisationerna såg ett värde i en översikt av forskargrupper men återigen med förbehållet att det borde ske på ett flexibelt och kostnadseffektivt sätt. I en sammanfattande PM som överlämnades till Kunskapsrådet från Teknikföretagen står följande:

Vi har svårt att överblicka vem som gör vad inom området, även om vissa kontaktnät naturligtvis finns. Via Högskoleverket har vi bl. a. försökt få en bild av var kurser och forskning kring arbetsmiljö och arbetsvetenskap bedrivs och vad de/den innehåller, men det har varit svåröverblickbart.

Statliga myndigheter och departement

De myndigheter och departement som intervjuades var positiva till en systematisk överblick över svenska forskargrupper men samtidigt tveksamma till genomförbarheten eftersom forskare ofta är verksamma inom flera olika forskningsfält och dessutom tenderar att röra på sig mellan olika forskningsmiljöer. En myndighet föreslog att den framtida kunskapsaktören skulle kunna hjälpa forskare och andra att hitta sådan information och även initiera forsknings-samarbeten mellan forskare och mellan forskare och praktiker.

Informations- och utbildningsaktörer

De flesta informations- och utbildningsaktörer såg detta som något angeläget. En av de intervjuade efterlyste även ett kalendarium där journalister och andra kan följa vad som händer i forskarvärlden, t.ex. konferenser. En annan föreslog att ett urval av de bästa

forskningsprojekten skulle kunna presenteras på kunskapsaktörens hemsida med möjlighet att gå in på de olika medverkande för att se vilken profil de har. En tredje aktör efterlyste en samlad bild av forskarna eftersom man upplevde svårigheter att bli insläppta i forskarnas egna nätverk och föreningar.

Nordiska Institutionen för Vidareutbildning inom Arbetsmiljöområdet (NIVA) menade att denna punkt skulle vara till stor hjälp i deras arbete. Antalet svenska kursdeltagare och NIVA-kurser organiserade i Sverige har sjunkit stort sedan ALI:s nedläggning, vilket enligt NIVA delvis kan förklaras med att deras svenska intressentregister med 7 000 svenska namn sedan ALI:s nedläggning inte längre uppdateras.

Arbetsmiljöhögskolan, vars arbete med uppdragsutbildning genererar automatiskt kunskap om aktiva forskargrupper, uttryckte tveksamhet till behovet av ett register eftersom det anser att det är relativt lätt att ta reda på vilka forskare som håller på med vad genom Internet.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till att en samlande punkt för databaser och register. FAS och Vinnova har egna intressentregister som kanske skulle kunna användas tillsammans med de uppgifter som finns hos AFA Försäkring. En av de intervjuade nämnde ett samarbete mellan forskningsfinansiärerna vid man forskning.nu där funktionen "expertsvar" för journalister ska möjliggöra kontakter med forskare inom ett speciellt ämne. Problemet med denna funktion, enligt personen, är att den inte har en tillräckligt stark identitet och därför inte används i den utsträckning som vore möjlig.

Forskare

Forskarna var nästan genomgående positiva. En av dem sa:

Det skulle vara väldigt bra att ha en sådan förteckning. Inom forskarvärlden är vi visserligen en ganska liten familj, men alla känner inte varann och dessutom finns det forskare inom områden som gränsar till arbetsmiljön som det kan vara bra att känna till. Ett sådant register skulle också vara bra för folk utanför forskarvärlden som journalister, myndigheter, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer och de som jobbar inom företagshälsovården.

Enligt en medlem av det FAS-finansierade nätverket för forskning om företagshälsovård är ett nationellt register under uppbyggnad men nätverket oroar sig för framtiden då anslaget tar slut.

Några ansåg att en internetportal vore bra som samlar de register som finns. Där skulle svenska forskargrupper kunna presenteras med länkar till deras hemsidor, något som framför allt skulle vara av nytta för avnämarna och utländska intressenter. Andra menade att det borde finnas en informationstjänst som kan besvara de förfrågningar som tidigare gick till Arbetslivsinstitutet och som nu framför allt skickas till Arbetsmiljöverket och de arbets- och miljömedicinska klinikerna.

Forskare som var tveksamma till förslaget menade att det skulle kräva mycket arbete att sköta ett sådant register och att det även kan vara komplicerat, vilket erfarenheter från Arbetslivsinstitutet visade då ett register över svenska arbetslivsforskare upprättades strax innan nedläggningen. Andra menade att forskare inom respektive forskningsfält känner till sina kollegor och i andra fall relativt lätt kan ta reda på det genom Internet, till exempel via www.fou.nu.

3.5 Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

Detta framhölls av de fackliga organisationerna som bra och nödvändigt.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De intervjuade var positiva till en webbportal men bara om den är av så hög kvalitet att den kan bidra med något utöver den information som finns att tillgå på de portaler som redan finns. Flera påpekade att de webbsidor som finns i dag inte används i någon stor utsträckning pga. alltför snäv inriktning och otillräcklig kvalitet. Almega påpekade att en sökportal, där man genom länkar kan söka informationen själv, kan vara bättre än en innehållsportal. En sådan skulle även vara enklare att administrera.

Statliga myndigheter och departement

De myndigheter och departement som intervjuades var positiva. Från Företagshälsovårdsdelegationen framhölls att deras hemsida är välbesökt och att många ringer, vilket tyder på att behovet finns.

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade informations- och utbildningsaktörerna har i allmänhet egna portaler eller hemsidor och var i varierande grad positiva till förslaget. Alla pekade på vikten av att portalen uppnår och lyckas hålla mycket hög kvalitet. Arbetslivsjournalisterna menade att synergieffekter skulle vara möjliga genom samarbete med och utbyggnad av Forskning.se, som är finansierad av ett antal myndigheter.

Metodicum såg behovet av en övergripande portal av hög klass men menade samtidigt att det kan vara svårt att hålla en sådan uppdaterad. Några föreslog att webbverksamheten skulle kunna läggas ut på entreprenad till en professionell firma. Ett annat förslag var att överlåta ansvaret till användarna genom att låta intresserade personer lägga upp sin forskning eller forskningsbehov på webben för att på så sätt skapa kontakter med andra forskare och användare.

Forskningsfinansiärer

Även forskningsfinansiärerna var positiva till förslaget. Den intervjuade personen från FAS framförde vikten av att underlätta för den som söker information genom att noga välja ut länkar och tillhandahålla en sökmotor:

Det tror jag är en bra funktion för en aktör. Länka och koppla vidare, men risken är att den blir en passiv anslagstavla med en lång lista av länkar, så det är viktigt att fånga upp och se vad som är relevant i olika sammanhang. Jag tror att alla i den här branschen lider av, om inte drunksingsdöd så i alla fall snorklingsyndrom. Man mäktar inte med. (...) Ska man ha en webbportal måste man även ha en enklare sökmotor för oftast om man följer en länk så kommer man till en ny hemsida och så måste man söka där. Jag tror även att de är bra att ha en slags anslagstavla som ger överblick, där man kan se vad som är på gång.

Forskare

I stort sett alla de intervjuade forskarna såg en webbportal som en naturlig del av den nya aktörens ansvarsområden där nyhetsbevakning, register, länksamling och annat presenteras för allmänheten:

Det saknas i dag och det vore jättebra om det fanns. Det vore utmärkt att ha en övergripande webbportal med sammanställningar av forskningsenheter, forskare och forskningsprojekt, men också utbildningsenheter och kurser, liksom konsulter och andra aktörer, så att man kan hitta allt på samma ställe.

Flera initiativ finns redan, till exempel de arbets- och miljömedicinska klinikernas hemsida och samarbetet kring företagshälsovårdsforskning, men situationen för dessa är osäker pga. tidsbegränsad finansiering. Flera påpekade vikten av kvalitetsgranskning och att en ny portal borde vara bättre och annorlunda än alla de portaler som redan existerar. Några föreslog att ansvaret för webbinnehållet skulle decentraliseras till olika högskoleinstitutioner som skulle utses som nationell expertresurs inom olika områden. Den mest tveksamme forskaren menade att de portaler som redan existerar, bland andra www.fhv.nu, fungerar bra både för forskare, media och andra brukare.

3.6 Erbjuder biblioteksservice på arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

Alla de fackliga organisationer som intervjuades var positiva till biblioteksservice, helst av den typ som fanns på Arbetslivsinstitutet. LO menade att många av deras medlemmar inte klarar av att hitta informationen via Internet och att det slags biblioteksfunktion som fanns på ALI, med en lättillgänglig samling samt kunnig och hjälpsam personal, borde finnas i den nya organisationen.

Arbetsgivare och branschorganisationer

Organisationerna som kontaktades var i allmänhet tveksamma till behovet av biblioteksservice. Almega menade att forskare i dag söker sin egen information och att ett särskilt bibliotek skulle vara

överflödigt. För egen del menade Almega att de varken har kunskap, tid eller resurser att söka information från bibliotek och att organisationens främsta intresse är tillämpningen av forskningen. SKL saknar ALI:s bibliotek och hade tidigare ett eget bibliotek, vilket även det är nedlagt. I intervjun med Svenska Byggindustrier sades följande:

Det är väl frågan om man ska ha det hos sig. Det finns ju universitetsbiblioteken i dag och det finns ju många sätt att sammanlänka bibliotek.

Även från Teknikföretagens sida saknades behovet av en särskild biblioteksservice:

Vi får tyvärr erkänna att vi i begränsad omfattning i dag använder den biblioteksservice som redan finns, bl. a. via universiteten och det gäller även Arbetslivsinstitutets bibliotek, som i dag ligger på Stockholm Universitets bibliotek

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet var tveksamma till denna punkt. Arbetsmarknadsdepartementet menade att ett särskilt bibliotek inte behövdes eftersom man kan söka på Internet och uppsöka vanliga bibliotek, särskilt i ljuset av att få specialområden har ett eget bibliotek i dag

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade aktörerna hade delade meningar om denna punkt. Arbetslivsjournalisterna menade att de saknar den hjälp och de kontakter de fick genom ALI:s bibliotek. Arbetsmiljöhögskolan, som tillsammans med Föreningen för arbetslivsforskning (FALF) numera organiserar ALI:s forskningsbibliotek Arblin, menar att det inte behövs ett bibliotek eftersom det redan har återuppstått, om än i annorlunda skepnad. Databasen har förts över till bibliotek på Lunds universitet och finns tillgänglig i samarbete med Libris som en nationell resurs på Kungliga Biblioteket. För att kunna låna böcker krävs emellertid medlemskap i FALF. Stockholms universitet har fortfarande en del av ALI-bibliotekets monografier, medan delar av litteraturen körts till Lund. Strategiska medel har skjutits till från Lunds universitet att köpa in ny litteratur och finansiera

delar av en bibliotekarietjänst. Nyinköpt litteratur består till största möjliga del av e-böcker och en viktig del av databasen består av s.k. ”grått material”, dvs. opublicerad litteratur som examensarbeten och rapporter.

Forskningsfinansiärer

Bland de tillfrågade forskningsfinansiärerna rådde delade meningar om ett arbetsmiljöbibliotek. ESF-rådet såg en möjlighet att kunna sprida de egna rapporterna genom ett sådant. På Vinnova uttrycktes tveksamhet då man inte upplevt att någon saknar ALI:s bibliotek. Från FAS föreslogs att ett existerande bibliotek kunde utses till att vara ansvarsbibliotek för arbetsmiljöfrågor, till exempel ett universitetsbibliotek, med uppgift att främja en positiv utveckling för bibliotek och IT-stöd:

Bibliotek är ju ett ganska gammaldags begrepp. Informationen flyter ju omkring överallt. Att ha en infrastruktur när det gäller IT, var det finns böcker, tidskrifter och hur man kommer åt dom. Däremot att ansvara för det själv kanske blir svårt. Inte ens vi har ju ett bibliotek, man hinner inte riktigt.

Forskare

I denna fråga skiljde sig forskarnas åsikter åt. Några enstaka menade att det inte är nödvändigt eftersom universitetsbiblioteken och Arblin fungerar väl:

Det känns mindre angeläget. Det mest digitaliseras i dag och finns tillgängligt på webben. Sitter man på universitet har man tillgång till nästan alla vetenskapliga tidskrifter i elektronisk form. Allt som kommer från universiteten egenpubliceras också där och kan hämtas gratis. Så det här sköter sig delvis av sig själv.

Några tyckte att ett stort arbetslivsbibliotek liknande det som fanns på Arbetslivsinstitutet borde inrättas med såväl publikationer som den opublicerade ”grå” litteraturen:

Det vore suveränt om ett kunskapscentrum skulle kunna ha denna service, speciellt för högskolor och mindre universitet som inte har råd med PubMed eller liknande databaser. Dessutom finns ett stort antal rapporter från universiteten som aldrig kommer ut där, men som det vore bra att hålla koll på, framför allt för praktikerna.

Majoriteten av de tillfrågade menade emellertid att en begränsad biblioteksresurs borde skapas, även om delade meningar rådde om hur den skulle begränsas. Flera menade att en fysisk lokal för biblioteket inte var nödvändig men att en sökmotor eller virtuellt webb-bibliotek skulle vara användbart. Någon efterlyste tillgång till sådana tidskrifter som inte finns på biblioteken. En annan efterlyste tillgång till standarder, vilket i dag är komplicerat och dyrt. Flera nämnde vikten av kunnig personal som skulle kunna ge vägledning eller beställa den litteratur som behövs, eventuellt genom en telefontjänst "on demand".

3.7 Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna menade att det vore bra att samla länkar till register och databaser på ett ställe.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De organisationer som tillfrågades menade att en sådan funktion skulle vara av nytta om den fanns samlad på ett ställe av en opartisk organisation som förmedlar information om var kunskap och resurser finns. Föreningen för svensk företagshälsovård håller på att bygga en egen databas: "Jobbhälsobarometern". Den bygger på data från årliga telefonintervjuer med 5 000 svenskar som genomförts sedan 2007 med frågor om hälsa, arbete och företagshälsovård. Arbetsgivarverket har en databas med goda exempel på arbetsmiljöarbete.

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet tyckte att denna funktion låg på gränsen till det nödvändiga för en ny aktör.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna uttryckte sig inte direkt negativt om en denna punkt men ansåg inte heller att det är ett högprioriterat område. Arbetsmiljöhögskolan har fått ett uppdrag genom företagshälsovårdsdelegationen satt bygga upp en case-databas där praktiker ska kunna bygga case för företagshälsovårdsutbildningar. Syftet med den är att skapa en pedagogisk databas som läggs i anslutning till Arblin.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva till ökad överblick över vilka register som finns och hur de kan användas. Både FAS och Vinnova har intresse och ansvar för att sådana finns inom arbetsmiljöområdet.

AFA Försäkring skiljer sig från de andra finansiärerna genom sin arbetskadedatabas som ofta används den forskning som de finansierar.

FAS påpekade att det skulle vara intressant att tillhandahålla policyrelevant, evidensbaserad kunskap liknande den verksamhet som i dag bedrivs av Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU):

Då handlar det ju (...) om att utveckla metoder för mätanalyser och ge stöd till systematiska översikter och kartläggningar . Att ha databaser och register samlade på ett ställe. (...) Mycket går ju åt två spår. Det ena spåret handlar om att nyttiggöra forskning. Den förra modellen handlade mer om att komma ut i kapillärerna, till skyddsombuden. Spåret nu verkar mer gå åt hur ska politiken kunna använda kunskapen och fatta kloka beslut. Båda delarna är ju viktiga men inte bara databaser utan att göra kunskapsöversikter.

Forskare

Nästan alla forskare var positiva till denna samordning utom ett par som menade att funktionen redan finns och fungerar väl genom Arbetsmiljöverket och Sveriges Nationella Datatjänst (SND) i Göteborg:

Detta finns redan i viss mån på Arbetsmiljöverket och om det ska byggas ut bör det ligga där. Vi har bra databaser i dag men de används inte av forskarna. Det ser jag som det stora problemet. Det finns bra databaser här på SND i Göteborg, de arkiverar och bjuder tjänstvilligt ut av allt som finns. Jag ser ingen anledning till att just arbetsmiljön ska ha en speciell funktion för detta.

Några föreslog att aktören skulle kunna göra olika databaser tillgängliga på organisationens webbportal. Flera tyckte att aktören skulle kunna gå ytterligare ett steg genom att även kvalitetsgranska registren, agera som påtryckare och identifiera behov. Någon menade att organisationen borde förbättra indikatorerna i de offentliga register och undersökningar för att få en mer detaljerad bild av vad som händer i svenskt arbetsliv:

Den offentliga statistiken har ett fåtal indikatorer, till exempel sjuktal och antal anmälda arbetsskador. Dessa kan fördjupas betydligt. Om man tittar på EU:s arbetsmiljöbarometrar så utvecklas Sveriges arbetsmiljö inte på ett bra sätt, i synnerhet inte för kvinnor. Men enligt den svenska statistiken ser man inte motsvarande sak. Troligen mäter man inte samma sak. För att samhället ska veta var man ska sätta in sina insatser måste vi ha en gemensam bild av hur verkligheten ser ut. detta är inte främst ett behov för forskningen, utan för prioriteringen av samhällets insatser.

3.8 Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar

Fackliga organisationer

Från fackligt håll framhölls vikten av en avgränsning mellan Arbetsmiljöverkets roll som tillsynsmyndighet och den nya organisationens roll att ge service till forskare och kunskapsuppbyggnad. TCO och LO menade därför att denna uppgift även fortsättningsvis borde ligga på Arbetsmiljöverket men att en eventuell ny kunskapsaktör skulle kunna samarbeta med Arbetsmiljöverket och SCB för att utveckla och vårda den nationella

statistiken. LO föreslog vidare att den nya aktören skulle kunna bidra med en mer samordnad statistikbehandling av Arbetsmiljöverket och Arbetsgivarverket.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De tillfrågade organisationerna var tveksamma till att överlämna ansvaret från Arbetsmiljöverket/SCB utom Almega som menade att de olika aktörerna skulle kunna samarbeta. Svenskt Näringsliv och Sveriges Byggindustrier påpekade att det största problemet i dag är den sjunkande svarsfrekvensen, vilken ifrågasätter undersökningens relevans.

Statliga myndigheter och departement

Myndigheterna och departementet var negativa till att denna funktion skulle föras över från Arbetsmiljöverket eller delas. Departementet menade att arbetet måste utvecklas och göras bättre men att Arbetsmiljöverket bör ha det ansvaret. Arbetsmiljöverket menade att om de skulle förlora den uppgiften skulle det skicka fel signaler till omvärlden – att regeringen medvetet försökte försvaga verkets position. Dessutom utgör statistiken en stomme i det analysarbete som Arbetsmiljöverket nu försöker bygga upp och utöka.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna uttryckte sig inte direkt negativt om idén men ansåg det inte heller vara av hög prioritet.

Forskningsfinansiärer

FAS menade att SCB och Arbetsmiljöverket borde ha fortsatt ansvar för undersökningen men att en ny aktör skulle kunna ta initiativ till riktade analyser, fundera på hur man kan använda och utveckla de data som finns.

Forskare

Bland forskarna var drygt hälften positiva till denna fråga. De menade att ett nytt kunskapscentrum borde samarbeta med SCB och Arbetsmiljöverket för att förstärka den arbetsmiljöundersökning som finns liksom arbetsmiljödelarna i de existerande folkhälsoenkäterna. De som var negativa menade att funktionen borde förbli helt och hållet i SCB:s och Arbetsmiljöverkets regi. En person nämnde att rapporteringen över arbetsskador, det s.k. ISA-registret, borde förbättras och vara del av aktörens ansvar. En annan menade att undersökningarna borde breddas från dagens enkätform:

Det är viktigt, men inte bara i enkätform. Man behöver mäta annat också för att ha mer objektiva indikatorer. Det kan ske antingen via registerdata från annat håll eller att man gör återkommande mätprogram på vissa nycklexponeringar som damm och buller och annat som vi vet påverkar de anställdas hälsa. Det finns något som heter hälsorelaterad miljöövervakning som Naturvårdsverket stöder. Vi har föreslagit Arbetsmiljöverket att man ska ha hälsorelaterad arbetsmiljöövervakning.

3.9 Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor

Fackliga organisationer

Detta ansågs som mycket viktigt av de fackliga organisationerna. De var även positiva till det ökande antal initiativ som redan tas av Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Även arbetsgivar- och branschorganisationerna ansåg denna punkt mycket viktig. Dessa organisationer förmedlar aktuell information bl.a. via nyhetsbrev. Oftast handlar den emellertid snarare om nya föreskrifter och dylikt än nya forskningsrön vilket delvis beror på att resurser och tid saknas för att följa forskningen. Enligt de intervjuade personerna skulle regelbundna, uppdaterade kunskapssammanställningar inom olika problemområden och branscher,

med tyngdvikt på forskningens tillämpning, underlätta organisationernas informationsarbete och utbildning gentemot sina medlemmar.

Almega påpekade att kunskapssammanställningar även skulle kunna ligga som underlag för de bedömningar som görs av projekt finansierade av AFA Försäkring eller Prevent.

På Arbetsgivarverket genereras en del översikter av egna FoU-aktiviteter, till exempel de som bedrevs mellan 2002 och 2009 inom ramen för programmet Satsa friskt.

Även SKL förmedlar resultaten från den egna FoU-verksamheten, framför allt den som utförs och finansieras tillsammans med AFA Försäkring.

Teknikföretagen skriver i sitt underlag till Kunskapsrådet:

Att det finns kunskapssammanställningar om relevanta arbetsmiljöfrågor är angeläget. Det är en relativt splittrad bild i dag och svårt att överblicka allt som finns. Det är också en svårighet att värdera det som finns då utbudet inom vissa områden är stort. Arbetsmiljöverkets temasidor är uppskattade och lättillgängliga och eftersom de är en myndighet som står bakom känner många att de kan "lita på" att det som står är relevant och korrekt. De kunskapssammanställningar Arbetsmiljöverket tagit fram är ett bra initiativ och vi följer och bevakar utvecklingen av dessa.

Även Sveriges byggindustrier, men inte Svenskt Näringsliv, skapar egna kunskapsöversikter. Då rör det sig om förenklade skrifter på 4–8 sidor som sammanfattar vad som är viktigt att tänka på i en viss fråga

Statliga myndigheter och departement

Även de tillfrågade myndigheterna och departementet var positiva. Syftet med Arbetsmiljöverkets sammanställningar, enligt Arbetsmarknadsdepartementet, är framför allt att tillgodose Arbetsmiljöverkets egna kunskapsbehov medan syftet med den nya aktörens sammanställningar skulle vara att främja kunskapsspridning med flera målgrupper. Från FHV-delegationen föreslogs att regelbundna kunskapssammanställningar, kanske på årsbasis, skulle kunna sammanställas av den nya aktören. Även representanten från Försäkringskassan menade att kunskapssammanställningar, där olika kunskapsunderlag bearbetats, vore av stor vikt. Särskilt om de kommer från en neutral aktör.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var positiva till kunskaps-sammanställningar. Arbetslivsjournalisterna menade att Arbetsmiljöverkets sammanställningar är alltför specialiserade för att vara användbara för t.ex. skyddsombud. Prevent utarbetar egna kunskaps-sammanställningar i sina omvärldsanalyser och förstudier till projektverksamheten. Enligt Prevent har Arbetsmiljöverket fått något av en dubbel roll med tillsynsverksamhet å ena sidan och det utökade analysarbete å andra sidan. De intervjuade framhävde vikten av tydliga gränsdragningar mellan Arbetsmiljöverkets olika roller och mellan Arbetsmiljöverket och en eventuell ny myndighet.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna är själva spridare av forskningsresultat men med vissa begränsningar. För det första presenteras i allmänhet bara den forskning som finansieras av respektive finansiär. Undantag är sporadiska utvärderingar av vissa forskningsfält som gjorts av FAS och kunskapsöversikter framställda av Arbetsmiljöverket och AFA Försäkring. För det andra presenteras sällan forskningen förrän projekten är avslutade, vilket kan vara år efter det att forskningsverksamheten startade.

Även om såväl AFA Försäkring, Arbetsmiljöverket och andra på senare år börjat producera kunskapsöversikter sågs mer övergripande och heltäckande sammanställningar som ett välkommet tillskott av finansiärerna.

Svenska ESF-rådet efterlyste analyser av problemområden. ESF-Rådets temagrupper genererar sammanställningar av forskning (se även ovan). Syftet med de kunskapsöversikter som AFA Försäkring framställer är bättre faktabakgrund för skaderegleringen men också en översiktsbild av pågående forskning. Även SBU kommer att göra kunskapsöversikter på uppdrag från Försäkringskassan.

Forskare

Alla var positiva till denna punkt utom en som menade att det vore bättre att förstärka de verksamheter som redan bedrivs, bl.a. genom Arbetsmiljöverket, tidskriften *Arbete och Hälsa* och andra vetenskapliga tidskrifter, och systematiska översikter, till exempel Cochrane Reviews.

De som var positiva menade att det är bra att flera aktörer numera ägnar sig åt kunskapsöversikter men att Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) präglas av ett alltför medicinskt tänkesätt och Arbetsmiljöverket av en alltför problemorienterad och tillsynsdominerad inriktning. De efterlyste en aktör med bred överblick över arbetsmiljöfältet som skulle kunna beställa kunskapsammansättningar utifrån frågan om hur den framtida arbetsmiljön ska se ut för att vara konkurrenskraftig:

Det finns ett påtagligt behov av detta och någon måste göra dem. Jag kan tänka mig att ett kunskapscentrum skulle kunna fungera som spindeln i nätet. Sådana här sammansättningar är värdefulla för samhället som helhet. Mängden litteratur är så stor och det är svårt för den som inte är insatt att förstå de kritiska frågeställningarna och vad som pågår just nu. Det kan handla om stress eller kemikalier eller olyckor i arbetslivet och var man hittar kunskap om detta.

Några önskade sig en positivare typ av kunskapsammansättningar som handlar om hur man gör rätt från början. Vidare föreslogs att framställningarna borde göras i akademiska miljöer, antingen i ett kunskapsråd som instiftas inom den nya organisationen, eller att uppdrag läggs ut på institutioner.

3.10 Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/seminarier för avnämare i arbetslivet

Fackliga organisationer

De intervjuade angav att de uppskattar kunskapsmöten anordnade av bland andra AFA Försäkring och FAS men att dessa oftast drar till sig samma grupp människor. En mer övergripande nivå än de oftast områdesspecifika möten som arrangeras i dag skulle enligt de intervjuade kunna dra till sig fler deltagare och en mer heterogen skara.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De intervjuade organisationerna var i allmänhet positiva till kunskapsspridande möten. Egen produktion av seminarier och kurser ingår i många arbetsgivarorganisationers verksamhet. Teknikföretagen skriver i sitt underlag:

Om en sammanhållande resurs skapas så måste den naturligtvis också använda alla medel och vägar att sprida och förmedla sitt arbete. En väg kan vara via seminarier/workshops och konferenser.

Det framhölls att många organiserar detta slags aktiviteter i dag och att det är viktigt att ytterligare möten bidrar med något som inte redan finns. Flera nämnde den nya mötesplats som AFA Försäkring och Prevent vill skapa för forskare och praktiker diskussioner om aktuella forskningsområden, framtidens arbetsplatser, forskningsbehov och hur forskningsresultaten ska omvandlas i praktisk tillämpning. Tanken är att mötesplatsen ska organiseras vartannat år.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var försiktigt positiva till seminarieverksamhet men gav inte högsta prioritet med tanke på den mångfald aktiviteter som redan finns.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var i princip positiva till denna punkt men flera menade att aktiviteterna helst borde organiseras av professionella organisatörer för att kunna tillföra något utöver de mötesverksamheter som redan pågår.

De flesta av dessa organisationer arrangerar själva konferenser och utbildningar inom arbetsmiljöområdet, även om ägarformerna och målgrupperna skiljer sig åt. Metodicum menade att den nya aktören skulle kunna bidra till samma mål som de själva strävar mot, dvs. att vara en aktör mellan forskningen och näringslivet. En idé som Metodicum vill utveckla är ett virtuellt forum med en expertpanel som deltagare kan kommunicera med via Internet vid särskilda tidpunkter. Detta skulle underlätta kunskapsspridning utanför storstäderna, där de flesta konferenser hålls i dag.

NIVA organiserar nordisk eller internationell utbildning inom arbetsmiljöområdet. Forskare tar själva initiativet till att hålla en kurs men kan inte räkna med någon hög lön. Detta har efter ALI:s nedläggning lett till att få svenska forskare har råd att lägga sin tid på dessa kurser. Enligt NIVA skulle synergieffekter med en eventuell ny aktör i Sverige kunna verka positivt i framtiden.

Arbetsmiljöhögskolan menade att FALF har en växande betydelse som samlade kraft bland arbetslivsforskare i Sverige och att detta nätverk borde ses som en del av den nya lösningen.

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna, framför allt AFA Försäkring, organiserar konferenser och seminarier för att presentera och diskutera aktuell forskning. AFA Försäkring planerar nu även regionala konferenser. Dessutom diskuteras "Mötesplats ny arbetsmiljö" som ny arena där forskare och praktiker kan mötas (se ovan under Arbetsgivar- och branschorganisationer). FAS menade att en ny aktör skulle kunna bidra till synergi och gemensamma satsningar mellan olika organisationer:

Det finns ett antal aktörer som gör ett viktigt program och tar ganska bra betalt. Man skulle kunna hitta en samverkan mellan arbetsmarknadens parter, finansiärer, Socialfonden och andra för att göra större gemensamma satsningar. Nu på arbetsmiljöområdet förekommer ett antal återkommande konferenser så man får inte dubblera det som är på gång.

Forskare

Bland forskarna rådde delade meningar. De positiva menade att det skulle vara naturligt för ett kunskapscentrum att kommunicera det man kommit fram till och att konferenser är nödvändiga mötesplatser mellan forskare och brukare. Liksom flera avnämare menade forskarna att en medveten kommunikationsstrategi är viktig för att skilja sig från den verksamhet som kommersiella aktörer bedriver:

Ja det är viktigt, framför allt ur ett avnämarperspektiv. Det måste finnas möjlighet till kommunikation om de här frågorna. I dag anordnas mycket av privata aktörer, men det blir ofta lite populistiskt. Vissa ämnen är gångbara, andra inte. Jag tror att det behövs någon som kan fånga upp vad som händer och ha en strategi för vad man behöver

sprida kunskap om och det tror jag inte marknaden klarar. Det behövs en kvalitetshöjning och då krävs långsiktiga statliga medel till detta, det är jag övertygad om. Det kanske inte ska ligga i kunskapscentret, men det är heller inget som kommer att komma av sig själv. Statliga medel behövs för att stötta verksamheten.

Vidare framhölls att ett kunskapscentrum borde komplettera den existerande debatten genom att lyfta utvalda arbetsmiljöproblem. Det ansågs viktigt att våga ta upp frågor som ligger i framtiden och som är av vikt för landet och beslutsfattarna.

De som var negativa till idén menade att det redan finns så många arrangörer av konferenser, till exempel Elmia, och att forskarna inte hinner gå på allt som finns.

3.11 Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet

Fackliga organisationer

De fackliga organisationerna menade att detta är viktigt och flera, inklusive TCO, menade att en eventuell ny aktör borde ta över ansvaret som svensk kontaktpunkt för EUROFOUND från det konsultföretag (Oxford Research) som har det i dag

Arbetsgivar- och branschorganisationer

De organisationer som tillfrågades ansåg att detta var väsentligt. Sveriges byggindustrier menade emellertid att arbetet är omfattande och kräver en hel del resurser.

Statliga myndigheter och departement

Statliga myndigheter och departement var i allmänhet positiva. Arbetsmiljöverket menade att en sådan funktion skulle avlasta deras eget internationella arbete.

Arbetsmarknadsdepartementet, som i dag får många av de internationella förfrågningar som tidigare gick till ALI, menade att en sådan funktion skulle underlätta även deras arbete. Departementet sa vidare att den svenska representationen i EU OSHA även i framtiden kommer att skötas av Arbetsmiljöverket men att en

kunskapsaktör skulle möjliggöra större svenskt engagemang i EUROFOUND:s arbete, inte minst i dess rådgivande kommittéer.

Informations- och utbildningsaktörer

Informations- och utbildningsaktörerna var positiva men såg inte detta som högsta prioritet, med undantag för den person som tidigare arbetade för EUROFOUND. Hon menade att en kunskapsaktör skulle göra det möjligt för svenska forskare att marknadsföra sig internationellt och för svenska forskare att hitta internationella forskare. NIVA var positiva till samarbete på den här punkten (se även ovan under avsnitt 3.10).

Forskningsfinansiärer

Forskningsfinansiärerna var positiva och såg en sådan aktivitet som en naturlig del av den nya organisationens arbete. Svenska ESF-rådet utgör själva en del av en internationell organisation, medan såväl FAS som Vinnova arbetar i olika internationella samarbetsprojekt och nätverk, vilket skulle skapa naturliga band med en ny aktör.

Forskare

Samtliga forskare var positiva till denna verksamhet utom en person som menade att den borde läggas på Arbetsmiljöverket eller de arbets- och miljömedicinska klinikerna. Flera forskare använde ordet "pinsamt" för att beskriva Sveriges situation utan central myndighet som kan representera landet i EU-organ, WHO, det europeiska nätverket för arbetsmiljöforskning (PEROSH) och svara på förfrågningar från utlandet:

Ja det behövs. Alla våra internationella kontakter försvann nästan när Arbetslivsinstitutet lades ner och många samarbetsprojekt gick om intet. Detta har mottagits med stor förvåning och förvirring utomlands och i dag möts svensk arbetsmiljöforskning med större skepsis. Man vet inte vem som representerar Sverige för ingen har det uppdraget i dag.

Flera menade även att kontakter med internationella forskare försvårats och att Sverige missar gemensamma EU-satsningar. Vidare menade man att Sverige tappat i anseende och inflytande pga. avsaknaden av en naturlig aktör som kan agera på europeisk nivå och hävda Sveriges uppfattning till exempel då ramprogrammen formuleras eller då lobbyarbete behövs för att driva arbetsmiljön som en viktig folkhälsofråga.

3.12 Ytterligare förslag och kommentarer

Fackliga organisationer

Flera förespråkade en ny myndighet som helst skulle vara departementsövergripande för att undvika problemen med ”stuprör” mellan de olika departementen, framför allt Arbetsmarknads-, Social-, Närings-, och Utbildningsdepartementet.

Några förordade att ett eller flera kunskapscentrum skapas med kompetens inom olika branscher eller områden.

Flera ville att en ny aktör övertar samordningen av företagshälsovården efter nedläggningen av FHV-delegationen 2012 med uppgift att samordna utbildningar, utforma forskningsprioriteringar, insamla och sprida kunskap. Många ville även att aktören samordnar andra utbildningar inom arbetsmiljöområdet, till exempel för fackligt förtroendevalda, och för ut forskningsresultat till företagsläkare som inte längre befinner sig i utbildning. Vidare förslags följande aktiviteter:

- Identifiera forskningsbehov inom arbetsmiljöområdet på basis av kunskapssammanställningar och arbetsmiljöundersökningar.
- Agera som rådgivande beredningsorgan till regeringen i frågor om arbetsmiljöforskningens inriktning och omfattning för att bidra till att forskningsprioriteringar bättre svarar på arbetslivets behov. Viss styrning av forskningen ansågs nödvändig pga. signalerna om problem i arbetslivet är för svaga för att nå forskarna i rimlig tid, eftersom de i sin tur måste omformulera problemen och söka forskningsmedel efter det.
- Tillhandahålla statliga medel för att hyra in forskare som hjälper de fackliga medlemmarna att formulera forskningsproblem.

- Göra upphandlingar i områden där kunskap saknas för att få fram den information som behövs för att tillfredsställa olika slags avnämare.
- Öka forskning om ekonomiska drivkrafter för att förbättra arbetsmiljön och förhindra olyckor.

Arbetsgivar- och branschorganisationer

Följande förslag nämndes i intervjuerna:

- Större krav på forskare att deras resultat ska vara tillämpbara och kunna kommuniceras.
- Mer förmedling av forskning om tjänstesektorns problem, t.ex. organisationsfrågor och delaktighet.
- Förmedling av evidensbaserade metodarsenaler, både för rehabilitering och förebyggande arbetsmiljöarbete.
- Mer salutogena aspekter och mindre av den problemorienterade syn som ofta förekommer på t.ex. Arbetsmiljöverket.
- Evidensbaserade resultat.
- Bättre utnyttjande av branschforskningsinstituterna och de yrkesmedicinska klinikerna som brygga mellan forskare och praktiker.
- Bättre utnyttjande av de data som inrapporteras till Arbetsmiljöverket.
- Att kunskapscentrum lägger ut uppdrag till organisationer och forskare om att bevaka ett visst forskningsområde.
- Förmedling av rapportserie med årliga aktuella sammanställningar av olika arbetsmiljöområden.
- Kunskapsframställning för företagshälsovården och nationellt ansvar för utbildningarna och kunskapsspridning till dess yrkeskårer.

Statliga myndigheter och departement

Flera ansåg att aktörens aktiviteter inte borde sluta vid att presentera forskningsresultat utan även bearbeta informationen till en användbar form, exempelvis i kunskapssammanställningar eller årsrapporter. Arbetsmarknadsdepartementet:

(...) hur ser kunskapsläget ut inom stressområdet, finns det något nytt framtaget? Eller vi har de här eller de där problemen. Så det är det vi ser, den här möjligheten att hitta information, att samla informationen på ett ställe men också där det finns en aktivitet att också fånga upp och sprida den informationen. Inte bara en passiv databank så att säga, utan någonting som man också självklart själv arbetar med på olika sätt och höjer kunskapen inom området.

Informations- och utbildningsaktörer

De intervjuade föreslog att en framtida aktör:

- Tillhandahåller ett kalendarium över forskningsrelaterade händelser av typen konferenser.
- Har fokus på framtiden.
- Möjliggör en mötesplats eller nätverk av människor som arbetar med arbetsmiljö.
- Själv utför forskning och utvärderingar av olika arbetsmiljöinsatser, liksom identifierar områden som skulle behöva beforskas.
- Skapar kontinuitet, vilket saknas i de excellenscentra som skapats för arbetslivsforskningen på vissa lärosäten.

Forskningsfinansiärer

De intervjuade föreslog att en framtida aktör skulle kunna:

- Ge initieringsmedel till nya initiativ för att stimulera forskning i första steget.
- Bidra med tvärvetenskapliga mötesplatser som omfattar dialog, arenor och policyutveckling.
- Hålla i den internationella bevakningen av arbetsmiljöområdet gentemot EU och världen, vilket även skulle kunna omfatta ILO-frågorna.

- Ansvara för översikter och sammanställningar som en mindre version av SBU.
- Se på behov för arbetslivet i dag, i framtiden och i världen.
- Undersöka kunskapsutnyttjande i praktiken, vilket även omfattar hur systemet fungerar samt vilka aktörer och möjligheter som finns.

Forskare

De flesta menade att en ny kunskapsaktör inom arbetsmiljöområdet är viktigt:

Arbetsmiljön är ett kunskapsintensivt område där kunskaperna ständigt förnyas och förändras. Det har hänt enormt mycket sedan 1970-talet. Fältet är så vitt att ingen människa kan ha en total överblick. Det är också ett kunskapsområde som många i samhället vill ta del av på olika avancerad nivå. Arbetsmiljön röner stor medial och politisk uppmärksamhet, samtidigt som arbetsmarknadens parter är aktiva. Många behöver någon form av digererad kunskap på det här området. Det är alltså ett centralt forskningsområde för samhället och det finns ett stort behov av att vidmakthålla och vårda de här kunskaperna, men i dag finns det ingen aktör som gör detta. Sverige har kommit ganska långt på det här området. Vill vi ha kvar den positionen kan vi inte luta oss tillbaka, utan se till att hålla kunskaperna vid liv.

Några var emellertid tveksamma till att gå tillbaka till en organisation som liknar Arbetslivsinstitutet:

Ett nytt kunskapscentrum behövs av många olika skäl, men glöm tanken på ett nytt institut. Det går inte att gräva upp liket, det är politiskt omöjligt. Men någon form av offentligt stödd funktion som tar fram och sprider kunskap om arbetslivet är nödvändig. Jobben är den politiska huvuduppgiften och om arbetsmiljön påverkar hälsan på ett negativt sätt så innebär det enorma kostnader. I teorin ska chefer och arbetsgivare själva se till att produktionen fungerar smidigt och att man inte skadar de anställdas hälsa och därmed arbetsförmåga. Men det gör de inte och därför är det värt ganska mycket pengar för samhället att stötta det.

En forskare var helt negativ till att bilda en ny organisation och menade att det redan finns resurser i landet som tillgodoser behoven:

Det finns kunskapsförmedling vid universitet och högskolor och därmed goda möjligheter att få fram kunskap, inte minst vid de arbets- och miljömedicinska klinikerna. Dessutom finns Arbetsmiljöverket

och dess regionala kontor. Prevent är också en väsentlig aktör här. Därför tycker jag inte att det behövs en ny central aktör på det här området. Jag tror att det är bra med den här spridningen. (...) Arbetslivsinstitutet var väldigt Stockholmscentrerat och det som gjordes ute i landet negligerades ofta. Möjligen kunde det behövas en samordnande funktion, men den kunde ligga på Arbetsmiljöverket. Dessutom kan Sverige behöva en nationell representant i sådana här sammanhang och då tycker jag man kan ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att utse personer med lämplig erfarenhet till det.

Följande informationsrelaterade aktiviteter föreslogs av olika forskare: ta över och höja kvaliteten på de existerande tidskrifterna *Arbete och hälsa* samt *Arbetsliv i omvandling*; ge ut ett nyhetsbrev, bland annat med skyddsombuden som målgrupp; skapa en gemensam projektdatabas med arbetsmiljöprojekt finansierade av AFA, FAS, Vinnova och andra.

Vidare föreslogs att organisationen borde följa utvecklingen av svenska arbetsmiljöutbildningar, undersöka behovet av förbättringar av existerande utbildningar och skapa nya. Det föreslogs även att aktören skulle kunna bevaka tillväxten av forskare genom att finansiera en forskarskola samt postdoc- och doktorandtjänster.

Som del i aktörens samhällsservice föreslogs dels en rådgivningsfunktion under ledning av kunnig personal, dels översikter av svensk arbetsmiljö för att olika aktörer ska kunna identifiera problem och kunskapsluckor. Somliga menade att personalen borde ha forskarkompetens:

Sedan är det en annan sak var ett sådant kunskapscentrum ska ligga och hur det ska organiseras. Jag har väldigt svårt att se hur de här kunskapsförmedlande uppgifterna ska ske från en aktör som är helt frikopplad från forskning. Det blir sällan bra kunskapsförmedling om man inte håller på med forskning också. På ALI hade vi ett fantastiskt bibliotek med närhet till forskarna och som hela världen hade kontakt med. Det går inte att bygga upp igen, men många som söker kunskaper vill vända sig direkt till källan, det vill säga forskarna.

Några forskare menade att ett framtida kunskapscentrum måste ha bra resurser och vara pådrivande och utvecklande genom att föra en bred debatt om arbetsmiljö om strategier för en förbättrad arbetsmiljö. En del menade att en nära koppling är önskvärd mellan organisationen och politikerna så att inriktningen på arbetet leder till kunskap som är av nytta för regering och riksdag:

Tillsyn och inspektion är en sak, men kunskapsspridning behövs också. Jag vill se en central funktion för normbildning och för att

presentera konkreta lösningar, men också föra att hålla koll på vad vi vet och vad vi inte vet. Det vore ett mycket effektivt sätt att använda skattepengar och ett viktigt inslag i arbetslinjen.

På det internationella planet förslogs att aktören borde fungera som lobbyist inom EU samt att man borde återupprätta arbetsmiljöattachéerna och skicka ut dem i världen. Vidare föreslogs att man borde vidareutveckla det utvecklingsarbete som Sverige länge bedrivit i låg- och medelinkomstländer och som nu, i mindre skala, sker genom de arbets- och miljömedicinska klinikerna

Till slut påpekades vikten av ett ”helikopterperspektiv” och att stödja tvärvetenskaplig forskning. Det framfördes även att organisationen borde bidra till att mer forskning kommer till nytta genom att minska avståndet mellan forskning och praktik samt omformulera praktikernas problem till frågor som går att forska på.

Appendix A

Intervjuade aktörer

Följande aktörer intervjuades under perioden april–juni 2011 av Carin Håkansta och Bengt Rolfer enligt en intervjuguide som återfinns i Appendix B.

Organisationer inom arbetsmiljöpraktik och arbetsmiljöpolitik (intervjuade av Carin Håkansta)

Svenskt Näringsliv
Bodil Mellblom

Teknikföretagen
Björn Hammar

Byggföretagen
Björn Samuelsson

Almega
Marie Silfverstolpe, Jan Johansson

SKL
Ned Carter

Arbetsgivarverket
Gunnar Sundqvist, Elisabet Sundén Ingeström

LO
Sven Bergström, Sten Gellerstedt

TCO

Jana Fromm, Mats Essemyr

IF Metall

Stefan Wiberg

SACO

Åke Zettermark

Arbetsmiljöverket

Mikael Sjöberg, Magnus Falk

Arbetsmarknadsdepartementet

Per Nyström, Marie Åkhagen

Vinnova

Lars Wärngård

Försäkringskassan

Lars-Åke Brattlund

NIVA

Mia Latta

Föreningen för svensk företagshälsovård

Lars Hjalmarson

FHV-delegationen

Rune Åberg

Svenska ESF-rådet

Sven Jansson

Eurofound

Elisabeth Lagerlöf (f.d. anställd)

Prevent

Maria Schönefeld, Marie Antman, Robert Jakobsson

AFA försäkring
Hans Augustsson, Anita Johansson, Anette Westlander, Eva Berkeryd

Arbetsmiljöforum
Carina Lindvall

Arbetslivsjournalisterna
Mats Utbult, Eva Ekelöf

Arbetsmiljöhögskolan
Måns Svensson

Metodicum AB
Veronica Österdahl, Jonas Gustafsson, Jenny Forsling,

Arbetsmiljöforskare (intervjuade av Bengt Rolfer)

Umeå universitet, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin
Bengt Järvholm

Högskolan i Gävle, Centrum för belastningsskadeforskning
Svend Erik Mathiassen

Uppsala universitet, Arbets- och miljömedicin
Eva Vingård

Mälardalens högskola, Avdelningen för samhällsvetenskap, Västerås
Kaj Frick

Stockholm Stress Center
Torbjörn Åkerstedt

Karolinska institutet, Avdelningen för arbets- och miljömedicin
Magnus Svartengren

KTH, Skolan för teknik och hälsa
Jörgen Eklund

Örebro universitet, Hälsoakademin
Lars-Gunnar Gunnarsson, Håkan Westberg, Lars-Erik Warg

Göteborgs universitet, Institutionen för arbetsvetenskap
Annika Härenstam

Göteborgs universitet, Arbets- och miljömedicin
Mats Hagberg

Linnéuniversitetet, Centrum för arbetslivsvetenskap
Bo Hagström

Lunds universitet / Lunds Tekniska Högskola, Metalund
Maria Albin, Mats Bohgard

Appendix B

För intervjuerna användes följande intervjuguide

Bakgrunden

Kunskapsrådets överväganden om inriktningen för en nationell aktör:

Kunskapsrådet anser att den ”kunskap” som avses definieras av de områden/utfall där vi vet att arbetsmiljön har en väsentlig betydelse. Det betyder att kunskapen inte är avgränsad till typiska arbetsmiljöresultat som hälsa och ohälsa i arbetslivet, utan även innefattar kunskap om arbetsmiljöns betydelse för exempelvis produktion och kvalitet, lönsamhet och framgång för företag, individens och organisationens utveckling, och folkhälsan. Även kunskaper om hur arbetsmiljön kan utvecklas, både naturligt över tid och genom målmedvetna insatser, ingår.

Kunskapsrådet anser dessutom att en nationell aktör bör ha en inriktning som sträcker sig vidare än ”kunskapsförmedling” i betydelsen att ta in information, fram för allt från arbetsmiljöforskningen, och på olika sätt föra ut den – eventuellt i en tolkad skepnad – till avnämare i arbetslivet, politiken eller FoU-sektorn. Ytterligare eftersatta behov är långsiktig kunskapsbevakning och kunskapsvård. Kunskapsbevakning innebär att ha tillgång till och vara uppdaterat på aktuell kunskap som tas fram av andra aktörer, kunskapsvård innebär att bejaka och bevara tidigare insamlad kunskap.

Intervjun

För var och en av 11 nedan stående uppdrag/aktiviteter/intresseområden ställs frågor om följande (utom för aktivitet 11, för vilken endast C-frågan är relevant):

- A. Hur väsentlig tycker du att aktiviteten är ur ditt eget avnämarperspektiv (hur mycket använder / skulle du själv eller din organisation använda den?).
- B. Hur väsentlig tycker du att aktiviteten är för Sverige i en vidare mening, dvs. bortom de specifika behov som din egen organisation har?
- C. Vilka är dina befintliga källor om du vill få fram just denna typ av information (där frågan är relevant)?
- D. Hur tycker du att aktiviteten/uppdraget/området sköts i Sverige? Vad gör din egen institution/organisation?
  1. Nyhetsbevakning av nationell och internationell arbetsmiljöforskning.
  2. Upprätta och underhålla publikationsdatabaser över svensk arbetsmiljöforskning.
  3. Upprätta och underhålla register över svenska forskargrupper inom arbetsmiljöområdet.
  4. Tillhandahålla webbportal/länksamling med svenska aktörer på arbetsmiljöområdet.
  5. Erbjuder biblioteksservice på arbetsmiljöområdet
  6. Samordna/bevaka nationella register/databaser med relation till arbetsmiljön.
  7. Genomföra återkommande nationella arbetsmiljöundersökningar.
  8. Ta fram och underhålla litteraturdatabaser med arbetsmiljörelevans.
  9. Ta fram kunskapssammanställningar om aktuella och relevanta arbetsmiljöfrågor
  10. Arrangera kunskapsmöten/workshops/konferenser/seminarier för avnämare i arbetslivet.

11. Vara internationell kontaktpunkt inom arbetsmiljöområdet.

Efter genomgången av de 11 aktiviteter ovan ställs frågor som rör eventuella ytterligare aktiviteter:

Anser du att det finns ytterligare aktiviteter som en sammanhållande nationell aktör för kunskapsförmedling, kunskapsvård och kunskapsbevakning inom arbetsmiljöområdet borde ägna sig åt?

Är detta i så fall aktiviteter som redan finns i Sverige, men i en ineffektiv/okoordinerad form, eller finns de inte alls?

Appendix C

A National Knowledge Centre for the Work Environment – Objectives and Activities (English translation of chapter 1)

The following text gives a summary of the viewpoints and suggestions of the Scientific Advisory Committee for the Work Environment Policy (Arbetsmiljöpoltiska kunskapsrådet) regarding a coordinating agent for the dissemination of work environment knowledge¹ or, in the words of the Advisory Committee, a *National Knowledge Centre for the Work Environment*. The Advisory Committee has developed these suggestions with due consideration to the opinions of a multitude of stakeholders in work environment practice and research as interviewed by the Advisory Committee in late spring 2011, and with consideration to policy documents² behind the Government's 2010 action plan³ for the work environment policy.

Needs and opportunities for a National Knowledge Centre for the Work Environment

In earlier reports the Advisory Committee has shown that a good work environment and wise routines for managing the work environment are decisive factors for profitability, efficiency, and competitive power in both business and public organisations⁴, and for increasing the feasibility for groups with demonstrated diffi-

---

¹ cf. Skr. 2009/10:248.

² In particular Ds. 2008:16.

³ Skr. 2009/10:248.

⁴ *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor?* SOU 2009:47 (in Swedish with summaries in English).

culties in attaining or retaining a job to be part of working life⁵. A wise and effective work environment management requires that up-to-date knowledge from researchers and practitioners is appropriately disseminated, and that those receiving the information recognize the importance of work environment issues.

The Advisory Committee has concluded that the current level of dissemination of knowledge is dissatisfactory, a view supported by a majority of the interviewed stakeholders who represent worker representatives and employers, practitioners and researchers. Several stakeholders did, indeed, demonstrate knowledge dissemination, but did so from their own standpoint to meet specific commissions rather than in response to a recognized national need. In many cases, these endeavours lacked long-term stability in commitment, economy and focus. A solid dissemination of knowledge at a national level requires a long-term perspective regarding access to information on the work environment as well as an understanding of the long-term development of the work environment. The Advisory Committee is therefore of the opinion that there is both a need and a responsibility at the national level to develop, manage, update and support a strong centralized knowledge base concerning work environment conditions and effective development strategies for the work environment, and to do so with a stable, long-term commitment. The Advisory Committee also emphasizes the fact that Sweden needs an official representation in certain international bodies and networks in the work environment sector.

The Advisory Committee believes there are currently favourable conditions for realizing these national needs. The Swedish government has stressed that the work environment is a national concern through its action plan for the work environment policy, and the worker representatives and employers prioritize work environment issues. Also, the high standard of Swedish work environment research continues to be reputed internationally, although the Advisory Committee underscores their anxiety for its future, as expressed in reports by other authorities⁶. Thus, the Advisory Committee concludes that there is a strong base for creating – in some organisational form – an eminent and effective national centre for the dissemination and preservation of work environment

---

⁵ *Inkluderande arbetsliv*. SOU 2009:93 (in Swedish with summaries in English).

⁶ *Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt*. In Swedish; Swedish Council for Working Life and Social research, 2009.

knowledge, in co-operation and agreement with present stakeholders.

Superior aims, goals and marks of the Knowledge Centre

The National Knowledge Centre shall, from a long-term and national perspective, work to make present knowledge about the work environment accessible and useful for relevant stakeholders in working life, education and politics.

The long-term goal of the Knowledge Centre's activities shall be to ensure that work environment management in Swedish enterprises and organisations is based on solid and up-to-date knowledge on the effects of the work environment on health, profitability and prosperity.

The activities of the Knowledge Centre shall be characterized by credibility, effectiveness and foresight.

Activities of the Knowledge Centre

- *Watch the work environment*
The Knowledge Centre shall, with a long-term perspective, follow developments of the work environment, and focus its activities on issues considered important by practitioners dealing with the work environment.
- *Follow knowledge developments*
The Knowledge Centre shall keep track of and disseminate recent results from work environment research, in particular within the issues identified as the most important.
- *Make knowledge accessible*
The Knowledge Centre shall facilitate contacts between work environment practitioners and researchers, and act to make relevant results from research accessible and useful for work environment practitioners.
- *Review knowledge*
The Knowledge Centre shall be responsible for reviews of work environment knowledge in areas considered important from a national perspective, and where no other stakeholder acts. This can include methodological as well as thematic issues.

- *Be a national representative*

The Knowledge Centre shall represent Sweden in certain international work environment bodies and networks, and act as a national reviewer on international matters within its area.

In the long run, additional activities may be appropriate for the Knowledge Centre, including: initiatives towards the development of infrastructure to facilitate long-term follow-up on issues concerning the work environment, for example, national registers, and recurrent work environment surveys; and initiatives towards engagement in work environment education and debate. However, the Advisory Committee believes that the core activities outlined above represent a reasonable initial portfolio.

Target groups of the Knowledge Centre

The target groups for the Knowledge Centre are those with either an active role in the formation of the work environment, or those who contribute to creating and disseminating work environment knowledge. This would include, but is not limited to: political decision makers on issues that directly or indirectly have a bearing on the work environment; work environment practitioners in enterprises and public organisations; teachers in education programmes related to the work environment; researchers interested in reaching practitioners in working life; and people who develop and mediate work environment products.

Organisation and location of the Knowledge Centre

The Advisory Committee considers it necessary to decide about the aims and activities of a National Knowledge Centre before discussions on issues such as resources, organisation, and location are relevant at anything more than a hypothetical level.

Statens offentliga utredningar 2011

Kronologisk förteckning

---

1. Svart på vitt – om jämställdhet i akademien. U.
2. Välfärdsstaten i arbete. Inkomsttrygghet och omfördelning med incitament till arbete. Fi.
3. Sanktionsavgifter på trygghetsområdet. S.
4. Genomförande av EU:s regelverk om inre vattenvägar i svensk rätt. N.
5. Bemanningsdirektivets genomförande i Sverige. A.
6. Missbruket, Kunskapen, Vården. Missbruksutredningens forskningsbilaga. S.
7. Transporter av frihetsberövade. Ju.
8. Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning. U.
9. Barnen som samhället svek. Åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelse i samhällsvården. S.
10. Antidopning Sverige. En ny väg för arbetet mot dopning. Ku.
11. Långtidsutredningen 2011. Huvudbetänkande. Fi.
12. Medfinansiering av transportinfrastruktur – utvärdering av förhandlingsarbetet jämte överväganden om brukaravgifter och lånevillkor. N.
13. Uppföljning av signalspaningslagen. Fö.
14. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2011 – geologin, barriärerna, alternativen. M.
15. Rehabiliteringsrådets slutbetänkande. S.
16. Allmän skyldighet att hjälpa nödställda? Ju.
17. Förvar. Ju.
18. Strålsäkerhet – gällande rätt i ny form. M.
19. Tid för snabb flexibel inläring. U.
20. Dataskydd vid europeiskt polisiärt och straffrättsligt samarbete. Dataskyddsrambeslutet, Europolanställdas befattning med hemliga uppgifter. Ju.
21. Utrikesförvaltning i världsklass. UD.
22. Spirit of Innovation. UD.
23. Revision av livsmedelskedjans kontrollmyndigheter. L.
24. Sänkt restaurang- och cateringmoms. Fi.
25. Utökat polissamarbete i Norden och EU. Ju.
26. Studiemedel för gränslös kunskap. U.
27. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – En bit på väg. N.
28. Cirkulär migration och utveckling – förslag och framåtblick. Ju.
29. Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009. + Lättläst + Daisy + Punktskrift. A.
30. Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp. U.
31. Staten som fastighetsägare och hyresgäst. S.
32. En ny upphovsrättslag. Ju.
33. Rapportera, anmäla och avhjälpa missförhållanden – för barns och elevers bästa. U.
34. Etappmål i miljömålssystemet. M.
35. Bättre insatser vid missbruk och beroende – Individen, kunskapen och ansvaret. S.
36. Forskning och utveckling samt försvarslastik – i det reformerade försvaret. Fö.
37. Rovdjurens bevarandestatus. M.
38. Ett myndighetsgemensamt servicecenter. S.
39. Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämningen + Bilagor. Fi.

40. Månadsuppgifter – snabbt och enkelt. S.
41. Alkoholservering på särskilda boenden. S.
42. En reformerad domstolslagstiftning. Ju.
43. Offentlig upphandling från eget företag?!
– och vissa andra frågor. Fi.
44. Fjärrvärme i konkurrens. N.
45. Förundersökning
– objektivitet, beslag, dokumentation
m.m. Ju.
46. FRANS
Framtida regelverk och ansvars-
förhållanden på naturgasmarknaden i
Sverige. N.
47. En samlad ekobrottsbekämpning. Ju.
48. Vård efter behov och på lika villkor
– en mänsklig rättighet. S.
49. Medfinansiering av transportinfrastruktur
– Ett nytt system för den långsiktiga
planeringen av transportinfrastruktur
samt riktlinjer och processer för med-
finansiering. N.
50. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s
Fud-program 2010. M.
51. Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi,
och samarbete för barnets skull. S.
52. Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäk-
ringen. A.
53. Ny instansordning för va-målen. S.
54. Större ekonomisk trygghet för
förtroendevalda. Rätt till ersättning vid
arbetslöshet. A.
55. Kommunaliserad hemsjukvård. S.
56. Kunskap på djupet – kunskapsunderlag
för havsplanering. M.
57. En bättre arbetsmiljö genom effektivare
sanktioner. A.
58. Skolans dokument – insyn och sekretess.
U.
59. Spara i goda tider
– för en stabil kommunal verksamhet
+ Bilagedel. Fi.
60. Ett nationellt kunskapscentrum
för arbetsmiljö
– behov och förutsättningar. A.

Statens offentliga utredningar 2011

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Transporter av frihetsberövade. [7]
Allmän skyldighet att hjälpa nödställda? [16]
Förvar. [17]
Dataskydd vid europeiskt polisiärt och straff-
rättsligt samarbete.
Dataskyddsrambeslutet, Europolanställdas
befattning med hemliga uppgifter. [20]
Utökat polissamarbete i Norden och EU. [25]
Cirkulär migration och utveckling
– förslag och framåtblick. [28]
En ny upphovsrättslag. [32]
En reformerad domstolslagstiftning. [42]
Förundersökning
– objektivitet, beslag, dokumentation
m.m. [45]
En samlad ekobrottsbekämpning. [47]

Utrikesdepartementet

- Utrikesförvaltning i världsklass. [21]
Spirit of Innovation. [22]

Försvarsdepartementet

- Uppföljning av signalspaningslagen. [13]
Forskning och utveckling samt försvarslogistik
– i det reformerade försvaret. [36]

Socialdepartementet

- Sanktionsavgifter på trygghetsområdet. [3]
Missbruket, Kunskapen, Vården.
Missbruksutredningens forskningsbilaga.
[6]
Barnen som samhället svek.
Åtgärder med anledning av övergrepp och
allvarliga försummelse i samhällsvården.
[9]
Rehabiliteringsrådets slutbetänkande. [15]
Staten som fastighetsägare och hyresgäst. [31]
Bättre insatser vid missbruk och beroende –
Individen, kunskapen och ansvaret. [35]

- Ett myndighetsgemensamt servicecenter. [38]
Månadsuppgifter – snabbt och enkelt. [40]
Alkoholserving på särskilda boenden. [41]
Vård efter behov och på lika villkor
– en mänsklig rättighet. [48]
Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och
samarbete för barnets skull. [51]
Ny instansordning för va-målen. [53]
Kommunaliserad hemsjukvård. [55]

Finansdepartementet

- Välfärdsstaten i arbete.
Inkomstrygghet och omfördelning med
incitament till arbete. [2]
Långtidsutredningen 2011. Huvudbetänkande.
[11]
Sänkt restaurang- och cateringmoms. [24]
Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den
kommunala utjämningen + Bilagor. [39]
Offentlig upphandling från eget företag?!
– och vissa andra frågor. [43]
Spara i goda tider – för en stabil kommunal
verksamhet + Bilagedel. [59]

Utbildningsdepartementet

- Svart på vitt – om jämställdhet i akademien. [1]
Den framtida gymnasiesärskolan
– en likvärdig utbildning för ungdomar
med utvecklingsstörning. [8]
Tid för snabb flexibel inläring. [19]
Studiemedel för gränslös kunskap. [26]
Med rätt att välja
– flexibel utbildning för elever som tillhör
specialskolans målgrupp. [30]
Rapportera, anmäla och avhjälpa missför-
hållanden – för barns och elevers bästa. [33]
Skolans dokument – insyn och sekretess. [58]

Landsbygdsdepartementet

- Revision av livsmedelskedjans kontroll-
myndigheter. [23]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2011 – geologin, barriärerna, alternativen. [14]
- Strålsäkerhet – gällande rätt i ny form. [18]
- Etappmål i miljömålssystemet. [34]
- Rovdjurens bevarandestatus. [37]
- Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2010. [50].
- Kunskap på djupet – kunskapsunderlag för havsplanering. [56]

Näringsdepartementet

- Genomförande av EU:s regelverk om inre vattenvägar i svensk rätt. [4]
- Medfinansiering av transportinfrastruktur – utvärdering av förhandlingsarbetet jämte överväganden om brukaravgifter och lånevillkor. [12]
- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – En bit på väg. [27]
- Fjärrvärme i konkurrens. [44]
- FRANS
Framtida regelverk och ansvarsförhållanden på naturgasmarknaden i Sverige. [46]
- Medfinansiering av transportinfrastruktur – Ett nytt system för den långsiktiga planeringen av transportinfrastruktur samt riktlinjer och processer för medfinansiering. [49]

Kulturdepartementet

- Antidopning Sverige.
En ny väg för arbetet mot dopning. [10]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Bemanningsdirektivets genomförande i Sverige. [5]
- Samlat, genomtänkt och uthålligt?
En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009. + Lättläst + Daisy + Punktskrift. [29]
- Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäkringen. [52]
- Större ekonomisk trygghet för förtroendevalda.
Rätt till ersättning vid arbetslöshet. [54]
- En bättre arbetsmiljö genom effektivare sanktioner. [57]
- Ett nationellt kunskapscentrum för arbetsmiljö
– behov och förutsättningar. [60]